LET US LEARN
GURMUKHI

[AN EASY PRIMER FOR GURMUKHI LEARNING]

BOOK II

Compiled by

Shamsher Singh Puri

LET US LEARN GURMUKHI

ਆਓ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹੀਏ

[AN EASY PRIMER FOR GURMUKHI LEARNING]

BOOK II

GURMUKHI VOWELS & VOCABULARY

ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ

Compiled by

SHAMSHER SINGH PURI

Singh Brothers

Amritsar

LET US LEARN GURMUKHI - BOOK II

[An Easy Primer for Gurmukhi Learning]

Compiled by

SHAMSHER SINGH PURI

President

ACADEMY OF SIKH STUDIES INC.
5235 STERLING TRACE CT.
LILBURN, GA. 30047

ISBN 81-7205-301-0

First Edition : January 2004

Reprint :

March 2010

Price : Rs. 70-00

Publishers :

Singh Brothers

•

Bazar Mai Sewan, Amritsar - 143 006

•

S.C.O. 223-24, City Centre, Amritsar - 143 001

E-mail : singhbro@vsnl.com

Website : www.singhbrothers.com

Printers :

PRINTWELL, 146, INDUSTRIAL FOCAL POINT, AMRITSAR.

Contents

— Introduction 5

- ਕੰਨਾ 7
- ਸਿਹਾਰੀ 10
- ਬਿਹਾਰੀ 13
- ਔਂਕੜ 16
- ਦੁਲੈਂਕੜ 19
- ਲਾਵਾਂ 22
- ਦੋਲਾਵਾਂ 25
- ਹੋੜਾ 28
- ਕਨੌੜਾ 31
- ਮਾਤਰਾ ਟੈਸਟ 34
- ਉਚਾਰਣ ਬਦਲਣ ਵਾਲੇ ਛੇ ਚਿੰਨ੍ਹ 35
- ਛੋਟਾ ਹਾਹਾ 36
- ਛੋਟਾ ਰਾਰਾ 37
- ਛੋਟਾ ਵੱਵਾ 38
- ਅੱਧਕ 39
- ਟਿੱਪੀ 40
- ਬਿੰਦੀ 41
- ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ 42
- ਫ਼ਾਈਨਲ ਟੈਸਟ 43
- ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ 45

Key to Punjabi Pronunciation

There are a number of sounds that are different in English and Punjabi or are totally absent in English. To help you pronounce the sounds based on your knowledge of English, the following phonetic system is employed in this series of books. (The comparable English sounds are supposed to be produced by the native English speakers, not by speakers of English as a second language.) This is not a standardized system yet. The best way to learn the pronunciation is to ask a native speaker of the language to model the sounds for you.

a	in middle of a word	=	'u' in 'cup'
aa	in middle of a word	=	'a' in 'ball'
ai	written above the word	=	'a' in 'flat'
au	written above the word	=	'o' in 'mom'
e	written above the word	=	'ay' in 'say'
i	in middle and before a word	=	'i' in 'sick'
ee	in middle and after a word	=	'ee' in 'speech'
oo	written below the word	=	'oo' in 'moon'
u	in middle of a word	=	'u' in 'put'
bh		=	'bh' in 'bhaṅgṛa'
ch	(non aspirated)	=	'ch' in 'patch'
chh	(aspirated)	=	ch in 'chŏke' (hard sound)
ḍ	with a dot at the bottom	=	'th' in 'the'
ḍh		=	ṭ + ḍ
jh		=	ch + j
ṇ	with a dot at the bottom	=	retroflex 'n'
ṛ		=	retroflex 'r'
t		=	't' in 'sit' (soft sound)
ṭ	with a dot at the bottom	=	similar to 'th' in 'think' (said very soft and without aspiration)
th	(aspirated)	=	'th' in 'thought'
ṭh	(aspirated t)	=	similar to 't' in 'Tom'

Nasal Sounds

ṅ (˚)	=	as 'n' in 'sing'
ṅ (⁚)	=	as 'n' in 'bank'

Introduction

By reading Book I, you have mastered Gurmukhi consonant letter sounds and are ready to learn Gurmukhi vowels. You have learned the 40 letters, their shapes and sounds. You know that each Gurmukhi letter has a particular sound that no other letter makes with the exception of 5 letters that are combination letters. For example ਘ makes the sound of ਕ and ਗ, depending on its position in the word. If it is in the beginning, it makes the sound of ਕ as in ਘਰ, if it comes at the end it makes the sound of ਗ as in ਖੰਘ. Similarly, ਝ, ਢ, ਧ, and ਭ are combination letters.

- ਝ sounds like ਚ if it appears in the beginning of the word as in ਝਰਨਾ and like ਜ if it is at the end as in ਸਾਂਝ.
- ਢ sounds like ਟ if it appears in the beginning of the word as in ਢਿਡ and like ਡ if it is at the end as in ਢੰਡ.
- ਧ sounds like ਤ if it appears in the beginning of the word as in ਧਰਤੀ and like ਦ if it is at the end as in ਸਾਧ.
- ਭ sounds like ਪ if it appears in the beginning of the word as in ਭਾਲੂ and like ਬ if it is at the end as in ਖੰਭ.

Except for these exceptions, all other letters have one sound. Similarly, all the nine Gurmukhi vowels represent one and only one sound. So, once you master these nine symbols and you already know the Gurmukhi letters, you are ready to read Gurmukhi. This book will help you to learn Gurmukhi vowels and help develop Punjabi vocabulary with the words. After you finish this book you should practice your reading skills by starting reading easy words and small sentences and going up to heavy reading like *Sakhis* and other story books. By this you will be able to read and build your Gurmukhi reading speed.

–AUTHOR

ਪਾਠ ੧ Paath 1

ਕੰਨਾ □ਾ KANNA

Shape : ਾ Reaches to half the length of a letter.

Position : Written after the letter.

Sound : Same as 'a' in car, ball etc.

Examples : ਕ + ਾ + ਕ + ਾ = ਕਾਕਾ kaaka (boy)
ਚ + ਾ + ਚ + ਾ = ਚਾਚਾ chaacha (uncle)
ਮ + ਾ + ਮ + ਾ = ਮਾਮਾ maama (Mom's brother)

Exceptions : Kańna cannot be used with ੳ & ੲ.

Muharni : ਆ ਸਾ ਹਾ ਕਾ ਖਾ ਗਾ ਘਾ ਙਾ ਚਾ ਛਾ ਜਾ ਝਾ ਞਾ ਟਾ ਠਾ ਡਾ ਢਾ ਣਾ ਤਾ
ਥਾ ਦਾ ਧਾ ਨਾ ਪਾ ਫਾ ਬਾ ਭਾ ਮਾ ਯਾ ਰਾ ਲਾ ਵਾ ੜਾ ਸ਼ਾ ਖ਼ਾ ਗ਼ਾ ਜ਼ਾ ਫ਼ਾ

Excercise : Modify the Punjabi words written below by adding Kańna after each letter. Write the new word on the space provided.

ਪ ਪ	____________	paapa (dad)
ਅ ਜ	____________	aaja (come)
ਦ ਦ	____________	ḍaaḍa (grandpa)
ਤ ਲ	____________	ṭaala (lock)

Read these words. Say them loud. Say some more words that have the sound of Kańna in them. To build your vocabulary, learn these words and their meanings.

ਅਭਿਆਸ Abhiaas Exercise

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੋ।
Read the words written below.

ਜਾਲਾ	ਸ਼ਾਲ	ਘਾਹ	ਕਾਗ਼ਜ਼	ਕਾਲਾ
ਚਾਹ	ਭਰਾ	ਬਾਲਕ	ਬਾਹਰ	ਵਾਲ
ਭਾਰਾ	ਸਾਹ	ਪਾਪ	ਮਾਮਾ	ਮਾਤਾ

ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਲਿਖੋ।
Write the words written above three times each.

ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ Ghar da Kamm Homework

ਕੰਨੇ ਵਾਲੇ ਕੋਈ 10 ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।
Write any 10 words using Kaṅna.

Other Selected Assignment by the Teacher

ਪਾਠ ੨ Paath 2

ਸਿਹਾਰੀ ਿ□ SIHAAREE

Shape : ਿ Reaches to full length of a letter.

Position : Written before the letter.

Sound : Same as 'i' in hill, 'e' in before etc.

Examples : ਿ + ੲ + ਕ = ਇਕ ik (one)
ਿ + ਸ + ਰ = ਸਿਰ sir (head)
ਿ + ਹ + ਰ + ਨ = ਹਿਰਨ hirn (deer)

Exceptions : Sihaaree cannot be used with ੳ & ਅ.

Muharni : ਇ ਸਿ ਹਿ ਕਿ ਖਿ ਗਿ ਘਿ ਙਿ ਚਿ ਛਿ ਜਿ ਝਿ ਞਿ ਟਿ ਠਿ ਡਿ ਢਿ ਣਿ ਤਿ
ਥਿ ਦਿ ਧਿ ਨਿ ਪਿ ਫਿ ਬਿ ਭਿ ਮਿ ਯਿ ਰਿ ਲਿ ਵਿ ੜਿ ਸ਼ਿ ਖ਼ਿ ਗ਼ਿ ਜ਼ਿ ਫ਼ਿ

Excercise : Modify the Punjabi words written below by adding Sihaaree before the first letter. Write the new word on the space provided.

ੲਸ	____________	is (this)
ਕਤਾਬ	____________	kitaab (book)
ਬਮਾਰ	____________	bimaar (sick)
ਸ਼ਕਾਰ	____________	shikaar (hunt)

Read these words. Say them loud. Say some more words that have the sound of Sihaaree in them. To build your vocabulary, learn these words and their meanings.

ਅਭਿਆਸ Abhiaas Exercise

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੋ।

Read the words written below.

ਇਸ਼ਨਾਨ	ਇਲਾਜ	ਚਿਚੜ	ਸਿਖ	ਇਨਸਾਨ
ਕਿਸ	ਕਿੱਲਾ	ਬਿਸਤਰਾ	ਪਟਿਆਲਾ	ਲਿਖ
ਦਿਲ	ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ	ਹਿਸਾਬ	ਬਿੱਲਾ	ਕਿਰਪਾਨ

ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਲਿਖੋ।

Write the words written above three times each.

ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ Ghar da Kamm Homework

ਸਿਹਾਰੀ ਵਾਲੇ ਕੋਈ 10 ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।
Write any 10 words using Sihaaree.

Other Selected Assignment by the Teacher

ਪਾਠ ੩ Paath 3

ਬਿਹਾਰੀ ☐ੀ BIHAAREE

Shape : ੀ Reaches to full length of a letter.

Position : Written after the letter.

Sound : Same as 'ee' in feet, 'ea' in each, 'y' in Lilly etc.

Examples :

ਮ + ੀ + ਲ = ਮੀਲ meel (mile)
ਮ + ਾ + ਲ + ੀ = ਮਾਲੀ maaly (gardener)
ਪ + ੀ + ਲ + ੀ = ਪੀਲੀ peely (yellow)
ਵ + ੀ + ਰ = ਵੀਰ veer (brother)

Exceptions : Bihaaree cannot be used with ੳ & ਅ.

Muharni :

ਈ ਸੀ ਹੀ ਕੀ ਖੀ ਗੀ ਘੀ ਙੀ ਚੀ ਛੀ ਜੀ ਝੀ ਞੀ ਟੀ ਠੀ ਡੀ ਢੀ ਣੀ ਤੀ
ਥੀ ਦੀ ਧੀ ਨੀ ਪੀ ਫੀ ਬੀ ਭੀ ਮੀ ਯੀ ਰੀ ਲੀ ਵੀ ੜੀ ਸ਼ੀ ਖ਼ੀ ਗ਼ੀ ਜ਼ੀ ਫ਼ੀ

Excercise : Modify the Punjabi words written below by adding Bihaaree after the last letter. Write the new word on the space provided.

ਖਿੜਕ ________ khiṛkee (window)

ਕੀੜ ________ keeṛee (ant)

ਬਿਮਾਰ ________ bimaaree (sickness)

ਸ਼ਿਕਾਰ ________ shikaaree (hunter)

Read these words. Say them loud. Say some more words that have the sound of Bihaaree in them. To build your vocabulary, learn these words and their meanings.

ਅਭਿਆਸ Abhiaas Exercise

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੋ।
Read the words written below.

ਗਰਮੀ	ਇਮਲੀ	ਵੀਰਵਾਰ	ਰਬੜੀ	ਤੀਰ
ਚਿੜੀ	ਸਿੱਖੀ	ਕੀੜੀ	ਕਲਾਈ	ਤੀਹ
ਬਬਲੀ	ਭਾਰੀ	ਰੱਸੀ	ਗਰਮੀ	ਚਾਬੀ

ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਲਿਖੋ।
Write the words written above three times each.

ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ Ghar da Kamm Homework

ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਲੇ ਕੋਈ 10 ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।

Write any 10 words using Bihaaree.

Other Selected Assignment by the Teacher

ਪਾਠ ੪ Paath 4

ਔਂਕੜ ◌ੁ AUṄKAṚ

Shape : _ Extends to full width of the letter.

Position : Written below the letter.

Sound : Same as 'u' in put.

Examples : ਖ + _ + ਸ਼ = ਖ਼ੁਸ਼ khush (happy)
ਫ + _ + ਲ = ਫੁਲ phull (flower)
ਰ + _ + ਖ = ਰੁਖ rukkh (tree)

Exceptions : Auṅkaṛ cannot be used with ਅ & ੲ.

Muharni : ਉ ਸੁ ਹੁ ਕੁ ਖੁ ਗੁ ਘੁ ਙੁ ਚੁ ਛੁ ਜੁ ਝੁ ਞੁ ਟੁ ਠੁ ਡੁ ਢੁ ਣੁ ਤੁ
ਥੁ ਦੁ ਧੁ ਨੁ ਪੁ ਫੁ ਬੁ ਭੁ ਮੁ ਯੁ ਰੁ ਲੁ ਵੁ ੜੁ ਸ਼ੁ ਖ਼ੁ ਗ਼ੁ ਜ਼ੁ ਫ਼ੁ

Excercise : Modify the Punjabi words written below by adding Auṅkaṛ under the first letter. Write the new word on the space provided.

ਗਲਾਬੀ	____________	gulaabi (pink)
ਝਮਕਾ	____________	jhumka (ear ring)
ਸਖਮਨੀ	____________	sukhmani
ਸਫ਼ਨਾ	____________	sufna (dream)

Read these words. Say them loud. Say some more words that have the sound of Auṅkaṛ in them. To build your vocabulary, learn these words and their meanings.

ਅਭਿਆਸ Abhiaas Exercise

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੋ।
Read the words written below.

ਰੁੱਖ	ਸੁਖ	ਖੁਰਕ	ਮੁੱਲ	ਜੁਗ
ਘੁਣ	ਜੁਰਾਬ	ਪੁਲ	ਮੁਸ਼ਕ	ਉੱਪਰ
ਹੁਣ	ਉਮਰ	ਹੁਕਮ	ਹੁਸ਼ਿਆਰ	ਖ਼ੁਸ਼ਕਿਸਮਤ

ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਲਿਖੋ।
Write the words written above three times each.

ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ Ghar da Kamm Homework

ਔਂਕੜ ਵਾਲੇ ਕੋਈ 10 ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।
Write any 10 words using Auṅkaṛ.

Other Selected Assignment by the Teacher

ਪਾਠ ੫ Paath 5

ਦੁਲੈਂਕੜ ◌ੂ DULAIṄKAṚ

Shape : ◌ੂ Extends to full width of the letter.

Position : Written below the letter.

Sound : Same as 'oo' in soon.

Examples : ਸ + ਕ + ◌ੂ + ਲ = ਸਕੂਲ school
ਅ + ਾ + ਲ + ◌ੂ = ਆਲੂ aaloo (potato)
ਸ + ◌ੂ + ਰ = ਸੂਰ soor (pig)

Exceptions : Dulaiṅkaṛ cannot be used with ਅ & ੲ.

Muharni : ਊ ਸੂ ਹੂ ਕੂ ਖੂ ਗੂ ਘੂ ਙੂ ਚੂ ਛੂ ਜੂ ਝੂ ਞੂ ਟੂ ਠੂ ਡੂ ਢੂ ਣੂ ਤੂ
ਥੂ ਦੂ ਧੂ ਨੂ ਪੂ ਫੂ ਬੂ ਭੂ ਮੂ ਯੂ ਰੂ ਲੂ ਵੂ ੜੂ ਸ਼ੂ ਖ਼ੂ ਗ਼ੂ ਜ਼ੂ ਫ਼ੂ

Excercise : Modify the Punjabi words written below by adding Dulaiṅkaṛ under the first letter. Write the new word on the space provided.

ਬਟ	____________	boot (shoe)
ਕੜਾ	____________	kooṛa (garbage)
ਪਰੀ	____________	poori (fried bread)
ਸਰਜ	____________	sooraj (sun)

Read these words. Say them loud. Say some more words that have the sound of Dulaiṅkaṛ in them. To build your vocabulary, learn these words and their meanings.

ਅਭਿਆਸ Abhiaas Exercise

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੋ।

Read the words written below.

ਧੂੜ	ਚੂਹਾ	ਊਠ	ਕੂੜਾ	ਖ਼ਰਬੂਜਾ
ਇਗਲੂ	ਉਲੂ	ਕਾਜੂ	ਤਰਬੂਜ਼	ਚੂਹੀ
ਬੂਹਾ	ਕਤੂਰਾ	ਝੂਠ	ਝੂਠਾ	ਝੂਠੀ

ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਲਿਖੋ।

Write the words written above three times each.

ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ   Ghar da Kamm   Homework

ਦੁਲੈਂਕੜ ਵਾਲੇ ਕੋਈ 10 ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।
Write any 10 words using Dulaiṅkaṛ.

Other Selected Assignment by the Teacher

ਪਾਠ ੬ Paath 6

ਲਾਵਾਂ ੇ LAAVAAṅ

Shape : ੇ Extends diagonally to full width of the letter.

Position : Written above the letter.

Sound : Same as 'a' in baby, 'ai' in fail etc.

Examples :

ਕ + ੇ + ਕ = ਕੇਕ cake
ਜ + ੇ + ਲ = ਜੇਲ jail
ਪ + ਲ + ੇ + ਟ = ਪਲੇਟ plate

Exceptions : Laavaaṅ cannot be used with ੳ & ਅ.

Muharni :

ਏ ਸੇ ਹੇ ਕੇ ਖੇ ਗੇ ਘੇ ਙੇ ਚੇ ਛੇ ਜੇ ਝੇ ਞੇ ਟੇ ਠੇ ਡੇ ਢੇ ਣੇ ਤੇ
ਥੇ ਦੇ ਧੇ ਨੇ ਪੇ ਫੇ ਬੇ ਭੇ ਮੇ ਯੇ ਰੇ ਲੇ ਵੇ ੜੇ ਸ਼ੇ ਖ਼ੇ ਗ਼ੇ ਜ਼ੇ ਫ਼ੇ

Excercise : Modify the Punjabi words written below by adding Laavaaṅ above the first letter. Write the new word on the space provided.

ਕਸ ____________ Kes (sounds like 'case')=hair

ਵਲ ____________ Vel (sounds like vail)=vine

ਲਟ ____________ late (late)

ਕਲਾ ____________ kela (banana)

Read these words. Say them loud. Say some more words that have the sound of Laavaaṅ in them. To build your vocabulary, learn these words and their meanings.

ਅਭਿਆਸ Abhiaas Exercise

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੋ।
Read the words written below.

ਤੇਰਾ	ਜੇਲ	ਲੇਲਾ	ਖੇਡ	ਸੇਬ
ਖੇਡਣਾ	ਮੇਖ	ਸ਼ੇਖ਼	ਸ਼ੇਰ	ਰੇਤ
ਬੇਲੀ	ਬੇਰ	ਵੇਲ	ਦੇਖ	ਭੇਤ

ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਲਿਖੋ।
Write the words written above three times each.

ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ Ghar da Kamm Homework

ਲਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਕੋਈ 10 ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।

Write any 10 words using Laavaaṅ.

Other Selected Assignment by the Teacher

ਪਾਠ ੭ Paath 7

ਦੁਲਾਵਾਂ ◌ੈ DOLAAVAAṄ

Shape : ੈ Extends diagonally to full width of the letter.

Position : Written above the letter.

Sound : Same as 'a' in cat, 'ai' in said etc.

Examples : ਪ + ੈ + ਨ = ਪੈਨ pen
ਚ + ੈ + ਕ = ਚੈਕ check
ਪ + ੈ + ਰ = ਪੈਰ pair (feet)

Exceptions : Dolaavaaṅ cannot be used with ੳ & ੲ.

Muharni : ਐ ਸੈ ਹੈ ਕੈ ਖੈ ਗੈ ਘੈ ਙੈ ਚੈ ਛੈ ਜੈ ਝੈ ਞੈ ਟੈ ਠੈ ਡੈ ਢੈ ਣੈ ਤੈ
ਥੈ ਦੈ ਧੈ ਨੈ ਪੈ ਫੈ ਬੈ ਭੈ ਮੈ ਯੈ ਰੈ ਲੈ ਵੈ ੜੈ ਸ਼ੈ ਖ਼ੈ ਗ਼ੈ ਜ਼ੈ ਫ਼ੈ

Excercise : Modify the Punjabi words written below by adding Dolaavaaṅ above the first letter. Write the new word on the space provided.

ਥਲਾ	____________	ṭhailla (bag)
ਵਰੀ	____________	vairi (sounds like very)=enemy
ਬਲ	____________	bail (ox)
ਹਰਾਨ	____________	hairaan (surprised)

Read these words. Say them loud. Say some more words that have the sound of Dolaavaaṅ in them. To build your vocabulary, learn these words and their meanings.

ਅਭਿਆਸ Abhiaas Exercise

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੋ।

Read the words written below.

ਹੈ	ਲੈ	ਵੈਰ	ਪੈਸਾ	ਖ਼ੈਰ	ਸੈਰ
ਲੈਲਾ	ਪੈਰ	ਪੈਲੀ	ਮੈਲ	ਭੈੜਾ	ਮੈਲਾ
ਵੈਰੀ	ਭੈਣ	ਐਤਵਾਰ	ਐਨਕ	ਪੈਸਾ	ਗ਼ੈਰ

ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਲਿਖੋ।

Write the words written above three times each.

ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ Ghaṛ da Kamm Homework

ਦੋਲਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਕੋਈ 10 ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।

Write any 10 words using Dolaavaaṅ.

Other Selected Assignment by the Teacher

ਪਾਠ ੮ Paath 8

ਹੋੜਾ ◌ੋ HOṚA

Shape : ◌ੋ Extends to full width of the letter.

Position : Written above the letter.

Sound : Same as 'o' in cone.

Examples : ਮ + ◌ੋ + ਰ = ਮੋਰ mor (sounds like more)=peacock
ਕ + ◌ੋ + ਟ = ਕੋਟ coat
ਫ਼ + ◌ੋ + ਨ = ਫ਼ੋਨ phone

Exceptions : Hoṛa cannot be used with ਅ & ੲ.

Muharni : ਓ ਸੋ ਹੋ ਕੋ ਖੋ ਗੋ ਘੋ ਙੋ ਚੋ ਛੋ ਜੋ ਝੋ ਞੋ ਟੋ ਠੋ ਡੋ ਢੋ ਣੋ ਤੋ
ਥੋ ਦੋ ਧੋ ਨੋ ਪੋ ਫੋ ਬੋ ਭੋ ਮੋ ਯੋ ਰੋ ਲੋ ਵੋ ੜੋ ਸ਼ੋ ਖ਼ੋ ਗ਼ੋ ਜ਼ੋ ਫ਼ੋ

Excercise : Modify the Punjabi words written below by adding Hoṛa above the first letter. Write the new word on the space provided.

ਥੜਾ ______________ ṭhoṛa (less)

ਕਹਰਾ ______________ kohra (frost)

ਬਲਾ ______________ bola (deaf)

ਸਮਵਾਰ ______________ Somvaar (monday)

Read these words. Say them loud. Say some more words that have the sound of Hoṛa in them. To build your vocabulary, learn these words and their meanings.

ਅਭਿਆਸ Abhiaas Exercise

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੋ।
Read the words written below.

ਲੋ	ਖੋਤਾ	ਪੋਤਾ	ਕੋਲੇ	ਮੋਰ
ਥੋਹਰ	ਦੋ	ਗੋਡਾ	ਘੋੜਾ	ਤੋਰ
ਗੋਲ	ਭੋਰਾ	ਰੋਣਾ	ਧੋਣਾ	ਚੋਰ

ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਲਿਖੋ।
Write the words written above three times each.

ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ Ghar da Kamm Homework

ਹੋੜੇ ਵਾਲੇ ਕੋਈ 10 ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।
Write any 10 words using Hoṛa.

Other Selected Assignment by the Teacher

ਪਾਠ ੯ Paath 9

ਕਨੌੜਾ ◌ੌ KANAUṚA

Shape : ◌ੌ Extends to full width of the letter.

Position : Written above the letter.

Sound : Same as 'o' in mom.

Examples : ਕ + ◌ੌ + ਰ = ਕੌਰ kaur (princess)
ਫ਼ + ◌ੌ + ਜ = ਫ਼ੌਜ fauj (army)
ਫ਼ + ◌ੌ + ਰ + ਨ = ਫ਼ੌਰਨ fauran (immediately)

Exceptions : Kanauṛa cannot be used with ੳ & ੲ.

Muharni : ਔ ਸੌ ਹੌ ਕੌ ਖੌ ਗੌ ਘੌ ਙੌ ਚੌ ਛੌ ਜੌ ਝੌ ਞੌ ਟੌ ਠੌ ਡੌ ਢੌ ਣੌ ਤੌ
ਥੌ ਦੌ ਧੌ ਨੌ ਪੌ ਫੌ ਬੌ ਭੌ ਮੌ ਯੌ ਰੌ ਲੌ ਵੌ ੜੌ ਸ਼ੌ ਖ਼ੌ ਗ਼ੌ ਜ਼ੌ ਫ਼ੌ

Excercise : Modify the Punjabi words written below by adding Kanauṛa above the first letter. Write the new word on the space provided.

ਸ __________ sau (hundred)

ਕੜਾ __________ kauṛa (bitter)

ਪੜੀ __________ pauṛi (ladder)

ਫ਼ਜੀ __________ fauji (soldier)

Read these words. Say them loud. Say some more words that have the sound of Kanauṛa in them. To build your vocabulary, learn these words and their meanings.

ਅਭਿਆਸ Abhiaas Exercise

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੋ।

Read the words written below.

ਰੌਲਾ	ਸੌਖਾ	ਪੌਦਾ	ਨੌਕਰ	ਨੌਕਰਾਣੀ
ਹਥੌੜਾ	ਨੌਕਰੀ	ਔਖਾ	ਧੌਣ	ਔਕੜ
ਚੌੜਾ	ਸੌੜਾ	ਦੌੜ	ਚੌੜੀ	ਔਰਤ

ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਲਿਖੋ।

Write the words written above three times each.

ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ Ghar da Kamm Homework

ਕਨੌੜੇ ਵਾਲੇ ਕੋਈ 10 ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।

Write any 10 words using Kanauṛa.

Other Selected Assignment by the Teacher

ਮਾਤਰਾ ਟੈਸਟ

ਮਾਤਰਾ ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਮਾਤਰਾ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤੱਕ ਇਕ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚੋ।

◌ੂ	0	0	ਲਾਵਾਂ
◌ੁ	0	0	ਦੋਲਾਵਾਂ
◌ੀ	0	0	ਬਿਹਾਰੀ
◌ੋ	0	0	ਔਂਕੜ
◌ੈ	0	0	ਦੁਲੈਂਕੜ
◌ੌ	0	0	ਕੰਨਾ
◌ਾ	0	0	ਸਿਹਾਰੀ
◌ੇ	0	0	ਹੋੜਾ
ਿ◌	0	0	ਕਨੌੜਾ

ਪਾਠ ੧੦ Paath 10

ਉਚਾਰਣ ਬਦਲਣ ਵਾਲੇ ਛੇ ਚਿੰਨ੍ਹ

THE SIX SOUND MODIFIERS

In Gurmukhi script, there are six symbols that when used in conjuction with certain consonants and matras, modify those sounds.

ਛੋਟਾ ਹਾਹਾ Chhota Haaha ◌੍ਹ. This symbol literally means short 'h' and it is used to add a partial 'h' sound (emphasis) in some words e.g. whale is written as ਵ੍ਹੇਲ and the 'h' is sounded softly.

ਛੋਟਾ ਰਾਰਾ Chhota Raara ◌੍ਰ. This symbol literally means short 'r' and it is used to add a brief 'r' sound in some words e.g. Christmas is written as ਕ੍ਰਿਸਮਸ and the 'r' is sounded briefly.

ਛੋਟਾ ਵੱਵਾ Chhota Vavva ◌੍ਵ. This symbol literally means short 'v' and it is used to add a partial 'v' sound in some words e.g. svarg (heaven) is written as ਸ੍ਵਰਗ and the 'v' is sounded briefly.

ਅੱਧਕ Aḍḍhak ◌ੱ. This symbol is used to stress the sound of the consonant on which it is added just like double consonants are used in English to stress the sound of a consonant e.g. Lilly would be written as ਲਿੱਲੀ and second 'l' is stressed. Without the Aḍḍhak, Lilly would sound as Lily, without any stress on 'l'.

ਟਿੱਪੀ Tippi ◌ੰ. This symbol is used to add a partial nasal sound to words e.g. 'm' in limp–ਲਿੰਪ. Tippi is used with Mukta words, Auṅkaṛ, Dulaiṅkaṛ and Sihaari.

ਬਿੰਦੀ Bindi ◌ਂ. This symbol is used to add a partial nasal sound to words e.g. 'n' in candy–ਕੈਂਡੀ. Bindi is used with all the other Matras.

ਪਾਠ ੧੧ Paath 11

ਛੋਟਾ ਹਾਹਾ ◌੍ਹ CHHOTA HAAHA

Shape : ◌੍ਹ

Position : Written below the letter.

Sound : Adds a brief 'h' sound to the word.

Examples : ਕਿ + ਲ + ਾ + ੍ਹ = ਕਿਲ੍ਹਾ kilaah (castle)
ਗ + ਲ + ੍ਹ = ਗਲ੍ਹ galh (cheek)

Excercise : Read the words written below. Then add Chhota Haaha ◌੍ਹ and read again.

ਪੜ ________________ paṛh (read)

ਪੜਾਈ ________________ paṛhaaee (reading)

ਪਾਠ ੧੨ Paath 12

ਛੋਟਾ ਰਾਰਾ ◌੍ਰ CHHOTA RAARA

Shape : ◌੍ਰ

Position : Written below the letter.

Sound : Adds a brief 'r' sound to the word.

Examples : ਪ + ੍ਰ + ਭ = ਪ੍ਰਭ prabh (God)
ਅੰ + ਮਿ + ੍ਰ + ਤ = ਅੰਮ੍ਰਿਤ amrit (nectar of immortality)

Excercise : Read the words written below. Then add Chhota Raara ◌੍ਰ and read again.

ਪਿਥਵੀ ________ prithvi (earth)

ਪੋਫ਼ੈਸਰ ________ professor

ਪਾਠ ੧੩ Paath 13

ਛੋਟਾ ਵੱਵਾ ◌੍ਵ CHHOTA VAVVA

Shape : ◌੍ਵ

Position : Written below the letter.

Sound : Adds a brief 'v' sound to the word.

Examples : ਸ + ੍ਵ + ਰਗ = ਸ੍ਵਰਗ swarg (heaven)
ਸੈ + ੍ਵ + ਅਭਿਮਾਨ = ਸ੍ਵੈ-ਅਭਿਮਾਨ swai-abhimaan (self-confidence)

Excercise : Read the words written below. Then add Chhota Vavva ◌੍ਵ and read again.

ਸਾਮੀ ____________ swaami (master)

ਤ ____________ tva (Your, pertains to God)

Chhota Vavva is rarely used in modern Punjabi, but is frequently used in Gurbani.

ਪਾਠ ੧੪ Paath 14

ਅੱਧਕ ◌ੱ ADḌHAK

Shape : ◌ੱ Crescent moon.

Position : Written above and between two letters.

Sound : Stresses the sound of the letter that follows it in the word.

Examples : ਕ + ˘ + ਪ = ਕੱਪ capp (cup)
ਅ + ˘ + ਗ = ਅੱਗ agg (fire)

Used with : Matras or without any Matra.

Excercise : Read the words written below. Then add Aḍḍhak ◌ੱ and read again.

ਸਪ ______________ sapp (snake)

ਬਿਲੀ ______________ billy (cat)

ਪਾਠ ੧੫ Paath 15

ਟਿੱਪੀ ◌ੰ TIPPI

Shape : ◌ੰ Inverted crescent moon.

Position : Written above and between two letters.

Sound : Adds a nasal sound to the word. Sounds the same as 'm' in limp, or 'n' in link.

Examples : ਿ + ਲ + ◌ੰ + ਕ + ਨ = ਲਿੰਕਨ Lincoln
ਅ + ◌ੰ + ਗ + ◌ੂ + ਰ = ਅੰਗੂਰ aṅgoor (grapes)

Used with : Auṅkaṛ, Dulaiṅkaṛ, Sihaaree and in words without any Matra.

Exceptions : Tippi cannot be used with Kaṅna, Hoṛa, Knauṛa, Bihaaree, Laavaaṅ and Dolaavaaṅ.

Excercise : Read the words written below. Then add Tippi ◌ੰ and read again.

ਇਡੀਆ ____________ Iṅdia

ਪਿਡ ____________ piṅd (village)

ਸਿਘ ____________ Siṅgh

ਪਾਠ ੧੬ Paath 16

ਬਿੰਦੀ ◌ਂ BIṄDI

Shape : ◌ਂ A dot.

Position : Written on or next to a Matra and above the letter.

Sound : Adds a nasal sound to the word. Sounds the same as 'm' in lamp, or 'n' in candy.

Examples : ਕ + ਾ + ਂ = ਕਾਂ kaaṅ (crow)
ਗਾ + ਂ + ਧ + ੀ = ਗਾਂਧੀ Gaṅdhi

Used with : Kaṅna, Hoṛa, Kanauṛa, Bihaaree, Laavaaṅ and Dolaavaaṅ.

Exceptions : Biṅdi cannot be used with Auṅkaṛ, Dulainkaṛ and Sihaaree and in words without any Matra.

Excercise : Read the words written below. Then add Biṅdi ◌ਂ and read again.

ਪਲਕਾ ____________ palkaaṅ (eyelashes)

ਔਕੜ ____________ Auṅkaṛ

ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ SUMMARY

There are nine vowel symbols in Gurmukhi script. They are called as Lagaaṅ Matra. These are :

	Symbol	*Name*	*Example*
1.	ਾ	Kaṅna	a in car
2.	ਿ	Sihaaree	i in hill
3.	ੀ	Bihaaree	ee in see
4.	ੁ	Auṅkaṛ	u in pull
5.	ੂ	Dulainkaṛ	oo in school
6.	ੇ	Laavaaṅ	ai in snail
7.	ੈ	Dolaavaaṅ	a in dad
8.	ੋ	Hoṛa	o in hope
9.	ੌ	Kanauṛa	o in mom

The words in which letters are joined without any Matra are called as Mukta words. Mukta means without or empty. For instance, Cup is a mukta word.

There are six sound modifiers. These are :

1. Chhota Raara : □੍ਰ. Adds partial 'r' sound to the word.
2. Chhota Haaha : □੍ਹ. Adds soft 'h' sound to the word.
3. Chhota Vavva : □੍ਵ. Adds partial 'v' sound to the word.
4. Aḍḍhak : ੱ□. Stresses the following consonant.
5. Tippi : □ੰ. Adds a nasal sound to the word. Can be used with or without Matra.
6. Biṅdi : □ਂ. Adds a nasal sound to the word. Biṅdi is always used along with a Matra.

ਫ਼ਾਈਨਲ ਟੈਸਟ FINAL TEST

Fill in the dot to mark your answer.

1. Kaṅna sounds the same as
   - O a in cat
   - O a in car
   - O a in lake

2. Sihaaree sounds the same as
   - O i in ink
   - O e in egg
   - O ee in feel

3. Bihaaree sounds the same as
   - O ee in see
   - O a in safe
   - O u in put

4. Laavaaṅ sounds the same as
   - O a in hat
   - O a in cake
   - O e in eat

5. Dolaavaaṅ sounds the same as
   - O a in bad
   - O o in hat
   - O i in hill

6. Hoṛa sounds the same as
   - O o in mom
   - O u in pull
   - O o in old

7. Kanauṛa sounds the same as
   - O a in hand
   - O o in hold
   - O o in mom

8. Auṅkaṛ sounds the same as

- ○ ui in suit
- ○ u in put
- ○ oo in soon

9. Dulaiṅkaṛ sounds the same as

- ○ u in fun
- ○ oo in moon
- ○ i in hit

ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ VOCABULARY

ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਦਿਨ	**Hafte de din**	**Days of the week**
1. ਸੋਮਵਾਰ	Somvaar	Monday
2. ਮੰਗਲਵਾਰ	Maṅgalvaar	Tuesday
3. ਬੁੱਧਵਾਰ	Buḍhvaar	Wednesday
4. ਵੀਰਵਾਰ	Veervaar	Thursday
5. ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ	Shukkarvaar	Friday
6. ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ	Shanicharvaar	Saturday
7. ਐਤਵਾਰ	Aiṭvaar	Sunday

ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ	**Maheeniaaṅ de naaṅ**	**Months of the year**
1. ਜਨਵਰੀ	Janvary	January
2. ਫ਼ਰਵਰੀ	Farvary	February
3. ਮਾਰਚ	March	March
4. ਅਪਰੈਲ	Aprail	April
5. ਮਈ	Maee	May
6. ਜੂਨ	Joon	June
7. ਜੁਲਾਈ	July	July
8. ਅਗਸਤ	Agasṭ	August
9. ਸਤੰਬਰ	Saṭambar	September
10. ਅਕਤੂਬਰ	Acṭoobar	October
11. ਨਵੰਬਰ	Navambar	November
12. ਦਸੰਬਰ	Ḍasambar	December

ਰਿਸ਼ਤੇ	Rishte	Relations
1. ਪਰਿਵਾਰ	parivaar	family
2. ਮਾਂ	maaṅ	mother
3. ਬਾਪ	baap	father
4. ਭੈਣ	bhaiṇ	sister
5. ਜੀਜਾ	jeeja	sister's husband
6. ਭਰਾ	bhra	brother
7. ਭਾਬੀ	bhaabi	brother's wife
8. ਬੇਟਾ/ਪੁੱਤਰ	betaa/puṭṭar	son
9. ਬੇਟੀ/ਧੀ	bety/ti	daughter
10. ਦਾਦਾ	ḍaaḍa	paternal grandpa
11. ਦਾਦੀ	ḍaaḍi	paternal grandma
12. ਨਾਨਾ	naana	maternal grandpa
13. ਨਾਨੀ	naany	maternal grandma
14. ਚਾਚਾ	chaacha	father's younger brother
15. ਚਾਚੀ	chaachi	chaacha's wife
16. ਤਾਇਆ	ṭaaiaa	father's elder brother
17. ਤਾਈ	ṭaaee	taaiaa's wife
18. ਮਾਮਾ	maama	mother's brother
19. ਮਾਮੀ	maamy	maama's wife
20. ਭੂਆ	bhooaa	father's sister
21. ਫੁੱਫੜ	phuphphaṛ	bhooaa's husband
22. ਭਣੇਵਾਂ	bhaṇevaaṅ	sister's son
23. ਭਣੇਵੀਂ	bhaṇeveeṅ	sister's daughter
24. ਸਾਲਾ	saala	wife's brother
25. ਸਾਲੀ	saali	wife's sister
26. ਪੋਤਰਾ	poṭra	son's son
27. ਪੋਤਰੀ	poṭri	son's daughter
28. ਦੋਹਤਰਾ	ḍohṭra	daughter's son
29. ਦੋਹਤਰੀ	ḍohṭri	daughter's daughter

	ਖਾਣੇ	Khaaṇe	Foods
1.	ਰੋਟੀ	roti	plain bread
2.	ਫੁਲਕਾ	phulka	unleavened bread
3.	ਪਰੌਂਠਾ	parauṅtha	leavened butter bread
4.	ਪੂਰੀ	poori	deep fried bread
5.	ਨਾਨ	naan	oven baked bread
6.	ਦਾਲ	ḍaal	lentil
7.	ਸਬਜ਼ੀ	sabzi	vegetable
8.	ਪਨੀਰ	paneer	cheese
9.	ਮਟਰ	matar	peas
10.	ਛੋਲੇ	chholay	garbanzo
11.	ਰਾਜ ਮਾਂਹ	raaj maaṅh	kidney beans
12.	ਗੋਭੀ	gobhi	cauliflower
13.	ਬੰਦ ਗੋਭੀ	baṅḍ gobhi	cabbage
14.	ਤੋਰੀਆਂ	ṭoriaaṅ	zuccini
15.	ਸਾਗ	saag	mustard
16.	ਪਾਲਕ	paalak	spinach
17.	ਗੰਢਾ/ਪਿਆਜ਼	gaṅdha/piaaz	onion
18.	ਥੋਮ/ਲਸਣ	ṭhoam/lasaṅ	garlic
19.	ਅਦਰਕ	aḍrak	ginger
20.	ਟਮਾਟਰ	tamaatar	tomato
21.	ਖੀਰਾ	kheera	cucumber
22.	ਮੂਲੀ	mooli	radish
23.	ਆਲੂ	aalloo	potato
24.	ਚਿਕਨ	chicken	chicken
25.	ਰੈਤਾ	raiṭa	yoghurt with condiments
26.	ਖੀਰ	kheer	milk-rice
27.	ਪੁਲਾਓ	pulaao	rice cooked with vegetables
28.	ਸੇਵੀਆਂ	seviaaṅ	vermicelli
29.	ਬਰਫ਼ੀ	barfi	sweets made with milk
30.	ਲੱਡੂ	laddoo	sweets made with vesaṇ
31.	ਜਲੇਬੀ	jalebi	spiral shaped sweets

	ਫਲ	Phal	Fruit
1.	ਅੰਬ	amb	mango
2.	ਅਮਰੂਦ	amrooḍ	guava
3.	ਅੰਗੂਰ	aṅgoor	grapes
4.	ਆੜੂ	aaṛoo	peach
5.	ਸੰਤਰਾ	saṅṭra	orange
6.	ਸੇਬ	seb	apple
7.	ਕੇਲਾ	kela	banana
8.	ਖ਼ੁਰਮਾਨੀ	khurmaani	apricot
9.	ਤਰਬੂਜ਼	tarbooz	watermelon
10.	ਖ਼ਰਬੂਜਾ	kharbooja	melon
11.	ਚੈਰੀ	cherry	cherry
12.	ਸਟ੍ਰਾਬੈਰੀ	strawberry	strawberry

	ਖਾਜਾ	Khaaja	Nuts/Dry Fruit
1.	ਅਖ਼ਰੋਟ	akhroat	walnuts
2.	ਕਾਜੂ	kaajoo	cashew
3.	ਬਦਾਮ	baḍaam	almonds
4.	ਨਿਓਜ਼ੇ	niozay	pine-nuts
5.	ਕਿਸ਼ਮਿਸ਼	kishmish	raisins
6.	ਖ਼ਜੂਰ	khajoor	dates

	ਮੌਸਮ	Mausam	Seasons
1.	ਸਰਦੀ	sarḍee	winter
2.	ਗਰਮੀ	garmee	summer
3.	ਬਸੰਤ	basaṅṭ	spring
4.	ਪਤਝੜ	paṭjhaṛ	autumn
5.	ਮੀਂਹ	meeṅh	rain
6.	ਹਨੇਰੀ	hanery	storm
7.	ਬਰਫ਼	baraf	snow

ਕੁਦਰਤ	Kudraṭ	Nature
1. ਅਸਮਾਨ	asmaan	sky
2. ਬੱਦਲ	baḍḍall	clouds
3. ਸੂਰਜ	sooraj	sun
4. ਚੰਨ	chaṅn	moon
5. ਤਾਰੇ	taare	stars
6. ਧਰਤੀ	dharṭee	earth
7. ਪਹਾੜ	pahaaṛ	mountains
8. ਪਹਾੜੀ	pahaaṛee	hill
9. ਹਵਾ	hava	air/wind
10. ਟੋਭਾ	tobha	pond
11. ਨਦੀ	naḍee	lake
12. ਦਰਿਆ	ḍaria	river
13. ਸਮੁੰਦਰ	samuṅḍar	ocean
14. ਧੂੜ	ḍhooṛ	dust
15. ਰੋੜਾ	roṛa	stone
16. ਧੁੱਪ	ḍhupp	sunshine
17. ਛਾਂ	chhaaṅ	shade

ਵਕਤ	Vaqt	Time
1. ਦਿਨ	ḍin	day
2. ਰਾਤ	raaṭ	night
3. ਦੁਪਹਿਰ	ḍupaihar	noon
4. ਸ਼ਾਮ	shaam	evening
5. ਸਵੇਰ	saver	morning
6. ਪਲ	pal	moment
7. ਸਕਿੰਟ	skiṅt	second
8. ਮਿੰਟ	miṅt	minute

ਵਕਤ	Vaqt	Time
9. ਘੰਟਾ	ghaṅta	hour
10. ਹਫ਼ਤਾ	hafṭa	week
11. ਹਫ਼ਤਾਵਾਰ	hafṭavaar	weekly
12. ਮਹੀਨਾ	maheena	month
13. ਮਹੀਨਾਵਾਰ	maheenavaar	monthly
14. ਸਾਲ	saal	year
15. ਸਾਲਾਨਾ	saalaana	yearly
16. ਜੁੱਗ	jugg	era
17. ਡੇਢ	dedh	half past one
18. ਢਾਈ	dhaaee	half past two
19. ਸਾਢੇ	saadhe	half past

Giṇty	ਗਿਣਤੀ	Counting	Giṇty	ਗਿਣਤੀ	Counting
1.	ਇਕ	ik	15.	ਪੰਦਰਾਂ	paṅḍraaṅ
2.	ਦੋ	do	16.	ਸੋਲਾਂ	solaaṅ
3.	ਤਿੰਨ	tin	17.	ਸਤਾਰਾਂ	sataaraaṅ
4.	ਚਾਰ	chaar	18.	ਅਠਾਰਾਂ	athaaraaṅ
5.	ਪੰਜ	paṅj	19.	ਉੱਨੀ	unnee
6.	ਛੇ	chhe	20.	ਵੀਹ	veeh
7.	ਸੱਤ	saṭṭ	21.	ਇੱਕੀ	ikky
8.	ਅੱਠ	atth	22.	ਬਾਈ	baaee
9.	ਨੌਂ	nauṅ	23.	ਤੇਈ	ṭayee
10.	ਦਸ	das	24.	ਚੌਵੀ	chauvy
11.	ਗਿਆਰਾਂ	giaaraaṅ	25.	ਪੱਚੀ	pachchy
12.	ਬਾਰਾਂ	baaraaṅ	26.	ਛੱਬੀ	chhabby
13.	ਤੇਰਾਂ	teraaṅ	27.	ਸਤਾਈ	saṭaaee
14.	ਚੌਦਾਂ	chauḍaaṅ	28.	ਅਠਾਈ	athaaee

Ginty	ਗਿਣਤੀ	Counting
29.	ਉਣੱਤੀ	uṇaṭṭy
30.	ਤੀਹ	ṭeeh
31.	ਇਕੱਤੀ	ikaṭṭy
32.	ਬੱਤੀ	baṭṭy
33.	ਤੇਤੀ	ṭeṭy
34.	ਚੌਂਤੀ	chauṅṭy
35.	ਪੈਂਤੀ	paiṅṭy
36.	ਛੱਤੀ	chaṭṭy
37.	ਸੈਂਤੀ	saiṅṭy
38.	ਅਠੱਤੀ	athaṭṭy
39.	ਉਨਤਾਲੀ	unṭaaly
40.	ਚਾਲੀ	chaaly
41.	ਇਕਤਾਲੀ	ikṭaaly
42.	ਬਤਾਲੀ	baṭaaly
43.	ਤਰਤਾਲੀ	ṭarṭaaly
44.	ਚੁਤਾਲੀ	chuṭaaly
45.	ਪੰਜਤਾਲੀ	paṅjṭaaly
46.	ਛਤਾਲੀ	chhaṭaaly
47.	ਸੰਤਾਲੀ	saṅṭaaly
48.	ਅਠਤਾਲੀ	athṭaaly
49.	ਉਣੰਜਾ	uṇaṅja
50.	ਪੰਜਾਹ	paṅjaah
51.	ਇਕਵੰਜਾ	ikvaṅja
52.	ਬਵੰਜਾ	bavaṅja
53.	ਤਿਰਵੰਜਾ	tirvaṅja
54.	ਚੁਰੰਜਾ	churaṅja
55.	ਪਚਵੰਜਾ	pachvaṅja
56.	ਛਪੰਜਾ	chhapaṅja
57.	ਸਤਵੰਜਾ	satvaṅja
58.	ਅਠਵੰਜਾ	athvaṅja
59.	ਉਣਾਹਠ	uṇaahath
60.	ਸੱਠ	satth
61.	ਇਕਾਹਠ	ikaahath
62.	ਬਾਹਠ	baahath
63.	ਤ੍ਰੇਹਠ	trehath
64.	ਚੌਂਹਠ	chauṅhath
65.	ਪੈਂਹਠ	paiṅhth
66.	ਛਿਆਹਠ	chhiaahth
67.	ਸਤਾਹਠ	sataahath
68.	ਅਠਾਹਠ	athaahath
69.	ਉਣ੍ਹੱਤਰ	uṅhaṭṭar
70.	ਸੱਤਰ	saṭṭar
71.	ਇਕਹੱਤਰ	ik-haṭṭar
72.	ਬਹੱਤਰ	bahaṭṭar
73.	ਤਿਹੱਤਰ	tihaṭṭar
74.	ਚੁਹੱਤਰ	chuhaṭṭar
75.	ਪੰਝੱਤਰ	paṅjhaṭṭar
76.	ਛਿਹੱਤਰ	chhihaṭṭar
77.	ਸਤੱਤਰ	saṭaṭṭar
78.	ਅਠੱਤਰ	athaṭṭar
79.	ਉਣਾਸੀ	uṇaasee
80.	ਅੱਸੀ	assee
81.	ਇਕਾਸੀ	ikaasy
82.	ਬਿਆਸੀ	biaasy

Ginty	ਗਿਣਤੀ	Counting	Ginty	ਗਿਣਤੀ	Counting
83.	ਤਿਰਾਸੀ	ṭiraasy	92.	ਬਾਨਵੇਂ	baanveṅ
84.	ਚੌਰਾਸੀ	chauraasy	93.	ਤਿਰਾਨਵੇਂ	tiraanveṅ
85.	ਪੰਜਾਸੀ	paṅjaasy	94.	ਚੌਰਾਨਵੇਂ	chauraanveṅ
86.	ਛਿਆਸੀ	chhiaasy	95.	ਪਚਾਨਵੇਂ	pachaanveṅ
87.	ਸੱਤਾਸੀ	saṭṭaasy	96.	ਛਿਆਨਵੇਂ	chiaanveṅ
88.	ਅੱਠਾਸੀ	atthaasy	97.	ਸੱਤਾਨਵੇਂ	saṭṭaanveṅ
89.	ਉਣਾਨਵੇਂ	uṇaanveṅ	98.	ਅੱਠਾਨਵੇਂ	atthaanveṅ
90.	ਨੱਬੇ	nabbe	99.	ਨੜ੍ਹਿੰਨਵੇਂ	naṛhiṅnveṅ
91.	ਇਕਾਨਵੇਂ	ikaanveṅ	100.	ਸੌ	sau

LET US LEARN
GURMUKHI

[AN EASY PRIMER FOR GURMUKHI LEARNING]

BOOK III

Compiled by

Shamsher Singh Puri

LET US LEARN GURMUKHI

ਆਓ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹੀਏ

[AN EASY PRIMER FOR GURMUKHI LEARNING]

BOOK III

READING ACTIVITY

ਪੜ੍ਹਨਾ

Compiled by

SHAMSHER SINGH PURI

Singh Brothers

Amritsar

LET US LEARN GURMUKHI - BOOK III

[An Easy Primer for Gurmukhi Learning]

Compiled by

SHAMSHER SINGH PURI

President

ACADEMY OF SIKH STUDIES INC.
5235 STERLING TRACE CT.
LILBURN, GA. 30047

ISBN 81-7205-302-9

First Edition : January 2004

Reprint :

March 2010

Price : Rs. 95-00

Publishers :

Singh Brothers

•

Bazar Mai Sewan, Amritsar - 143 006

•

S.C.O. 223-24, City Centre, Amritsar - 143 001

E-mail : singhbro@vsnl.com

Website : www.singhbrothers.com

Printers :

PRINTWELL, 146, INDUSTRIAL FOCAL POINT, AMRITSAR.

Contents

— Introduction 5

- ਆਓ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹੀਏ 7-11
- ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ 12
- ਕੁਝ ਕਿਰਿਆਵਾਂ 13
- ਕੁਝ ਬੁਝਾਰਤਾਂ 17
- ਖ਼ਰਗੋਸ਼ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ 19
- ਚੂਚੇ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ 21
- ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦਾ ਫ਼ਾਰਮ-1 23
- ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦਾ ਫ਼ਾਰਮ-2 26
- ਗਰਮੀ ਦਾ ਦਿਨ 29
- ਮੇਰੇ ਹੱਥ 31
- ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ 33
- ਹਾਥੀ 35
- ਕੀੜੀਆਂ 37
- ਲੋਕ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇ 39
- ਰਿਸ਼ਤੇ—ਮਾਤਾ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ 40
- ਰਿਸ਼ਤੇ—ਪਿਤਾ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ 41
- ਮੇਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ 42
- ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ 43-46
- ਫਲਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 47
- ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ 48
- ਹੋਰ ਖਾਣੇ 49

- ਕੀ ਵਕਤ/ਸਮਾਂ/ਟਾਈਮ ਹੈ ? 51
- ਕੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਕਪੜੇ-1 54
- ਕੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਕਪੜੇ-2 55
- ਮੁੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਕਪੜੇ 56
- ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਕਪੜੇ 57
- ਖੇਡਣ ਦੇ ਕਪੜੇ 58
- ਮੌਸਮ 60
- ਨੰਬਰਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ 62
- ਜਾਨਵਰ-1 63
- ਜਾਨਵਰ-2 64
- ਜਾਨਵਰ-3 65
- ਪੰਛੀ-1 67
- ਪੰਛੀ-2 68
- ਖੇਡਾਂ 70
- ਘਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ-1 72
- ਘਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ-2 73
- ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ 75
- ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ 77
- Appendix 83

Introduction

Now when you have learned Gurmukhi alphabet, vowels and word building, you are ready to start reading activity.

This book 3 starts with key to Punjabi pronunciation and then takes you to names of common things, relatives, fruits, vegetables, how to pronounce time etc. It will prepare you to have a Punjabi name of almost everything in your daily life and prepare you to start reading stories and other literature in Gurmukhi and ultimately our Holy Scriptures.

After completing this go to book 4 which will give you enough material for reading practice.

I wish you all success and happy reading.

—AUTHOR

Key to Punjabi Pronunciation

There are a number of sounds that are different in English and Punjabi or are totally absent in English. To help you pronounce the sounds based on your knowledge of English, the following phonetic system is employed in this series of books. (The comparable English sounds are supposed to be produced by the native English speakers, not by speakers of English as a second language.) This is not a standardized system yet. The best way to learn the pronunciation is to ask a native speaker of the language to model the sounds for you.

a	in middle of a word	=	'u' in 'cup'
aa	in middle of a word	=	'a' in 'ball'
ai	written above the word	=	'a' in 'flat'
au	written above the word	=	'o' in 'mom'
e	written above the word	=	'ay' in 'say'
i	in middle and before a word	=	'i' in 'sick'
ee	in middle and after a word	=	'ee' in 'speech'
oo	written below the word	=	'oo' in 'moon'
u	in middle of a word	=	'u' in 'put'
bh		=	'bh' in 'bhaṅgṛa'
ch	(non aspirated)	=	'ch' in 'patch'
chh	(aspirated)	=	ch in 'choke' (hard sound)
ḍ	with a dot at the bottom	=	'th' in 'the'
ḍh		=	ṭ + ḍ
jh		=	ch + j
ṇ	with a dot at the bottom	=	retroflex 'n'
ṛ		=	retroflex 'r'
t		=	't' in 'sit' (soft sound)
ṭ	with a dot at the bottom	=	similar to 'th' in 'think' (said very soft and without aspiration)
th	(aspirated)	=	'th' in 'thought'
ṭh	(aspirated t)	=	similar to 't' in 'Tom'

Nasal Sounds

ṅ (˚)	=	as 'n' in 'sing'
ṅ (˙)	=	as 'n' in 'bank'

ਪਾਠ 1

ਆਓ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹੀਏ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਵਾਕ ਪੜ੍ਹੋ ਤੇ ਬੋਲੋ।

1. ਇਹ ਕੀ ਹੈ ?
   ਇਹ ਇਕ ਸੇਬ ਹੈ।

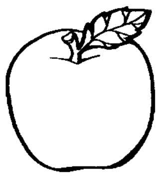

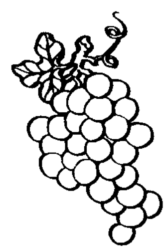

2. ਇਹ ਕੀ ਹੈ ?
   ਇਹ ਅੰਗੂਰ ਹਨ।

3. ਇਹ ਕੀ ਹੈ ?
   ਇਹ ਚੈਰੀਆਂ ਹਨ।

4. ਇਹ ਕੀ ਹੈ ?
   ਇਹ ਇਕ ਅਨਾਨਾਸ ਹੈ।

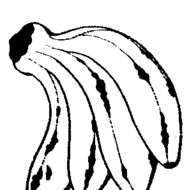

5. ਇਹ ਕੀ ਹੈ ?
   ਇਹ ਕੇਲੇ ਹਨ।

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ।

1. ਇਹ ਕੀ ਹੈ ? (ਖ਼ਰਬੂਜਾ)

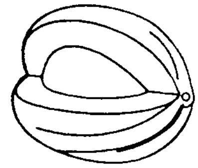

ਇਹ______________________________ ।

2. ਇਹ ਕੀ ਹਨ ?(ਛੱਲੀਆਂ)

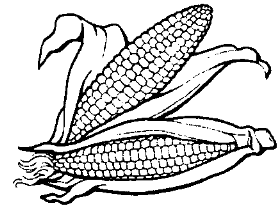

ਇਹ______________________________ ।

3. ਇਹ ਕੀ ਹੈ ? (ਤਰਬੂਜ਼)

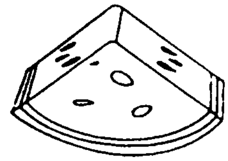

____

4. ਇਹ ਕੀ ਹੈ ? (ਕੁਲਫ਼ੀ)

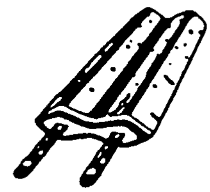

____

ਪਾਠ 2

ਆਓ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹੀਏ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਵਾਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿਚ ਰੰਗ ਭਰੋ।

1. ਗਾਜਰਾਂ ਲਾਲ ਹਨ।

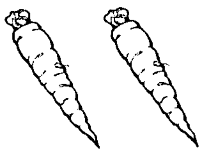

2. ਸੂਰਜ ਪੀਲਾ ਹੈ।

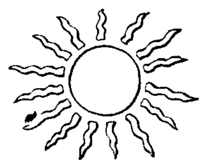

3. ਚਾਮਚੜਿੱਕ ਕਾਲਾ ਹੈ।

4. ਸੰਤਰਾ ਸੰਤਰੀ ਰੰਗ ਦਾ ਹੈ।

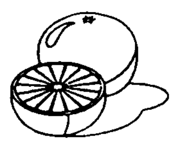

5. ਬੂਟਾ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੈ।

6. ਬੱਦਲ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੈ।

7. ਦੰਦ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੇ ਹਨ।

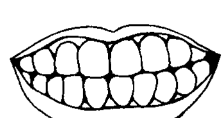

ਪਾਠ 3

ਆਓ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹੀਏ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਵਾਕ ਪੜ੍ਹੋ। ਹਰ ਵਾਕ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਸਵੀਰ ਨਾਲ ਜੋੜੋ।

1. ਇਹ ਇਕ ਖ਼ਰਗੋਸ਼ ਹੈ।

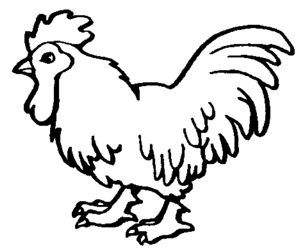

2. ਇਹ ਇਕ ਮੁਰਗ਼ੀ ਹੈ।

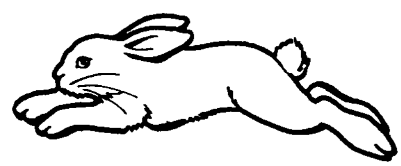

3. ਇਹ ਇਕ ਮੁਰਗ਼ਾ ਹੈ।

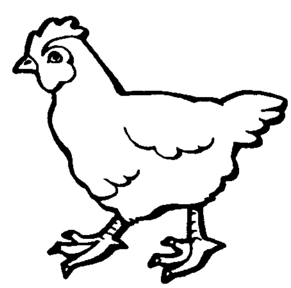

4. ਇਹ ਚੂਚੇ ਹਨ।

5. ਇਹ ਕੀੜੀਆਂ ਹਨ।

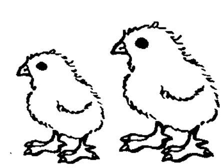

ਪਾਠ 4

ਆਓ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹੀਏ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਵਾਕ ਪੜ੍ਹੋ। ਹਰ ਵਾਕ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਸਵੀਰ ਨਾਲ ਜੋੜੋ।

1. ਇਹ ਇਕ ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ ਹੈ।

2. ਇਹ ਇਕ ਹਾਥੀ ਹੈ।

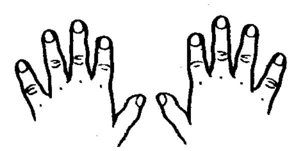

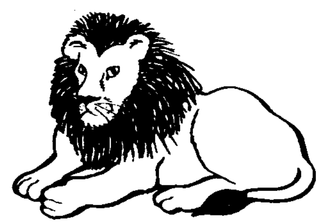

3. ਇਹ ਦੋ ਹੱਥ ਹਨ।

4. ਇਹ ਇਕ ਆਦਮੀ ਹੈ।

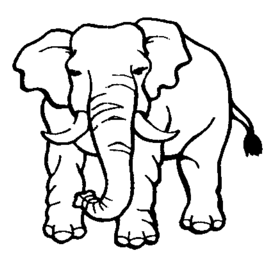

5. ਇਹ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਹੈ।

ਪਾਠ 5

ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਵਾਕ ਪੜ੍ਹੋ ਤੇ ਢੁਕਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾਓ।

ਮੇਰਾ ਇਕ ਚਿਹਰਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਦੋ ਭਰਵੱਟੇ, ਦੋ ਅੱਖਾਂ, ਇਕ ਨੱਕ ਤੇ ਇਕ ਮੂੰਹ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਰੰਗ ਭੂਰਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਕਾਲੇ ਵਾਲ ਹਨ। (ਸਿਰ 'ਤੇ ਜੂੜਾ ਜਾਂ ਗੁੱਤਾਂ ਬਣਾਓ)। ਮੇਰਾ ਚਿਹਰਾ ਗਰਦਨ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਗਰਦਨ ਪਤਲੀ ਤੇ ਲੰਮੀ ਹੈ। ਗਰਦਨ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਮੇਰੇ ਮੋਢੇ ਹਨ। ਮੋਢਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਰੀਆਂ ਦੋ ਬਾਹਵਾਂ ਜੁੜੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਿਆਂ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਹਰ ਹੱਥ 'ਤੇ ਪੰਜ ਉਂਗਲੀਆਂ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਗਰਦਨ ਦੇ ਥੱਲੇ ਮੇਰੀ ਛਾਤੀ ਹੈ। ਛਾਤੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਮੇਰਾ ਢਿੱਡ ਹੈ। ਢਿੱਡ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਮੇਰਾ ਲੱਕ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਲੱਕ ਨਾਲ ਮੇਰੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਜੁੜੀਆਂ ਹਨ। ਲੱਤਾਂ ਦੇ ਸਿਰਿਆਂ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵੀ 10 ਉਂਗਲੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹਨ।

ਪਾਠ 6

ਕੁਝ ਕਿਰਿਆਵਾਂ

1. ਇਕ ਕੁੜੀ ਪੈਦਲ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ।

2. ਇਕ ਕੁੜੀ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ।

3. ਇਕ ਕੁੜੀ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈ।

4. ਦੋ ਕੁੜੀਆਂ ਟੈਲੀਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

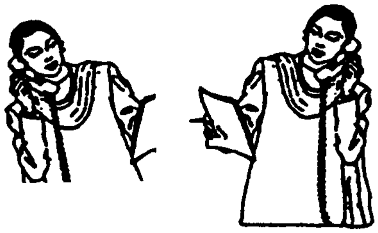

5. ਦੋ ਕੁੜੀਆਂ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

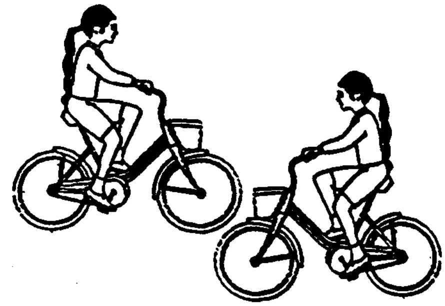

6. ਦੋ ਕੁੜੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

7. ਇਕ ਮੁੰਡਾ ਤੇ ਕੁੜੀ ਪੈਦਲ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ।

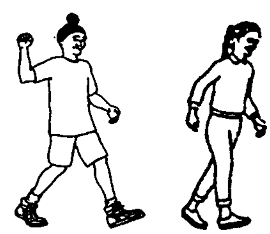

8. ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਹੈ।

9. ਇਕ ਆਦਮੀ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੈ।

10. ਇਕ ਮੁੰਡਾ ਬਾਸਕਿਟਬਾਲ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ।

11. ਇਕ ਮੁੰਡਾ ਸਕੇਟਿੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

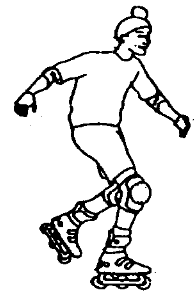

12. ਇਕ ਮੁੰਡਾ ਪੈਦਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

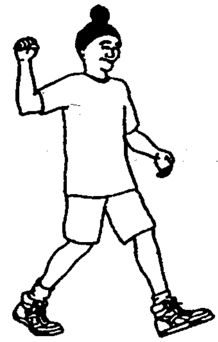

13. ਇਕ ਮੁੰਡਾ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

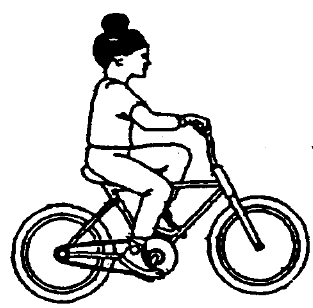

14. ਦੋ ਮੁੰਡੇ ਸਕੇਟ-ਬੋਰਡਿੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

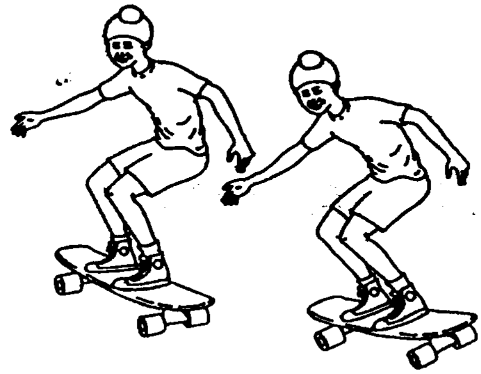

15. ਦੋ ਮੁੰਡੇ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ।

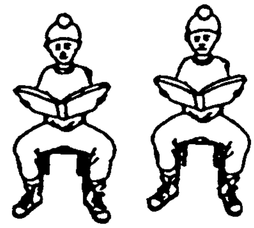

16. ਦੋ ਮੁੰਡੇ ਹੇਠਾਂ ਚੌਂਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹਨ।

17. ਦੋ ਕੁੜੀਆਂ ਹੇਠਾਂ ਚੌਂਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠੀਆਂ ਹਨ।

18. ਇਹ ਇਕ ਜੂੜੇ ਵਾਲਾ ਮੁੰਡਾ ਹੈ।

19. ਇਹ ਇਕ ਗੁੱਤਾਂ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਹੈ।

ਪਾਠ 7

ਕੁਝ ਬੁਝਾਰਤਾਂ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਪੜ੍ਹੋ। ਹਰ ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਂ ਵਿਚ ਠੀਕ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਨਾਂ ਭਰੋ।

1. ਮੇਰੀਆਂ ਚਾਰ ਲੱਤਾਂ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਪੂਛ ਮੁੜੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਭੌਂਕਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਘਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਕੀ ਹੈ ? ____________

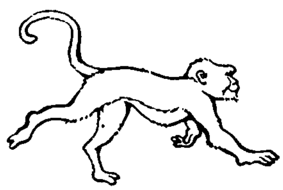

ਬਾਂਦਰ

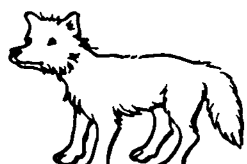

ਕੁੱਤਾ

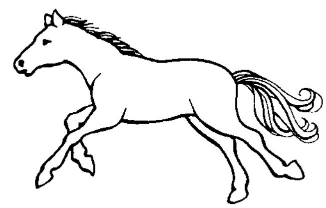

ਘੋੜਾ

2. ਮੇਰੇ ਖੰਭ ਬਹੁਤ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਨੱਚਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਪੂਛ ਇਕ ਪੱਖੇ ਵਾਂਗ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਕੀ ਹੈ ? ____________

ਮੋਰ

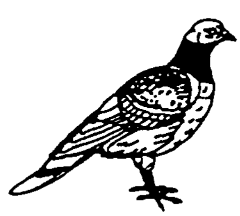

ਕਬੂਤਰ

ਬਾਜ

3. ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਤੇ ਸਲੇਟੀ ਰੰਗ ਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਸੁੰਡ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਰਕਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਕੀ ਹੈ ? ______________

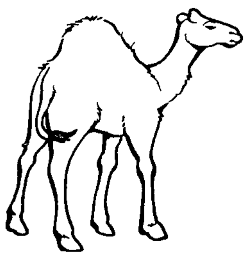

ਊਠ

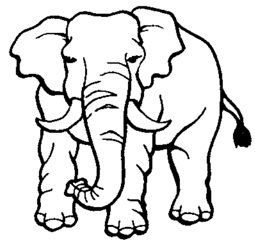

ਹਾਥੀ

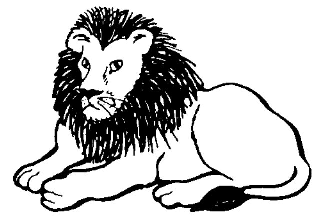

ਸ਼ੇਰ

4. ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਸਿਆਣਾ ਪੰਛੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਦਿਨ ਵਿਚ ਸੌਂਦਾ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਾਗਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਚੂਹੇ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਕੀ ਹੈ ? ______________

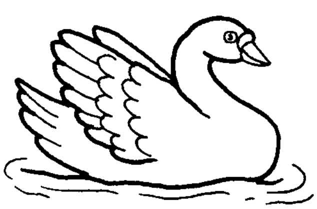

ਹੰਸ

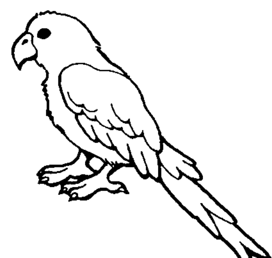

ਤੋਤਾ

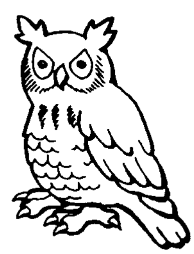

ਉੱਲੂ

ਪਾਠ 8

ਖ਼ਰਗੋਸ਼ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ

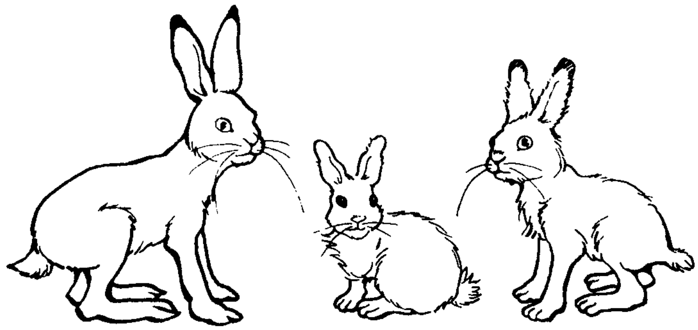

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਸਿੱਖੋ।					
ਖ਼ਰਗੋਸ਼	ਪਰਿਵਾਰ	ਖੁੱਡ	ਦੌੜ	ਮਨਪਸੰਦ	ਨੁਕਸਾਨ

ਇਹ ਕੰਨੂ ਖ਼ਰਗੋਸ਼ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ। ਕੰਨੂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਜਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ; ਕੰਨੂ, ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਬਾਪ। ਕੰਨੂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਇਕ ਖੁੱਡ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੰਨੂ ਦੇ ਕੰਨ ਬਹੁਤ ਲੰਮੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਸਿੱਧੇ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੰਨੂ ਆਪਣੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੰਨੂ ਦੇ ਪੈਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੰਨੂ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਦੌੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੰਨੂ ਦੇ ਹੱਥ ਅਤੇ ਪੂਛ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੰਨੂ ਦਾ ਮਨਪਸੰਦ ਖਾਣਾ ਗਾਜਰਾਂ, ਹਰੇ ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਫਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੰਨੂ ਵਰਗੇ ਖ਼ਰਗੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਤੇ ਬੂਟੇ ਖਾ ਕੇ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਲੋਕ ਖ਼ਰਗੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਠੀਕ ਸ਼ਬਦ ਭਰੋ।
   ੧. ਕੰਨੂ ਦਾ ਘਰ ਇਕ________________ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
   ੨. ਕੰਨੂ ਦੇ________________ਬਹੁਤ ਲੰਮੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
   ੩. ਕੰਨੂ ਦੇ ਪੈਰ ਬਹੁਤ________________ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
   ੪. ਕੰਨੂ ਦੀ________________ਛੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ।

੧. ਖ਼ਰਗੋਸ਼ ਦਾ ਮਨਪਸੰਦ ਖਾਣਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

(ੳ) ਗਾਜਰਾਂ ਤੇ ਮੂਲੀਆਂ।

(ਅ) ਗਾਜਰਾਂ ਤੇ ਹਰੇ ਪੱਤੇ।

(ੲ) ਗਾਜਰਾਂ ਤੇ ਅੰਬ।

੨. ਖ਼ਰਗੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਕਿਉਂ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ?

(ੳ) ਕਿਉਂਕਿ ਖ਼ਰਗੋਸ਼ ਦੇ ਕੰਨ ਬਹੁਤ ਲੰਮੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

(ਅ) ਕਿਉਂਕਿ ਖ਼ਰਗੋਸ਼ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਦੌੜਦਾ ਹੈ।

(ੲ) ਕਿਉਂਕਿ ਖ਼ਰਗੋਸ਼ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

3. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਯਾਦ ਕਰੋ।

ਖ਼ਰਗੋਸ਼	rabbit	ਪਰਿਵਾਰ	family	ਖੁੱਡ	hole
ਦੌੜਨਾ	to run	ਮਨਪਸੰਦ	favourite	ਨੁਕਸਾਨ	damage
ਸਿੱਧੇ	straight	ਲੰਮੇ	long	ਵੱਡੇ	big
ਪੂਛ	tail	ਜਣੇ	members	ਪਸੰਦ ਕਰਨਾ	to like

ਪਾਠ 9

ਚੂਚੇ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ

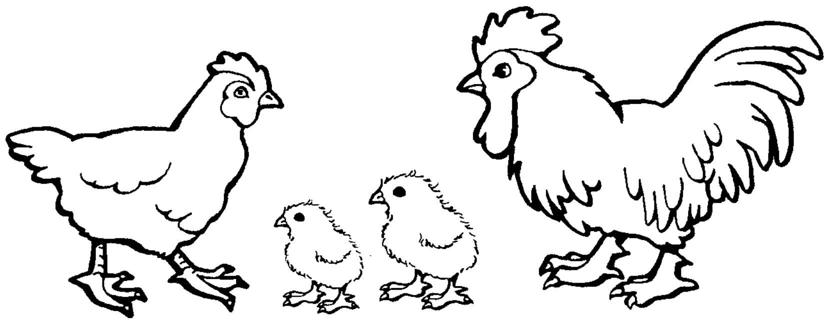

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਸਿੱਖੋ।

ਮੁਰ਼ਗਾ	ਮੁਰ਼ਗੀ	ਚੂਚਾ	ਕਲ਼ਗੀ	ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ	ਖੰਭ
ਮਨਮੋਹਣਾ	ਸਾਊ	ਅੰਡੇ	ਖੁੱਡਾ	ਭੂਰਾ	ਚੁੰਝ
ਰਾਖੀ					

ਇਹ ਚੂਚੇ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ। ਚੂਚੇ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਜਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ; ਚੂਚਾ, ਮੁਰ਼ਗੀ ਤੇ ਮੁਰ਼ਗਾ। ਚੂਚੇ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਚੂਚੇ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਖੁੱਡਾ ਹੈ। ਇਹ ਖੁੱਡਾ ਚੂਚੇ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਚੂਚਾ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪੰਛੀ ਹੈ। ਚੂਚੇ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਖੰਭ ਹਨ। ਪਰ ਚੂਚਾ ਇਹਨਾਂ ਖੰਭਾਂ ਨਾਲ ਉੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਚੂਚੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਅੱਗੇ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਚੁੰਝ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚੁੰਝ ਨਾਲ ਉਹ ਦਾਣੇ ਚੁਗਦਾ ਹੈ। ਮੁਰ਼ਗੀ ਦੇ ਖੰਭ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਮੁਰ਼ਗੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਉੱਡ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੁਰ਼ਗੀ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਲਾਲ ਕਲ਼ਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਮੁਰ਼ਗੇ ਦੀ ਪੂਛ ਦੇ ਖੰਭ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਅਤੇ ਲੰਮੇ-ਲੰਮੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੁਰ਼ਗੇ ਦੀ ਕਲ਼ਗੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਅਤੇ ਸੋਹਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੁਰ਼ਗਾ, ਮੁਰ਼ਗੀ ਅਤੇ ਚੂਚੇ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚੂਚਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਹਣਾ, ਮਨਮੋਹਣਾ ਅਤੇ ਸਾਊ ਪੰਛੀ ਹੈ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਠੀਕ ਸ਼ਬਦ ਭਰੋ।
   ੧. ਚੂਚੇ ਦਾ ਘਰ ਇਕ_______________ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
   ੨. ਮੁਰਗ਼ੇ ਦੀ ਚੁੰਝ ਚੂਚੇ ਦੀ ਚੁੰਝ ਨਾਲੋਂ_______________ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
   ੩ ਚੂਚਾ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ, _______________ਅਤੇ ਸਾਊ ਪੰਛੀ ਹੈ।

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ।
   ੧. ਮੁਰਗ਼ੀ ਕਦੋਂ ਉੱਡਦੀ ਹੈ ?
      (ੳ) ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ।
      (ਅ) ਚੂਚੇ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਵਾਸਤੇ।
      (ੲ) ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ।
   ੨. ਚੂਚਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੰਛੀ ਹੈ ?
      (ੳ) ਸੋਹਣਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਉੱਡਣ ਵਾਲਾ।
      (ਅ) ਸੋਹਣਾ, ਸਾਊ ਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ।
      (ੲ) ਸੋਹਣਾ, ਮਨਮੋਹਣਾ ਤੇ ਸਾਊ।

3. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਯਾਦ ਕਰੋ।

ਮੁਰਗ਼ਾ	rooster	ਮੁਰਗ਼ੀ	hen	ਚੂਚਾ	chick
ਕਲਗ਼ੀ	crest	ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ	colorful	ਖੰਭ	feathers/ wings
ਮਨਮੋਹਣਾ	cute	ਸਾਊ	gentle	ਅੰਡੇ	eggs
ਖੁੱਡਾ	pen (box)	ਭੂਰਾ	all shades of brown	ਚੁੰਝ	beak

ਪਾਠ 10

ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦਾ ਫ਼ਾਰਮ—1

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਸਿੱਖੋ।

ਸਬਜ਼ੀਆਂ	ਬੂਟਿਆਂ	ਗੁੱਛਿਆਂ	ਟਾਂਡਿਆਂ	ਢੱਕੇ	ਲੱਗਦੀਆਂ
ਉੱਗਦੀਆਂ	ਲਮੂਤਰੇ	ਪਤਲੀਆਂ	ਭੜਥਾ	ਛੱਲੀਆਂ	ਤੋਰੀਆਂ

ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਹਨ।

ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਲਾਲ ਟਮਾਟਰ ਹਨ।
ਟਮਾਟਰ ਗੋਲ-ਗੋਲ ਹਨ। ਟਮਾਟਰ ਛੋਟੇ ਤੇ ਵੱਡੇ ਹਨ।
ਟਮਾਟਰ ਬੂਟਿਆਂ ਉੱਤੇ ਗੁੱਛਿਆਂ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹਨ।

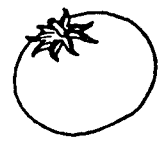

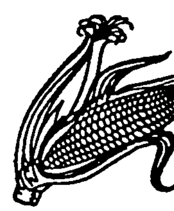

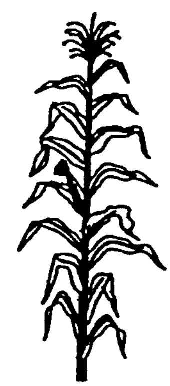

ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਪੀਲੀਆਂ-ਪੀਲੀਆਂ ਛੱਲੀਆਂ ਹਨ।
ਛੱਲੀਆਂ ਦੇ ਦਾਣੇ ਹਰੇ ਪੱਤਿਆਂ ਨਾਲ ਢੱਕੇ ਹੋਏ ਹਨ।
ਛੱਲੀਆਂ ਲੰਮੇ-ਲੰਮੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ।
ਛੱਲੀਆਂ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਟਾਂਡੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

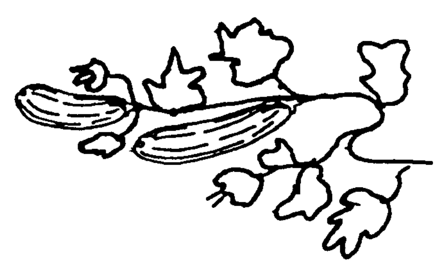

ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਹਰੀਆਂ ਹਰੀਆਂ ਤੋਰੀਆਂ ਹਨ।
ਤੋਰੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਅਤੇ ਪਤਲੀਆਂ ਹਨ।
ਤੋਰੀਆਂ ਵੇਲਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ।

ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਹਰੇ ਹਰੇ ਮਟਰ ਹਨ।
ਮਟਰ ਫਲੀਆਂ ਵਿਚ ਹਨ।
ਮਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਫਲੀਆਂ ਵੇਲਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ।

ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਸੰਤਰੀ ਰੰਗ ਦੇ ਪੇਠੇ ਹਨ।
ਪੇਠੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਹਨ। ਪੇਠੇ ਵੇਲਾਂ 'ਤੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।

ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਲਾਲ-ਲਾਲ ਗਾਜਰਾਂ ਹਨ।
ਗਾਜਰਾਂ ਲੰਮੀਆਂ ਅਤੇ ਪਤਲੀਆਂ ਹਨ।
ਗਾਜਰਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਉੱਗਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਚਿੱਟੇ ਚਿੱਟੇ ਗੋਭੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਹਨ।
ਗੋਭੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਹਨ।
ਬੇਬੇ ਫੱਤੋ ਗੋਭੀ ਦੀ ਸਬਜ਼ੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਜਾਮਣੀ ਰੰਗ ਦੇ ਬੈਂਗਣ ਹਨ।
ਬੈਂਗਣ ਲਮੂਤਰੇ ਹਨ।
ਬੇਬੇ ਫੱਤੋ ਬੈਂਗਣਾਂ ਦਾ ਭੜਥਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਹਨ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਠੀਕ ਸ਼ਬਦ ਭਰੋ।
   ੧. ਮਟਰ________________ਰੰਗ ਦੇ ਹਨ।
   ੨. ਟਮਾਟਰ ਬੂਟਿਆਂ________________ਗੁੱਛਿਆਂ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹਨ।
   ੩. ਛੱਲੀਆਂ________________ਟਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ।
   ੪. ਬੇਬੇ ਫੱਤੋ ਬੈਂਗਣ ਦਾ________________ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।
   ੫. ਗੋਭੀ ਦੇ ਫੁੱਲ________________ਰੰਗ ਦੇ ਹਨ।

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੋ।
   ੧. ਫ਼ਾਰਮ ________________________________
   ੨. ਸੰਤਰੀ ________________________________

3. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੋ।

   ੧. ਤੋਰੀ

   ੨. ਸੂਰਜ-ਮੁਖੀ ਦਾ ਬੂਟਾ

   ੩. ਅੰਗੂਰਾਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ

4. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਇਕ-ਸੁਰ ਵਾਲੇ (rhyming) ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।

ਹਰੀ - ਮਰੀ
ਸਾਰੀਆਂ - ਹਾਰੀਆਂ
ਹਨ - ____________
ਲਾਲ - ____________
ਸੰਤਰੀ - ____________
ਫੁੱਲ - ____________

5. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਯਾਦ ਕਰੋ।

ਗੁੱਛੇ	bunches	ਪਤਲੀ/ਪਤਲੀਆਂ	thin	ਉੱਗਣਾ	to grow
ਫਲੀਆਂ	pods	ਬੈਂਗਣ	egg plant	ਗਾਜਰਾਂ	carrots
ਹਰੀਆਂ ਤੋਰੀਆਂ	zuccini	ਪੇਠੇ	pumpkins	ਮਟਰ	peas
ਲਮੂਤਰਾ	elongated	ਛੱਲੀਆਂ	corn on the cob	ਗੋਭੀ	cauliflower

ਪਾਠ 11

ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦਾ ਫ਼ਾਰਮ—2

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਸਿੱਖੋ।

ਜਗਾਉਂਦਾ	ਨਿਕਲਦੇ	ਵਾਹੁਣ	ਭੌਂਕ	ਬਲੂੰਗੜੇ	ਗਿਲਹਿਰੀਆਂ
ਪਕਾਉਂਦੀ	ਬਣਾਉਂਦੀ	ਰਿੜਕਦੀ	ਕੱਢਦੀ	ਸੁਣਾਉਂਦਾ	ਚੰਗੀਆਂ
ਬਿਤਾਉਂਦੇ	ਜ਼ਿੰਦਗੀ	ਚੋਂਦਾ			

ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜਾਨਵਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

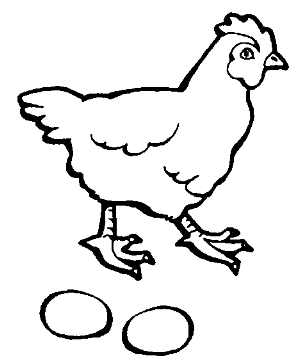

ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਇਕ ਮੁਰਗ਼ਾ ਅਤੇ ਇਕ ਮੁਰਗ਼ੀ ਹਨ।
ਮੁਰਗ਼ਾ ਅਤੇ ਮੁਰਗ਼ੀ ਇਕ ਖੁੱਡੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਮੁਰਗ਼ਾ ਲਾਲ, ਪੀਲੇ ਅਤੇ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੈ।
ਮੁਰਗ਼ੇ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਕਲਗ਼ੀ ਹੈ।
ਮੁਰਗ਼ੇ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਪਤਲੀਆਂ ਹਨ।
ਮੁਰਗ਼ਾ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਬਾਂਗ ਦੇ ਕੇ ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਨੂੰ ਜਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

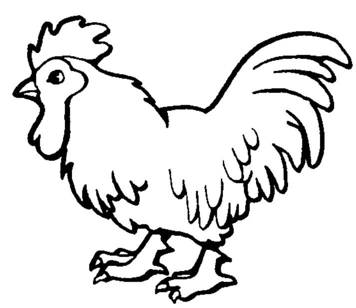

ਮੁਰਗ਼ੀ ਕਾਲੇ, ਲਾਲ ਅਤੇ ਜਾਮਣੀ ਰੰਗ ਦੀ ਹੈ।
ਮੁਰਗ਼ੀ ਦੀ ਕਲਗ਼ੀ ਮੁਰਗ਼ੇ ਦੀ ਕਲਗ਼ੀ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟੀ ਹੈ।
ਮੁਰਗ਼ੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਨੂੰ ਇਕ ਅੰਡਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।
ਅੰਡਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗੇ ਚੂਚੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ।

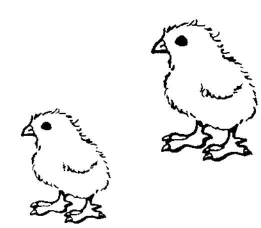

ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਇਕ ਗਾਂ ਅਤੇ ਦੋ ਬਲਦ ਹਨ।
ਬਾਬਾ ਦਿੱਤਾ ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤ ਵਿਚ ਹਲ ਵਾਹੁਣ ਲਈ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਗਾਂ ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ-ਸ਼ਾਮ ਦੁੱਧ ਦੀ ਬਾਲਟੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।
ਗਾਂ ਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਵੱਛਾ ਹੈ।
ਵੱਛਾ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਬਲਦ ਬਣੇਗਾ।

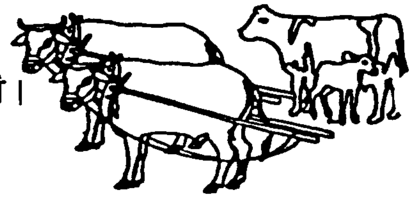

ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਇਕ ਕੁੱਤਾ ਹੈ।
ਕੁੱਤਾ ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਕਾਲਾ ਹੈ।
ਕੁੱਤਾ ਭੌਂਕ ਕੇ ਫ਼ਾਰਮ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

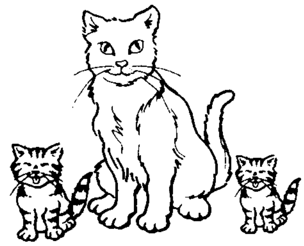

ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਇਕ ਬਿੱਲੀ ਹੈ।
ਬਿੱਲੀ ਮਿਆਉਂ-ਮਿਆਉਂ ਕਰਦੀ ਹੈ।
ਬਿੱਲੀ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਬਲੂੰਗੜੇ ਹਨ।
ਬਿੱਲੀ ਅਤੇ ਬਲੂੰਗੜੇ ਫ਼ਾਰਮ ਦੇ ਚੂਹੇ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

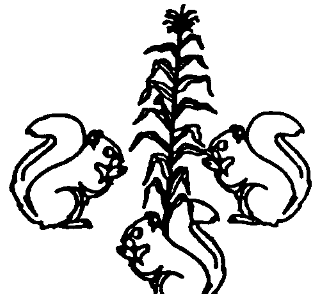

ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਗਿਲਹਿਰੀਆਂ ਹਨ।
ਗਿਲਹਿਰੀਆਂ ਫ਼ਾਰਮ ਦੇ ਫਲ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਖਾ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਬੇਬੇ ਫੱਤੋ ਵੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
ਉਹ ਬਾਬੇ ਲਈ ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਂਦੀ ਹੈ,
ਦਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਲੱਸੀ ਰਿੜਕਦੀ ਹੈ,
ਮੱਖਣ ਕੱਢਦੀ ਹੈ, ਬਾਬੇ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਧੋਂਦੀ ਹੈ,
ਅਤੇ ਬਾਬੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।
ਬੇਬੇ ਫੱਤੋ ਬਾਬੇ ਦਿੱਤੇ ਦੀ ਪਤਨੀ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਵੀ ਬੇਬੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
ਉਹ ਬੇਬੇ ਲਈ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਤੋੜ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ,
ਗਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਚੋਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਬੇਬੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ
ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।
ਬਾਬਾ ਬੇਬੇ ਦਾ ਪਤੀ ਹੈ।
ਬੇਬੇ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਠੀਕ ਸ਼ਬਦ ਭਰੋ।
   ੧. ________________ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਬਾਂਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
   ੨. ________________ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਅੰਡਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।
   ੩. ________________ਚੂਹੇ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
   ੪. ਕੁੱਤਾ ਫ਼ਾਰਮ ਦੀ________________ਕਰਦਾ ਹੈ।

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੋ।
   ੧. ਦੁੱਧ ____
   ੨. ਕੱਪੜੇ ____

3. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੋ।

   ੧. ਗਿਲਹਿਰੀ 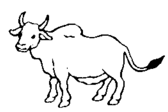

   ੨. ਬਲੂੰਗੜਾ 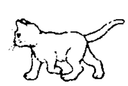

   ੩. ਬਲਦ

4. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਯਾਦ ਕਰੋ।

ਬਲੂੰਗੜਾ	kitten	ਸਬਜ਼ੀਆਂ	vegetables	ਧੋਂਦੀ	washes
ਮੱਖਣ	butter	ਪਤਨੀ	wife	ਦਹੀਂ	yoghurt
ਚੰਗੀਆਂ	nice	ਜ਼ਿੰਦਗੀ	life	ਲੱਸੀ	buttermilk
ਕੱਪੜੇ	clothes	ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਭਰੀ	full of happiness	ਭੌਂਕਣਾ	to bark
ਰਖਵਾਲੀ	safeguard	ਅੰਡੇ	eggs	ਬਾਂਗ ਦੇਣੀ	to crow
ਮੁਰਗਾ	rooster				

ਪਾਠ 12

ਗਰਮੀ ਦਾ ਦਿਨ

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਸਿੱਖੋ।
ਹਿੱਲ ਤਾਪਮਾਨ ਜ਼ਮੀਨ ਪਸੀਨਾ ਸ਼ਿਕੰਜਵੀਂ ਗਿੱਲੇ

ਗਰਮੀ ਇਕ ਮੌਸਮ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ। ਗਰਮੀ ਦਾ ਮੌਸਮ ਬਸੰਤ ਦੇ ਮੌਸਮ ਤੋਂ ਬਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਚਮਕਦਾ ਹੈ। ਹਵਾ ਬੰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦਰੱਖ਼ਤਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪੱਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਿੱਲਦਾ। ਤਾਪਮਾਨ ਨੱਬੇ ਤੋਂ ਸੌ (90–100) ਡਿਗਰੀ ਤਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਬਹੁਤ ਗਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੈਰ ਸੜਦੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਪਸੀਨਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੱਪੜੇ ਪਸੀਨੇ ਨਾਲ ਗਿੱਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪਸੀਨਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਠੰਡੀ ਠੰਡੀ ਸ਼ਿਕੰਜਵੀਂ ਪੀਣ ਨਾਲ ਅਤੇ ਠੰਡੇ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਨਹਾਉਣ ਨਾਲ ਗਰਮੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਠੰਡਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਠੀਕ ਸ਼ਬਦ ਭਰੋ।
   ੧. ਸੂਰਜ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ_______________ਰਿਹਾ ਹੈ।
   ੨. ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਠੰਡੀ ਠੰਡੀ_______________ਪੀਣ ਤੇ ਮਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
   ੩. _______________ਦਾ ਕੋਈ ਪੱਤਾ ਨਹੀਂ ਹਿੱਲ ਰਿਹਾ।
   ੪. _______________ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਨਹਾ ਕੇ ਗਰਮੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੋ।
   ੧. ਕਪੜੇ

   ੨. ਵਾਲ

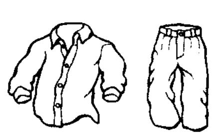

੩. ਸ਼ਿਕੰਜਵੀਂ 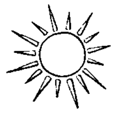

੪. ਸੂਰਜ 90^0

੫. ਨੱਬੇ ਡਿਗਰੀ 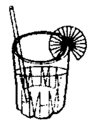

3. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਯਾਦ ਕਰੋ।

ਗਰਮੀ	heat/hot	ਸੂਰਜ	sun	ਚਮਕਣਾ	to shine
ਪੱਤਾ	leaf	ਤਾਪਮਾਨ	temperature	ਹਿੱਲਣਾ	to move
ਪਸੀਨਾ	sweat	ਗਿੱਲੇ	wet	ਸ਼ਿਕੰਜਵੀਂ	lemonade
ਨਹਾਉਣਾ	to shower	ਜ਼ਮੀਨ	earth/ground	ਸੜਨਾ	to burn

ਪਾਠ 13

ਮੇਰੇ ਹੱਥ

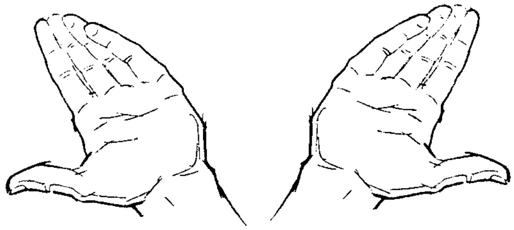

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਸਿੱਖੋ।

ਅੰਗੂਠਾ   ਉਂਗਲ   ਨਹਾਉਣਾ   ਖਬਚੂ   ਜ਼ਰੂਰੀ   ਨਹੁੰ

ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਦੋ ਹੱਥ ਹਨ।
ਇਕ ਸੱਜਾ ਅਤੇ ਇਕ ਖੱਬਾ। ਹਰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਚਾਰ ਉਂਗਲੀਆਂ,
ਇਕ ਅਗੂੰਠਾ ਅਤੇ ਇਕ ਤਲੀ ਹੈ। ਹਰ ਉਂਗਲ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਇਕ ਨਹੁੰ ਹੈ।
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ।
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਜੂੜਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਦੰਦ ਸਾਫ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਨਹਾਉਣ ਵੇਲੇ ਸਾਬਣ ਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਮੰਮੀ ਦੀ, ਕੰਮ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
ਮੇਰੇ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਹੱਥ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਪਰ ਮੈਂ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ।
ਮੇਰੀ ਮੰਮੀ ਮੈਨੂੰ 'ਖਬਚੂ' ਕਹਿ ਕੇ ਛੇੜਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ ਸੌਖਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ?

ਅਭਿਆਸ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਠੀਕ ਸ਼ਬਦ ਭਰੋ।
   ੧. ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ________________________________।
   ੨. ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ________________________________।
   ੩. ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ________________________________।
   ੪. ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ________________________________।

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੋ।

   ੧. ਹੱਥ

   ੨. ਅੰਗੂਠਾ

   ੩. ਉਂਗਲ

   ੪. ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ

3. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਯਾਦ ਕਰੋ।

ਅਗੂੰਠਾ	thumb	ਉਂਗਲ	finger	ਨਹਾਉਣਾ	to bath
ਖਬਚੂ	left-handed	ਜ਼ਰੂਰੀ	essential	ਨਹੁੰ	nails
ਹੱਥ	hands	ਮਦਦ	help	ਜੂੜਾ	top knot

ਪਾਠ 14

ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ

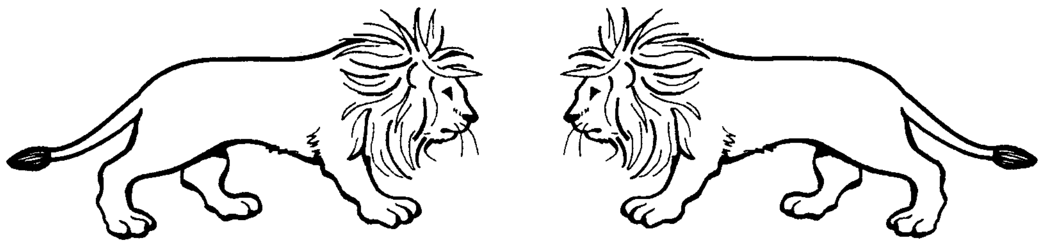

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਸਿੱਖੋ।					
ਗਿਆਰਾਂ	ਚਿੜੀਆ-ਘਰ	ਪਾਉਂਡ	ਇਸਤਰੀ	ਮੈਂਬਰਾਂ	ਮੰਡਲੀ

ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਦਾ ਰਾਜਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ ਹੁਣ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ ਵੀ ਪਰਿਵਾਰ ਜਾਂ ਮੰਡਲੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਉਮਰ ਕੋਈ ਗਿਆਰਾਂ ਸਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਚਿੜੀਆ-ਘਰ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਵੀਹ-ਬਾਈ ਸਾਲ ਤਕ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਤਕੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੁਰਖ ਸ਼ੇਰ ਨੌਂ ਫ਼ੁਟ ਲੰਮੇ ਤੇ ਚਾਰ ਸੌ ਪਾਉਂਡ ਭਾਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸਤਰੀ ਸ਼ੇਰ ਅੱਠ ਫ਼ੁਟ ਲੰਮੇ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਪਾਉਂਡ ਭਾਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮਾਂ ਸ਼ੇਰ ਇਕ ਸਮੇਂ ਦੋ ਤੋਂ ਚਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਜਨਮੇ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਭਾਰ ਕੇਵਲ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਪਾਉਂਡ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਜਾਂ ਲੀਡਰ ਇਕ ਪੁਰਖ ਸ਼ੇਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੁਖੀਆ ਮੰਡਲੀ ਦੇ ਸਭ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਨਵਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਦੰਦ ਅਤੇ ਪੰਜੇ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸਭ ਜਾਨਵਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਹੀ ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਦਾ ਰਾਜਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ।
   ੧. ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਨਾਂ ਕੀ ਹੈ ?
   ____

   ੨. ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ ਕਿਹੜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ?
   ____

   ੩. ਨਵੇਂ ਜਨਮੇ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਭਾਰ ਕਿੰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
   ____

   ੪. ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਦਾ ਰਾਜਾ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?
   ____

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੋ।
   ੧. ਤਾਕਤ ______________________________
   ੨. ਸ਼ਿਕਾਰ ______________________________

3. ਠੀਕ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ ?
   ੧. ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਸ਼ੇਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। __________
   ੨. ਇਸਤਰੀ ਸ਼ੇਰ ਪੁਰਖ ਸ਼ੇਰ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। __________
   ੩. ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਚਿੜੀਆ-ਘਰ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਹਨ। __________
   ੪. ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਵਿਚ ਸਭ ਸ਼ੇਰ ਆਪਣੀ ਰਾਖੀ ਆਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। __________

4. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਯਾਦ ਕਰੋ।

ਪਰਿਵਾਰ	family	ਸ਼ਿਕਾਰ	hunt/prey	ਮੰਡਲੀ	group/pride
ਸ਼ਿਕਾਰੀ	hunter	ਮੁਖੀਆ	leader/boss	ਦੰਦ	teeth
ਪੰਜੇ	paws/claws	ਤਾਕਤ	strength	ਕਮਜ਼ੋਰ	weak
ਜ਼ੋਰ	strength	ਤੇਜ਼	sharp	ਪੁਰਖ	male
ਚਿੜੀਆ-ਘਰ	zoo	ਰਖਵਾਲੀ	protection	ਭਾਰਤ	India
ਜਾਨਵਰ	animal				

5. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ।
   ੧. ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਦਾ ਰਾਜਾ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?
      (ੳ) ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਇਕ ਮੁਕਟ (crown) ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
      (ਅ) ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਜਾਨਵਰ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ (respect) ਕਰਦੇ ਹਨ।
      (ੲ) ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ੇਰ ਸਭ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਕਤਵਰ ਹੈ।
   ੨. ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ ਕਿਹੜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
      (ੳ) ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕਾ।
      (ਅ) ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ।
      (ੲ) ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ।

ਪਾਠ 15

ਹਾਥੀ

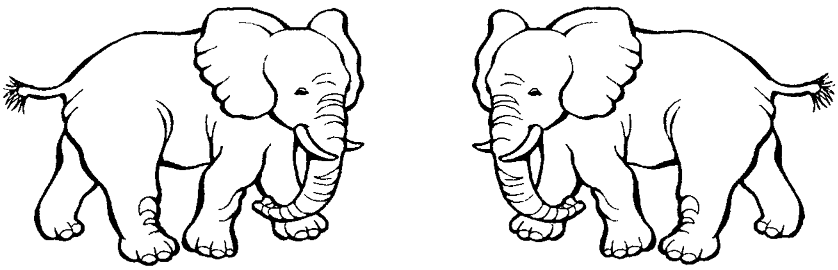

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਸਿੱਖੋ।
ਧਰਤੀ ਤਕਰੀਬਨ ਲੰਬਾਈ ਲਗਭਗ ਸੁੰਡ ਸੁੰਘ ਪਿਚਕਾਰੀਆਂ

ਹਾਥੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਹਾਥੀ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਥੀ ਝੁੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਝੁੰਡ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ ਤੀਹ ਹਾਥੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਝੁੰਡ ਦੀ ਮੁਖੀਆ ਜਾਂ ਲੀਡਰ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਹਾਥੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਹਾਥੀ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਵੀਹ ਤੋਂ ਚੌਵੀ ਫ਼ੁਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਾਥੀ ਦਸ ਤੋਂ ਤੇਰਾਂ ਫ਼ੁਟ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਥੀ ਦਾ ਭਾਰ ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਪਾਉਂਡ ਦੇ ਲਗਭਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਾਥੀ ਦਾ ਸਿਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੈਰਾਨੀ ਭਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਥੀ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਭਾਰ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਭਾਰ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਿਰ ਭਾਰੇ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਹਾਥੀ ਦੀ ਭਾਰੀ ਸੁੰਡ ਦਾ ਭਾਰ ਵੀ ਸਿਰ ਨੂੰ ਹੀ ਸਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਹਾਥੀ ਆਪਣੀ ਸੁੰਡ ਨਾਲ ਸੁੰਘ ਅਤੇ ਚੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁੰਡ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪਿਚਕਾਰੀਆਂ ਵੀ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਕੜੀ ਪਰ ਸੂਖਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਾਥੀ ਸੁੰਡ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਦਰੱਖ਼ਤ ਪੁੱਟ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਰੋੜੇ ਵੀ ਚੁੱਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਹਾਥੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਢਿੱਡ ਭਰਨ ਲਈ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਤਕਰੀਬਨ ਤਿੰਨ ਸੌ ਪਾਉਂਡ ਘਾਹ, ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਟਾਹਣੀਆਂ ਖਾਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਹਾਥੀ ਦੀ ਚਮੜੀ ਇਕ ਇੰਚ ਮੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਾਥੀ ਦੀ ਚਮੜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਦੀ, ਗਰਮੀ ਅਤੇ ਸੱਟ-ਫੇਟ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਹਾਥੀ ਦੇ ਲੰਮੇ ਲੰਮੇ ਦੰਦ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੀਮਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਥੀ ਦੰਦ ਗਹਿਣੇ ਆਦਿ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਚਾਰੇ ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਕਰਕੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਾਥੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਨਵਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਹਾਥੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਹਾਥੀ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕਰੀਬਨ ਸੱਤਰ ਸਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ।

   ੧. ਜੰਗਲ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਜਾਨਵਰ ਕਿਹੜਾ ਹੈ? ______

   ੨. ਹਾਥੀ ਕਿਹੜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ? ______

   ੩. ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ______

   ੪. ਹਾਥੀ ਆਪਣੀ ਸੁੰਡ ਨਾਲ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ? ______

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੋ।

   ੧. ਸੁੰਡ

   ੨. ਹਾਥੀ ਦੰਦ

   ੩. ਦਰੱਖ਼ਤ 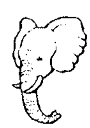

3. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਯਾਦ ਕਰੋ।

ਝੁੰਡ	group	ਦੁਸ਼ਮਣ	enemy	ਤਕਰੀਬਨ	about
ਸੂਖਮ	sensitive	ਇਸਤਰੀ	wife	ਵਿਚਾਰੇ	poor
ਸੁੰਡ	trunk	ਹੈਰਾਨੀ ਭਰਿਆ	Strange	ਹਾਥੀ-ਦੰਦ	tusks
ਆਕਾਰ	size	ਗਹਿਣੇ	jewelry	ਸੁੰਘਣਾ	to smell
ਚੱਖਣਾ	to taste	ਪਿਚਕਾਰੀ ਮਾਰਨਾ	to squirt	ਚਮੜੀ	skin
ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨਾ	to hunt				

4. ਠੀਕ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ?

   ੧. ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਦਾ ਲੀਡਰ ਪੁਰਖ ਜਾਨਵਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ______

   ੨. ਹਾਥੀ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਭਾਰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਭਾਰ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ______

   ੩. ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜਾਨਵਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ______

ਪਾਠ 16

ਕੀੜੀਆਂ

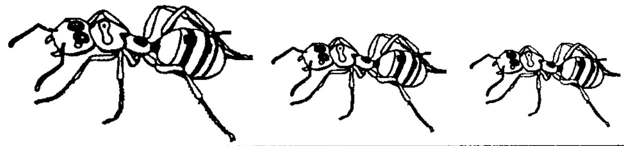

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਸਿੱਖੋ।

ਕਲੋਨੀ	ਦਰਜਨ	ਦੂਸਰੀਆਂ	ਗ਼ੁਲਾਮ	ਡਰਾਈਵਰ	ਖ਼ੂੰਖ਼ਾਰ
ਟਿੱਬਿਆਂ	ਹਜ਼ਾਰ	ਫ਼ੌਜੀਆਂ	ਤਰੀਕਾ	ਕਤਾਰ	ਹਮਲਾ

ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀੜੀਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਕਲੋਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕੀੜੀ ਕਲੋਨੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਵੱਡੀ ਜਾਂ ਛੋਟੀ। ਇਕ ਵੱਡੀ ਕਲੋਨੀ ਵਿਚ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਕੀੜੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਇਕ ਛੋਟੀ ਕਲੋਨੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਦਰਜਨ ਕੀੜੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੀੜੀਆਂ ਦਾ ਘਰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ, ਲੱਕੜੀ ਵਿਚ, ਜਾਂ ਉੱਚੇ ਉੱਚੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਟਿੱਬਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹਰ ਕੀੜੀ ਕਲੋਨੀ ਵਿਚ ਇਕ 'ਰਾਣੀ' ਕੀੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਣੀ ਕੀੜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਅੰਡੇ ਦੇਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਕੀੜੀਆਂ 'ਕਾਮੇ ਕੀੜੀਆਂ' ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕੀੜੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਰਾਣੀ ਕੀੜੀ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਜਨਮੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ, ਕਲੋਨੀ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਰੱਖਣਾ, ਕਲੋਨੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਕਲੋਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਡੇ ਚੋਰੀ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦੂਸਰੀਆਂ ਕਲੋਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਡਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਕੀੜੀਆਂ ਨੂੰ ਗ਼ੁਲਾਮ ਬਣ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਡਰਾਈਵਰ ਕੀੜੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖ਼ੂੰਖ਼ਾਰ ਕੀੜੀਆਂ ਹਨ। ਸਭ ਜਾਨਵਰ ਡਰਾਈਵਰ ਕੀੜੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਡਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੀੜੀਆਂ ਦੱਖਣੀ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਡਰਾਈਵਰ ਕੀੜੀਆਂ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੰਮੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਚੱਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਵੀ ਜਾਨਵਰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ, ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਕੀੜੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਢੱਕ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕੀੜੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਇਕ ਹੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੋ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ।
   ੧. ਕੀੜੀਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ?
   ____

   ੨. ਰਾਣੀ ਕੀੜੀ ਦਾ ਕੀ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
   ____

   ੩. ਕਾਮੇ ਕੀੜੀਆਂ ਕਿਹੜੇ ਦੋ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ?
   ____

   ੪. ਡਰਾਈਵਰ ਕੀੜੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਦੋ ਖ਼ਾਸ ਗੱਲਾਂ ਲਿਖੋ।
   ____

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ।
   ੧. ਇਕ ਵੱਡੀ ਕੀੜੀ ਕਲੋਨੀ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੀੜੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ?
   (ੳ) ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ
   (ਅ) ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ
   (ੲ) ਇਕ ਲੱਖ
   ੨. ਕਾਮੇ ਕੀੜੀਆਂ ਕੀ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ?
   (ੳ) ਰਾਣੀ ਕੀੜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ, ਕਲੋਨੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਤੇ ਕਲੋਨੀ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ।
   (ਅ) ਕਲੋਨੀ ਦੀ ਰਾਖੀ, ਅੰਡੇ ਦੇਣਾ ਤੇ ਅੰਡੇ ਚੋਰੀ ਕਰਨਾ।
   (ੲ) ਰਾਣੀ ਕੀੜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ, ਕਲੋਨੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਤੇ ਅੰਡੇ ਦੇਣਾ।
   ੩. ਗ਼ੁਲਾਮ ਕੀੜੀਆਂ ਕਿਥੋਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ?
   (ੳ) ਦੂਸਰੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ।
   (ਅ) ਦੂਸਰੀਆਂ ਕਲੋਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ।
   (ੲ) ਦੂਸਰੀਆਂ ਕਲੋਨੀਆਂ ਦੇ ਚੋਰੀ ਕੀਤੇ ਅੰਡਿਆਂ ਵਿਚੋਂ।

3. ਠੀਕ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ ?
   ੧. ਹਰ ਕੀੜੀ ਕਲੋਨੀ ਵਿਚ ਇਕ ਰਾਣੀ ਤੇ ਇਕ ਰਾਜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। __________
   ੨. ਡਰਾਈਵਰ ਕੀੜੀਆਂ ਉੱਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। __________
   ੩. ਕਈ ਕੀੜੀਆਂ ਗ਼ੁਲਾਮ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। __________

4. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਯਾਦ ਕਰੋ।

ਪਰਿਵਾਰ	family	ਕਲੋਨੀ	colony	ਦਰਜਨ	dozen
ਗ਼ੁਲਾਮ	slave	ਖ਼ੂੰਖ਼ਾਰ	ferocious	ਟਿੱਬੇ	mounds
ਹਜ਼ਾਰ	thousand	ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ	like soldiers	ਤਰੀਕਾ	way
ਕਤਾਰ	line/row	ਹਮਲਾ	attack	ਰਾਖੀ	protection

ਲੋਕ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇ

Lok Aṭe Rishṭe

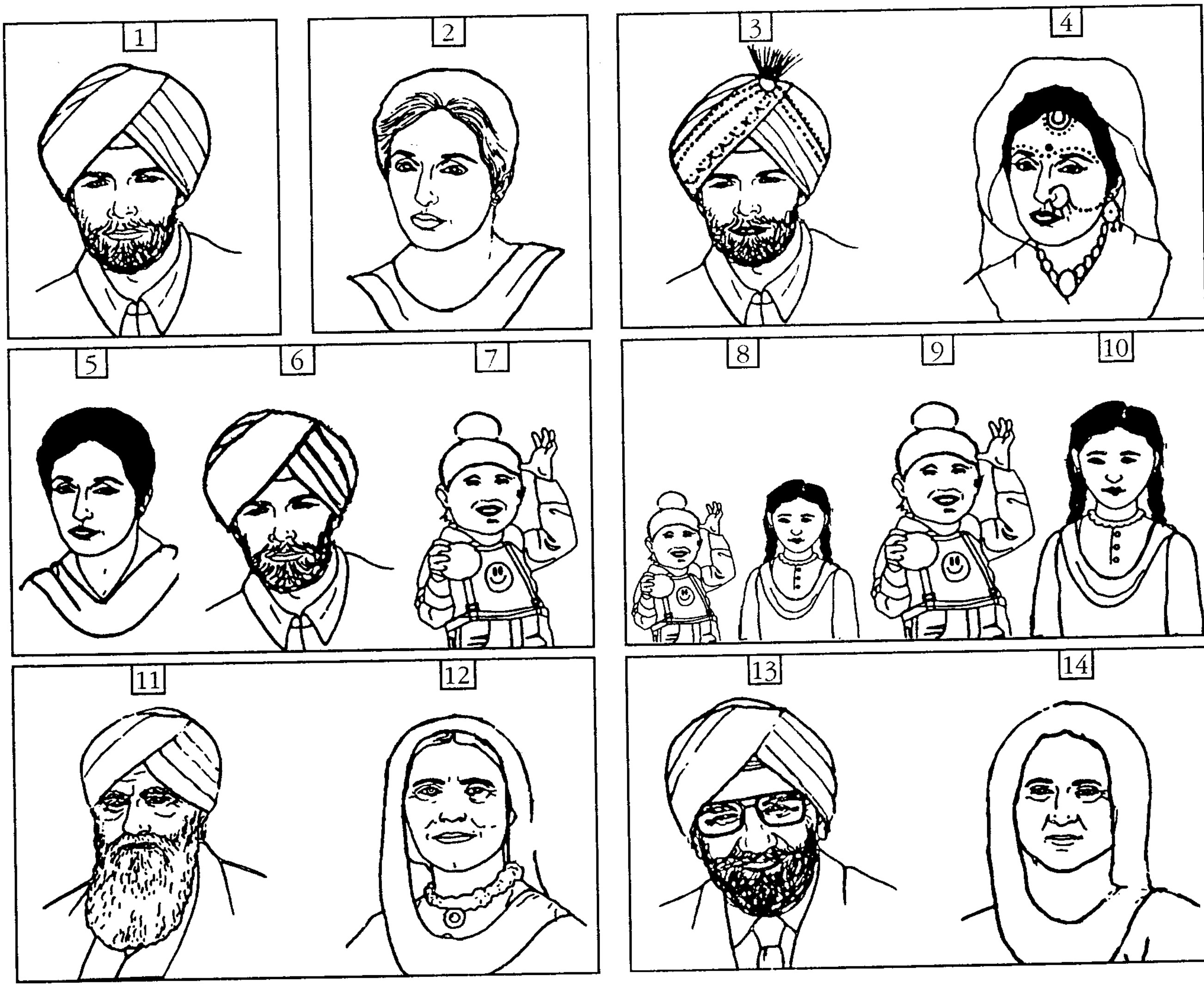

1. ਮਰਦ	marḍ		8. ਬੱਚੇ	bachchay
2. ਔਰਤ	auraṭ		9. ਪੁੱਤਰ	puṭṭar
3. ਪਤੀ	paṭi		10. ਧੀ	ḍhee
4. ਪਤਨੀ	paṭni		11. ਦਾਦਾ–ਪਿਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ	ḍaaḍa–piṭa ḍa piṭa
5. ਮਾਤਾ	maaṭa		12. ਦਾਦੀ–ਪਿਤਾ ਦੀ ਮਾਤਾ	ḍaaḍi–piṭa ḍi maaṭa
6. ਪਿਤਾ	piṭa		13. ਨਾਨਾ–ਮਾਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ	naana–maaṭa ḍa piṭa
7. ਬੱਚਾ	bachcha		14. ਨਾਨੀ–ਮਾਤਾ ਦੀ ਮਾਤਾ	naani–maaṭa ḍi maaṭa

ਰਿਸ਼ਤੇ—ਮਾਤਾ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ

Rishṭe—Maaṭa ḍa Parivaar

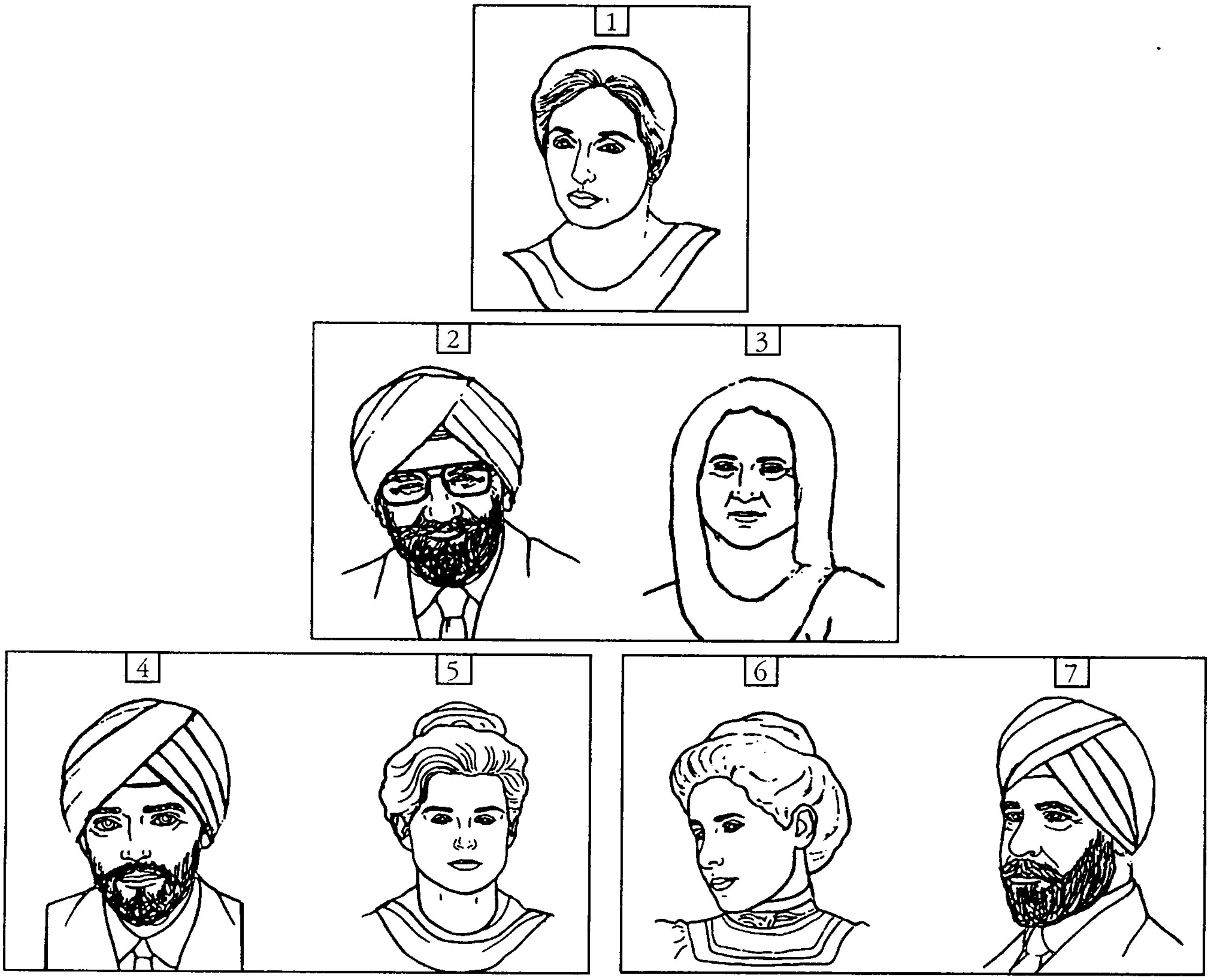

1. ਮਾਤਾ	maaṭa
2. ਨਾਨਾ–ਮਾਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ	naana–maaṭa ḍa piṭa
3. ਨਾਨੀ–ਮਾਤਾ ਦੀ ਮਾਤਾ	naani–maaṭa ḍi maaṭa
4. ਮਾਮਾ–ਮਾਤਾ ਦਾ ਭਰਾ	maama–maaṭa ḍa bhraa
5. ਮਾਮੀ–ਮਾਤਾ ਦੀ ਭਾਬੀ/ਮਾਮੇ ਦੀ ਪਤਨੀ	maami–maaṭa ḍi bhaabi/maame ḍi paṭni
6. ਮਾਸੀ–ਮਾਤਾ ਦੀ ਭੈਣ	maasi–maaṭa ḍi bhaiṇ
7. ਮਾਸੜ–ਮਾਤਾ ਦਾ ਜੀਜਾ/ਮਾਸੀ ਦਾ ਪਤੀ	maasaṛ–maaṭa ḍa jeeja/maasi da paṭi

ਰਿਸ਼ਤੇ—ਪਿਤਾ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ

Rishṭe—Piṭa da Parivaar

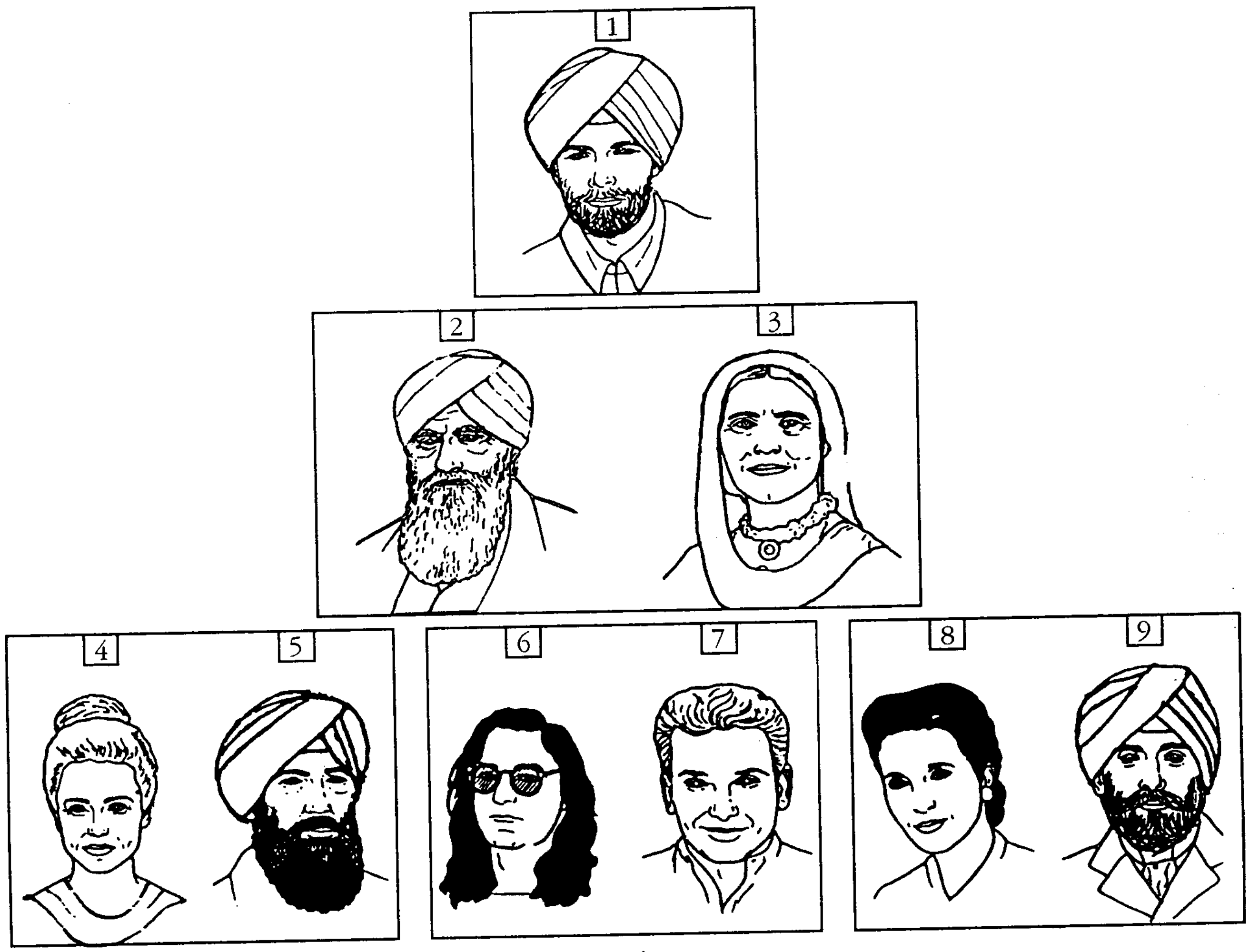

1. ਪਿਤਾ	piṭa
2. ਦਾਦਾ—ਪਿਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ	ḍaaḍa–piṭa ḍa piṭa
3. ਦਾਦੀ—ਪਿਤਾ ਦੀ ਮਾਤਾ	ḍaaḍi–piṭa ḍi maaṭa
4. ਤਾਈ—ਪਿਤਾ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭਾਬੀ	taaee–piṭa ḍi vaddi bhaabi
5. ਤਾਇਆ—ਪਿਤਾ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ/ਤਾਈ ਦਾ ਪਤੀ	taaia–piṭa ḍa vadda bhraa/ṭaaee ḍa paṭi
6. ਚਾਚੀ—ਪਿਤਾ ਦੀ ਛੋਟੀ ਭਾਬੀ	chaachi–piṭa ḍi chhoti bhaabi
7. ਚਾਚਾ—ਪਿਤਾ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ/ਚਾਚੀ ਦਾ ਪਤੀ	chaacha–piṭa ḍa chhota bhraa/chaachi ḍa paṭi
8. ਭੂਆ—ਪਿਤਾ ਦੀ ਭੈਣ	bhooa–piṭa ḍi bhaiṇ
9. ਫੁੱਫੜ—ਪਿਤਾ ਦਾ ਜੀਜਾ/ਭੂਆ ਦਾ ਪਤੀ	phuphphaṛ–piṭa ḍa jeeja/bhooa ḍa paṭi

ਮੇਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ

ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ। ਜੇ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਸਭ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੀ ਇਸ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਲਗਾਓ।

ਨਾਨਾ   ਨਾਨੀ   ਦਾਦਾ   ਦਾਦੀ

ਮਾਸੀ   ਮਾਸੜ   ਮਾਮਾ   ਮਾਮੀ   ਮਾਤਾ   ਪਿਤਾ   ਤਾਇਆ   ਤਾਈ   ਚਾਚਾ   ਚਾਚੀ   ਭੂਆ   ਫੁੱਫੜ

ਮੈਂ   ਭੈਣ   ਭਰਾ

ਮਸੇਰੇ ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਭਰਾ   ਮਮੇਰੇ ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਭਰਾ   ਚਚੇਰੇ ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਭਰਾ   ਫੁਫੇਰੇ ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਭਰਾ

ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ

Sareer ḍe Aṅg

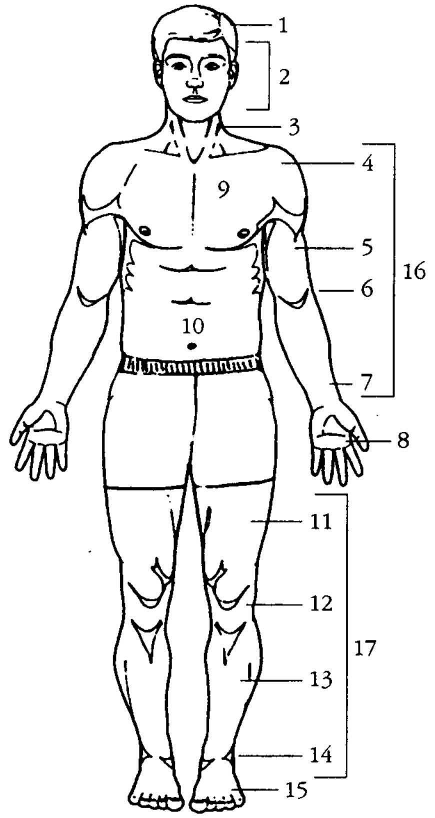

ਹੱਥ ਪੈਰ

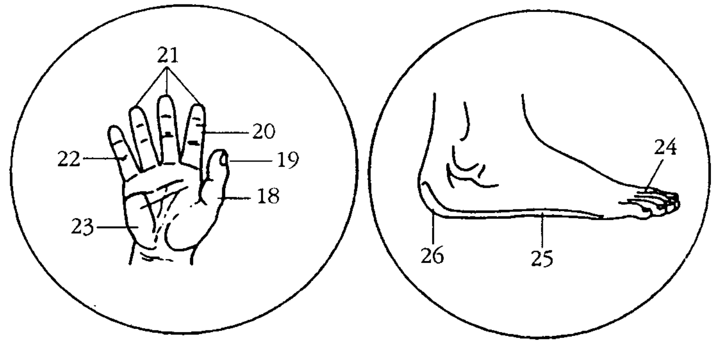

1. ਸਿਰ	Sir	14. ਗਿੱਟਾ	gitta
2. ਚਿਹਰਾ	chihra	15. ਪੈਰ	pair
3. ਗਰਦਨ	garḍan	16. ਬਾਂਹ	baaṅh
4. ਮੋਢਾ	modha	17. ਲੱਤ	laṭṭ
5. ਡੌਲਾ	daula	18. ਅੰਗੂਠਾ	aṅgootha
6. ਕੂਹਣੀ	koohṇi	19. ਨਹੁੰ	nahuṅ
7. ਕਲਾਈ	kalaaee	20. ਪੋਟਾ	pota
8. ਹੱਥ	haṭh	21. ਉਂਗਲੀਆਂ	uṅgliaaṅ
9. ਛਾਤੀ	chhaaṭi	22. ਚੀਚੀ	cheechi
10. ਪੇਟ/ਢਿੱਡ	pet/dhidd	23. ਤਲੀ	ṭali
11. ਪੱਟ	patt	24. ਪੈਰ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ	pair diaaṅ uṅgliaaṅ
12. ਗੋਡਾ	goda	25. ਪੈਰ ਦੀ ਤਲੀ	pair ḍi ṭali
13. ਪਿੱਲੀ	pilli	26. ਅੱਡੀ	addi

ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ—ਚਿਹਰਾ
Sareer ḍe Aṅg—Chihra

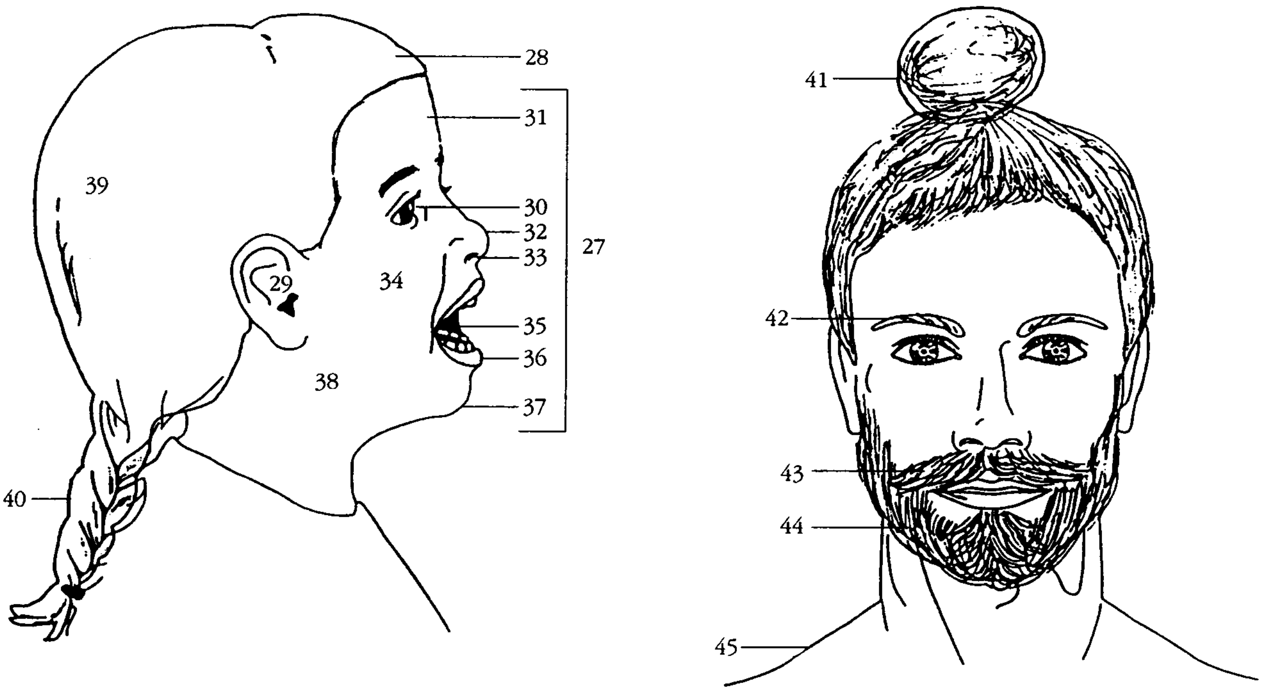

27. ਚਿਹਰਾ	chihra	37. ਠੋਡੀ	thodi
28. ਸਿਰ	sir	38. ਜਬਾੜ੍ਹਾ	jabaahṛa
29. ਕੰਨ	kaṅn	39. ਵਾਲ	vaal
30. ਅੱਖ	akkh	40. ਗੁੱਤ	guṭṭ
31. ਮੱਥਾ	maṭṭha	41. ਜੂੜਾ	jooṛa
32. ਨੱਕ	nakk	42. ਭਰਵੱਟਾ	bharvatta
33. ਨਾਸਾਂ	naasaṅ	43. ਮੁੱਛਾਂ	muchchhaaṅ
34. ਗੱਲ੍ਹ	gallh	44. ਦਾੜ੍ਹੀ	ḍaahṛi
35. ਮੂੰਹ	mooṅh	45. ਮੋਢਾ	modhaa
36. ਬੁੱਲ੍ਹ	bullh		

ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ—ਅੱਖ ਅਤੇ ਮੂੰਹ

Sareer ḍe Aṅg—Akkh aṭe Mooṅh

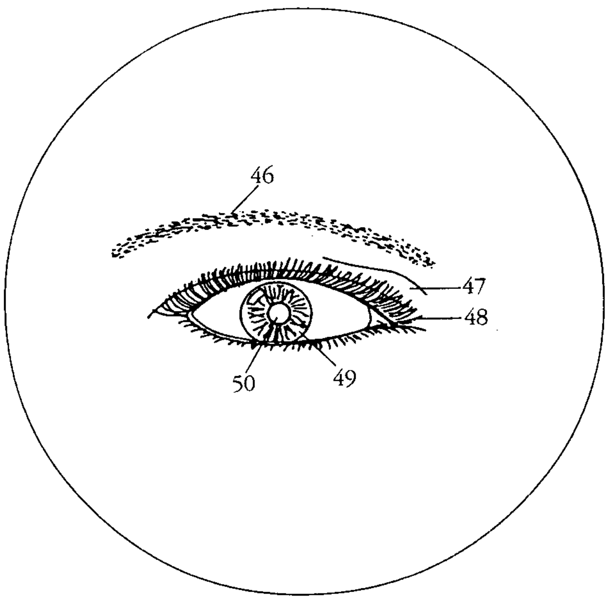

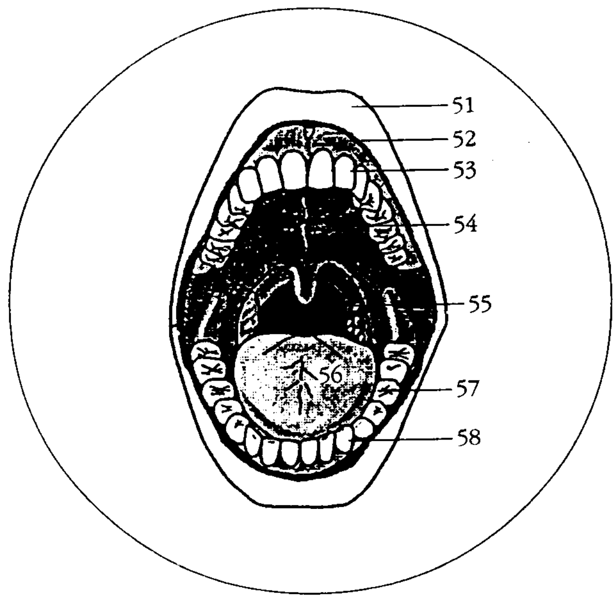

46. ਭਰਵੱਟਾ	bharvatta	52. ਮਸੂੜਾ	masooṛa
47. ਪਲਕ	palak	53. ਦੰਦ	ḍanḍ
48. ਝਿੰਮਣੀਆਂ	jhimmaṇiaaṅ	54. ਤਾਲੂ	ṭaaloo
49. ਡੇਲਾ	dela	55. ਸੰਘ	saṅgh
50. ਪੁਤਲੀ	puṭli	56. ਜੀਭ	jeebh
51. ਬੁੱਲ੍ਹ	bullh	57. ਜਾੜ੍ਹਾਂ	jaahṛaaṅ
		58. ਸੂਏ	sooe

ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ—ਅਭਿਆਸ

Sareer ḍe Aṅg—Abhiaas

ਨੰਬਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਰ ਅੰਗ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

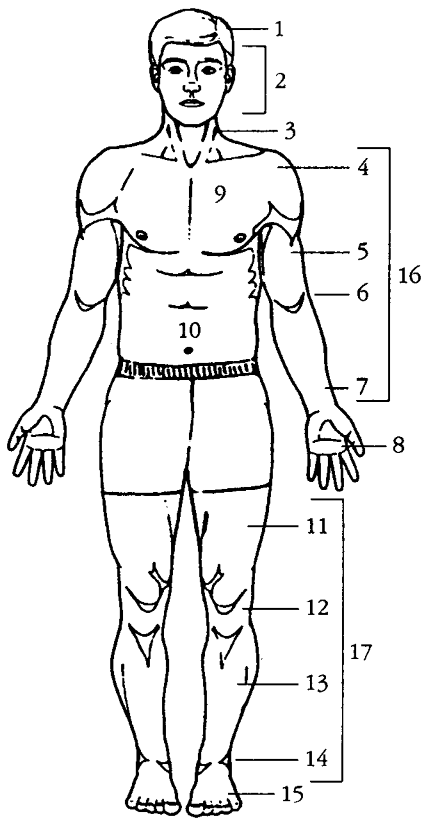

ਹੱਥ

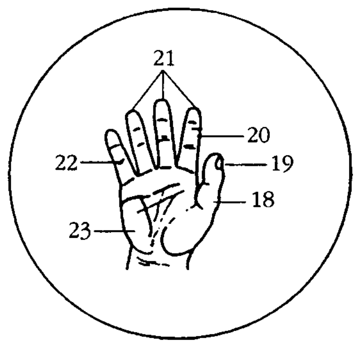

ਪੈਰ

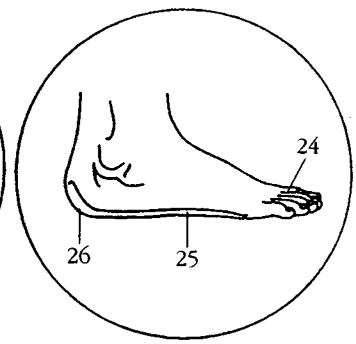

1.	14.
2.	15.
3.	16.
4.	17.
5.	18.
6.	19.
7.	20.
8.	21.
9.	22.
10.	23.
11.	24.
12.	25.
13.	26.

ਫਲਾਂ ਦੇ ਨਾਂ

Phalaaṅ ḍe Naaṅ

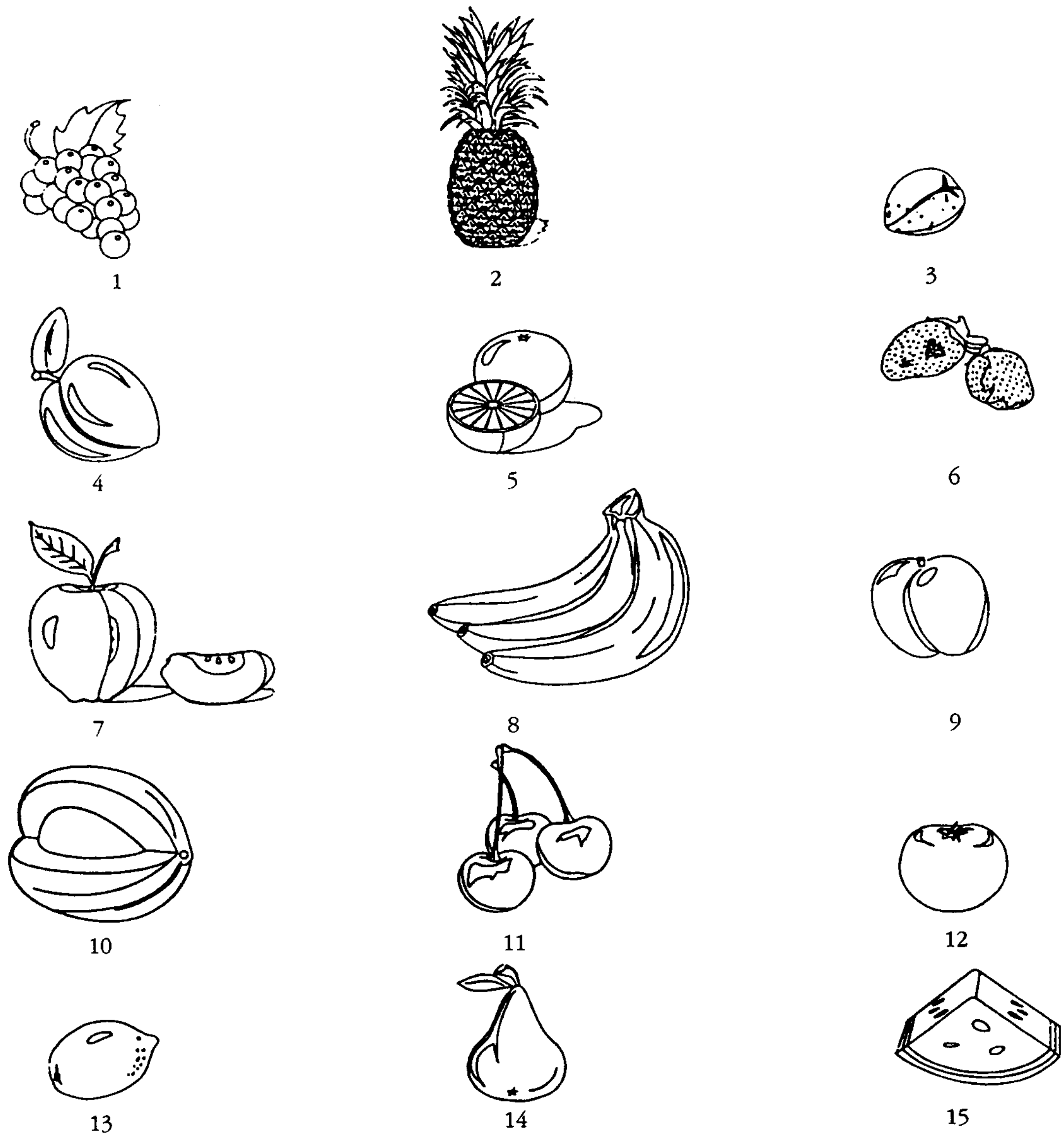

1. ਅੰਗੂਰ	aṅgoor	6. ਸਟ੍ਰਾਬੈਰੀ	strawberry	11. ਚੈਰੀਆਂ	chairiaaṅ
2. ਅਨਾਨਾਸ	anaanaas	7. ਸੇਬ	seb	12. ਟਮਾਟਰ	tamaatar
3. ਆਲੂਬੁਖਾਰਾ	aaloo-bukhaara	8. ਕੇਲਾ	kela	13. ਨਿੰਬੂ	nimboo
4. ਆੜੂ	aaṛoo	9. ਖ਼ੁਰਮਾਨੀ	khurmaani	14. ਨਾਖ਼	naakh
5. ਸੰਤਰਾ	saṅṭra	10. ਖ਼ਰਬੂਜਾ	kharbooja	15. ਤਰਬੂਜ਼	ṭarbooz

ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ

Sabziaaṅ ḍe Naaṅ

1

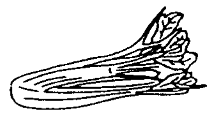

2

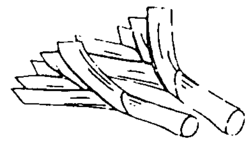

3

4

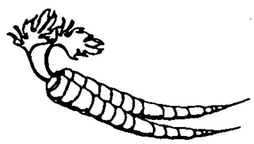

5

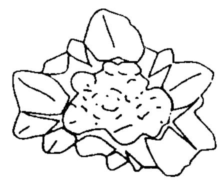

6

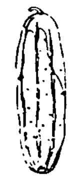

7

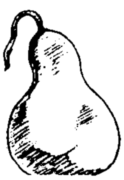

8

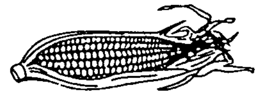

9

10

11

12

13

14

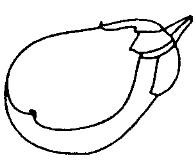

15

16

17

18

1. ਆਲੂ	aaloo	7. ਖੀਰਾ	kheera	13. ਮਟਰ	matar
2. ਸੈਲਰੀ	celery	8. ਘੀਆ	gheea	14. ਲਾਲ ਮੂਲੀ	laal mooli
3. ਹਰੇ ਪਿਆਜ਼	hare piaaz	9. ਛੱਲੀ	challi	15. ਬੈਂਗਣ	baiṅgaṇ
4. ਖੁੰਬਾਂ	khumbaaṅ	10. ਤੋਰੀ	ṭori	16. ਬੰਦ ਗੋਭੀ	baṅḍ gobhi
5. ਗਾਜਰਾਂ	gaajraaṅ	11. ਥੋਮ	thoam	17. ਮਿਰਚ	mirch
6. ਗੋਭੀ	gobhi	12. ਬਰੌਕਲੀ	broccoli	18. ਸ਼ਿਮਲਾ ਮਿਰਚ	shimla mirch

ਹੋਰ ਖਾਣੇ

Hor Khaaṇe

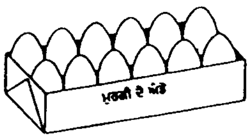

1

2

3

4

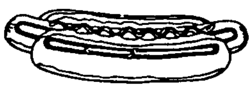

5

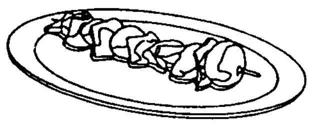

6

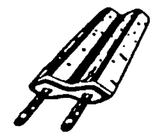

7

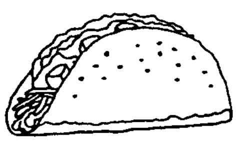

8

9

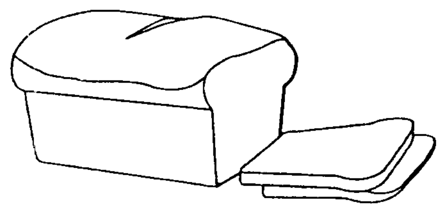

10

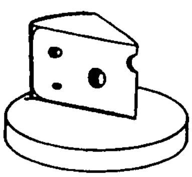

11

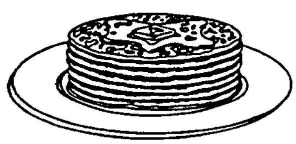

12

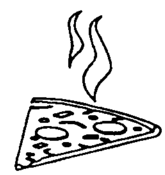

13

14

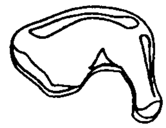

15

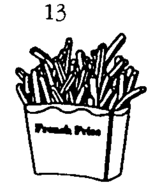

16

1. ਅੰਡੇ	aṅday	7. ਕੁਲਫੀ	kulfi	13. ਪੀਜ਼ਾ	pizza
2. ਦਲੀਆ	ḍalia	8. ਟਾਕੋ	taco	14. ਮੁਰਗ਼ਾ	murgha
3. ਸਪਗੈਟੀ	spaghetti	9. ਡੋਨੱਟ	donut	15. ਮੁਰਗ਼ੇ ਦੀ ਲੱਤ	murghe ḍi laṭṭ
4. ਹੈਮਬਰਗਰ	hamburger	10. ਡਬਲ ਰੋਟੀ	double roti	16. ਫ਼ਰੈਂਚ ਫ਼ਰਾਈਆਂ	french fraaee-aaṅ
5. ਹੌਟ ਡੌਗ	hot dog	11. ਪਨੀਰ	paneer		
6. ਕਬਾਬ	kabaab	12. ਪੂੜੇ	pooṛe		

ਫਲ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ—ਅਭਿਆਸ

Phal aṭe Sabziaaṅ—Abhiaas

ਨੰਬਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਰ ਖਾਣੇ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

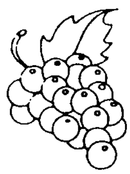
1

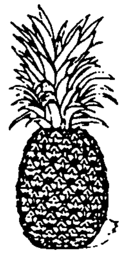
2

3

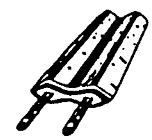
4

5

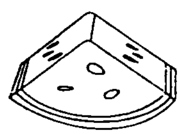
6

7

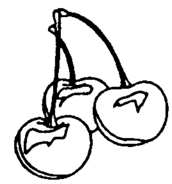
8

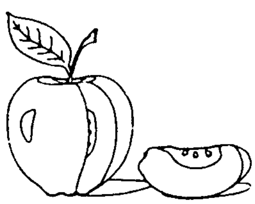
9

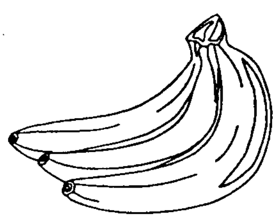
10

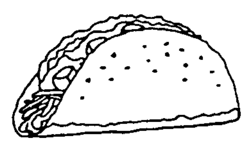
11

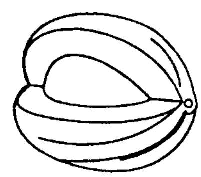
12

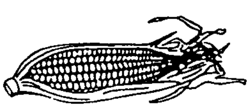
13

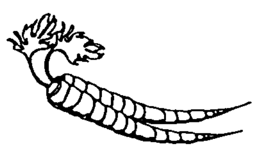
14

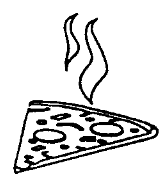
15

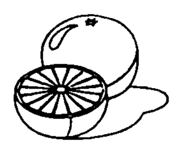
16

ਕੀ ਵਕਤ/ਸਮਾਂ/ਟਾਈਮ ਹੈ ?

Kee Vaqṭ/Samaaṅ/Time hai ?

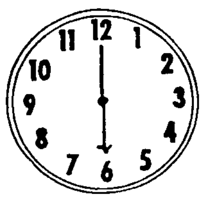

ਛੇ ਵੱਜੇ ਹਨ
chhe vajje han

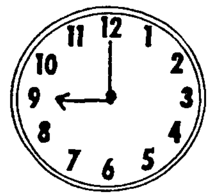

ਨੌਂ ਵੱਜੇ ਹਨ
nauṅ vajje han

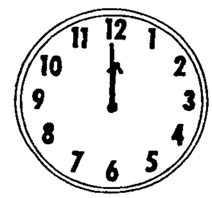

ਬਾਰਾਂ ਵੱਜੇ ਹਨ
baaraaṅ vajje han

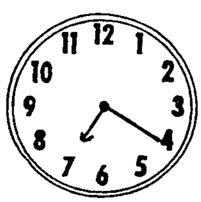

ਸੱਤ ਵੱਜ ਕੇ ਵੀਹ ਮਿੰਟ
saṭṭ vajj ke veeh miṅt

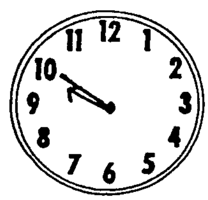

ਦਸ ਵੱਜਣ ਵਿਚ ਦਸ ਮਿੰਟ
ḍas vajjaṇ vich ḍas miṅt

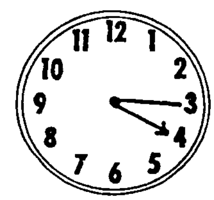

ਸਵਾ ਚਾਰ
savaa chaar

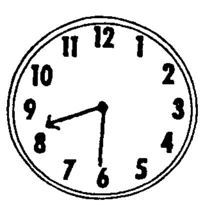

ਸਾਢੇ ਅੱਠ
saadhe ath

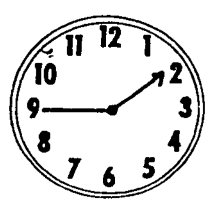

ਪੌਣੇ ਦੋ
pauṇe ḍo

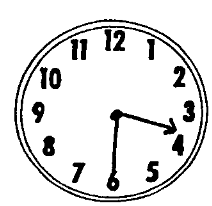

ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ
saadhe ṭiṅn

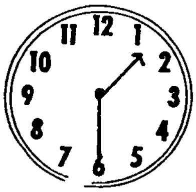

ਡੇਢ ਵਜਿਆ ਹੈ
dedh vajjiaa hai

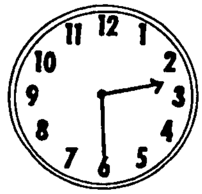

ਢਾਈ ਵੱਜੇ ਹਨ
dhaaee vajje han

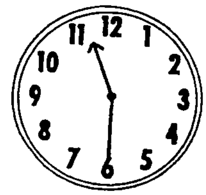

ਸਾਢੇ ਗਿਆਰਾਂ
saadhe giaaraaṅ

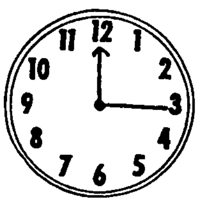

ਸਵਾ ਬਾਰਾਂ
savaa baaraaṅ

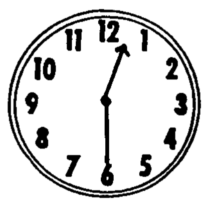

ਸਾਢੇ ਬਾਰਾਂ
saadhe baaraaṅ

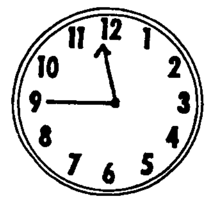

ਪੌਣੇ ਬਾਰਾਂ
pauṇe baaraaṅ

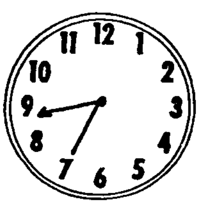

ਨੌਂ ਵੱਜਣ ਵਿਚ ਪੱਚੀ ਮਿੰਟ
nauṅ vajjaṇ vich pachee miṅt

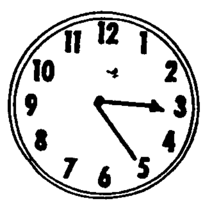

ਤਿੰਨ ਵੱਜ ਕੇ ਪੱਚੀ ਮਿੰਟ
ṭiṅn vajj ke pachchee miṅt

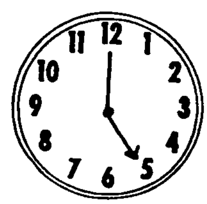

ਪੰਜ ਵੱਜੇ ਹਨ
paṅj vajje han

ਕੀ ਵਕਤ/ਸਮਾਂ/ਟਾਈਮ ਹੈ ?—ਅਭਿਆਸ

Kee Vaqṭ/Samaaṅ/Time hai ?—Abhiaas

ਹਰ ਘੜੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਟਾਈਮ ਲਿਖੋ।

Har Ghaṛi ḍe hethaaṅ time likho.

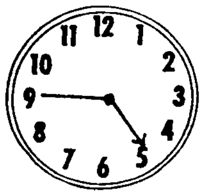

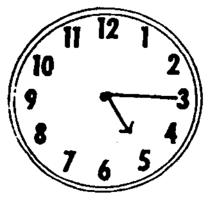

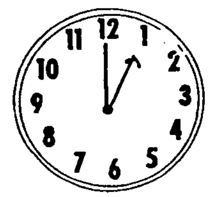

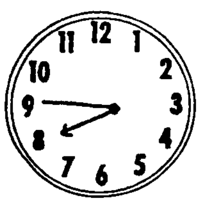

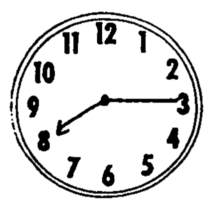

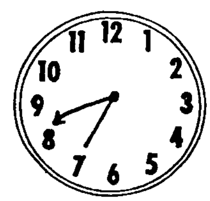

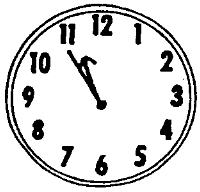

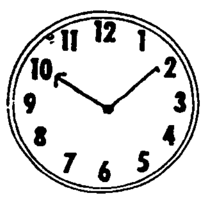

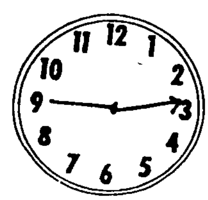

ਕੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਕਪੜੇ—1
Kuṛiaaṅ aṭe Aurṭaaṅ ḍe Kapṛe—1

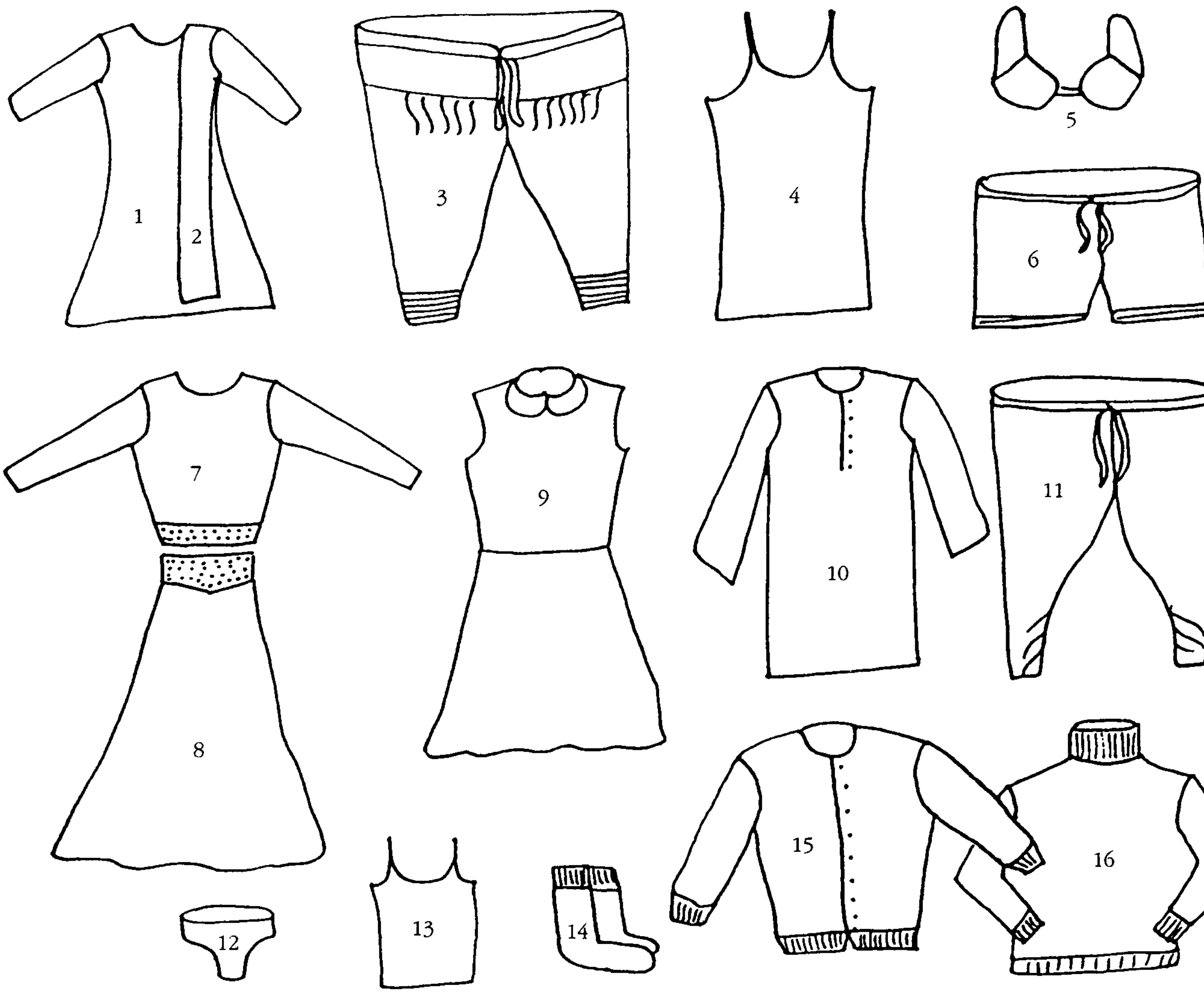

1. ਕਮੀਜ਼	kameez	7. ਚੋਲੀ	choli	13. ਬੁਨੈਣ	bunaiṇ
2. ਚੁੰਨੀ	chuṅni	8. ਲਹਿੰਗਾ	lahṅga	14. ਜੁਰਾਬਾਂ	juraabaaṅ
3. ਸਲਵਾਰ	salwaar	9. ਫ਼ਰਾਕ	frock	15. ਕੋਟੀ	koti
4. ਸ਼ਮੀਜ਼	shameez	10. ਕੁੜਤਾ	kuṛta	16. ਸਵੈਟਰ	sweater
5. ਛੋਟੀ ਬੁਨੈਣ	chhoti bunaiṇ	11. ਪਜਾਮੀ	pajaami		
6. ਕਛਹਿਰਾ	kachhahra	12. ਕੱਛੀ	kachchhi		

ਕੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਕਪੜੇ—2

Kuṛiaaṅ aṭe Aurṭaaṅ ḍe Kapṛe—2

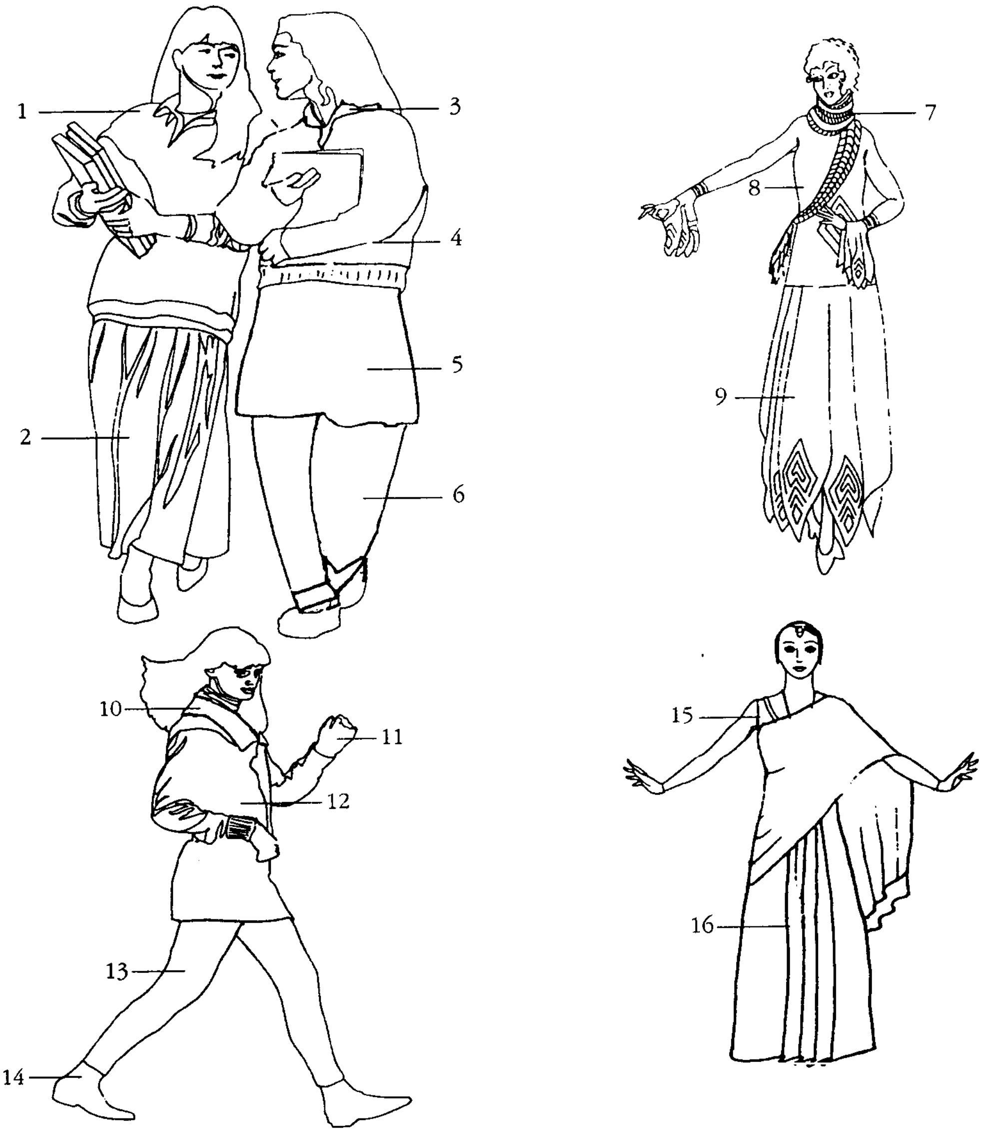

1. ਸਵੈਟਸ਼ਰਟ	sweatshirt	7. ਚੁੰਨੀ	chuṅni	13. ਪਜਾਮੀ	pajaami
2. ਸਕਰਟ	skirt	8. ਚੋਲੀ	choli	14. ਜੁਰਾਬਾਂ	juraabaaṅ
3. ਸਕਾਰਫ਼	scarf	9. ਲਹਿੰਗਾ	lahṅga	15. ਬਲਾਊਜ਼	blouse
4. ਸਵੈਟਰ	sweater	10. ਸ਼ਾਲ	shaal	16. ਸਾੜੀ	saaṛi
5. ਕਮੀਜ਼	kameez	11. ਦਸਤਾਨਾ	ḍasṭaana		
6. ਸਲਵਾਰ	salwaar	12. ਜੈਕਟ	jacket		

ਮੁੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਕਪੜੇ

Muṅdiaaṅ aṭe Mardaaṅ ḍe Kapṛe

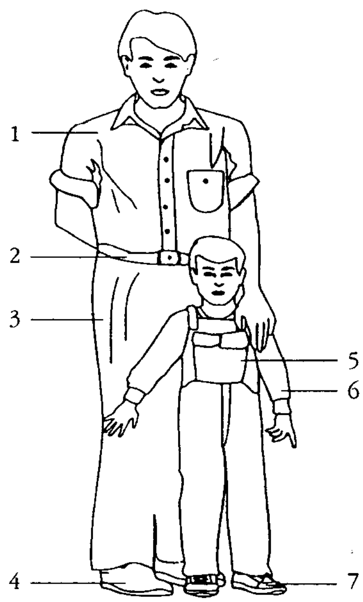

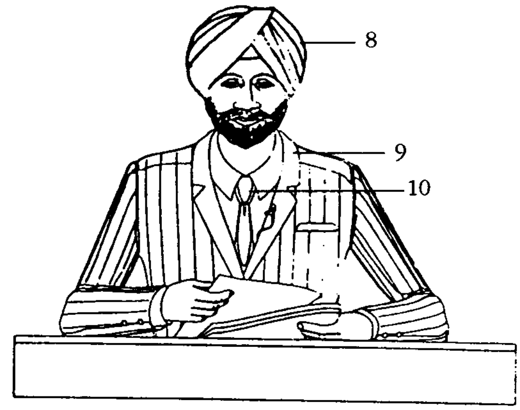

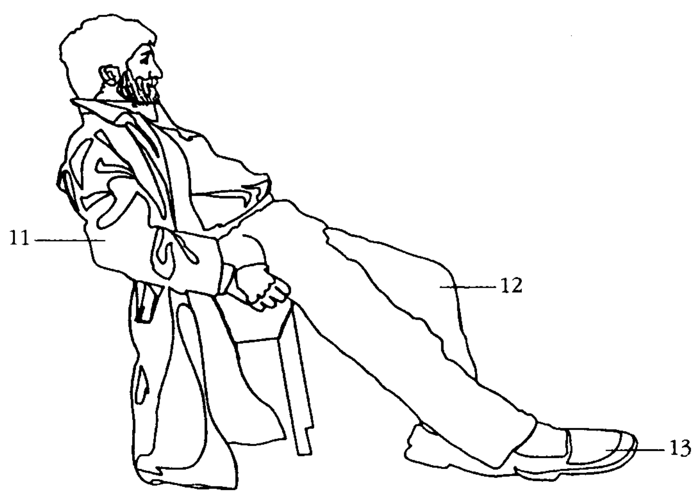

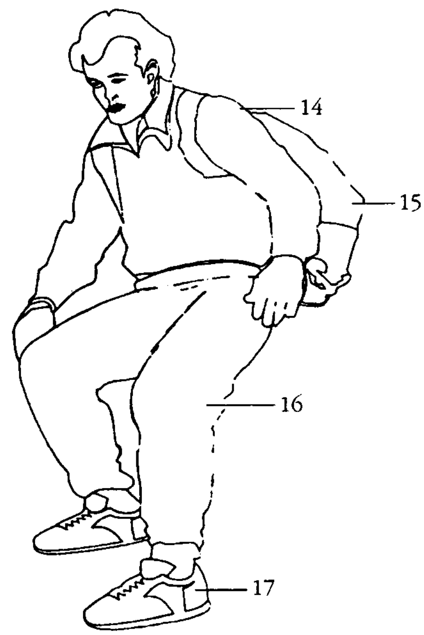

1. ਕਮੀਜ਼	kameez	7. ਸਨੀਕਰ	sneaker	13. ਜੁੱਤੀਆਂ	juṭṭiaaṅ
2. ਬੈਲਟ	belt	8. ਪਗੜੀ	pagṛi	14. ਸਵੈਟ ਸ਼ਰਟ	sweat shirt
3. ਜੀਨਜ਼	jeans	9. ਕੋਟ	coat	15. ਬਸਤਾ	basṭa
4. ਬੂਟ	boot	10. ਟਾਈ	tie	16. ਸਵੈਟ ਪੈਂਟ	sweat pant
5. ਓਵਰਆਲ	overall	11. ਓਵਰਕੋਟ	overcoat	17. ਹਾਈਕਿੰਗ ਬੂਟ	hiking boot
6. ਸਵੈਟ ਸ਼ਰਟ	sweat shirt	12. ਪੈਂਟ	pant		

ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਕਪੜੇ

Bazurgaaṅ ḍe Kapṛe

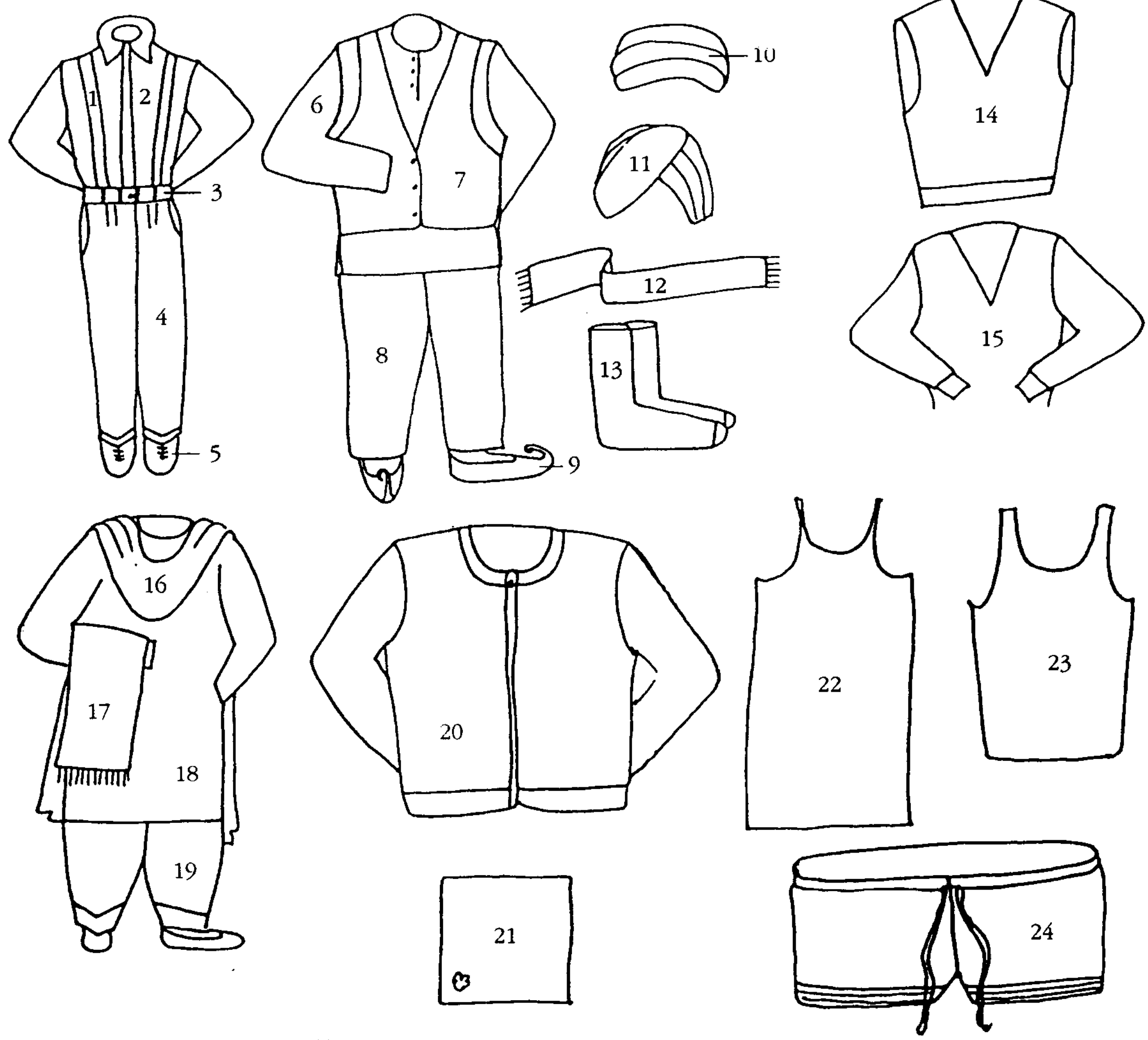

1. ਗੈੱਲਸ gallus
2. ਕਮੀਜ਼ kameez
3. ਬੈਲਟ belt
4. ਪੈਂਟ pant
5. ਬੂਟ boot
6. ਕੁੜਤਾ kurṭa
7. ਵਾਸਕਿਟ vasket
8. ਪਜਾਮਾ pajaama
9. ਜੁੱਤੀ juṭṭi
10. ਕੇਸਗੀ kesgi
11. ਪਗੜੀ pagṛi
12. ਮਫ਼ਲਰ maflar
13. ਜੁਰਾਬਾਂ juraabaaṅ
14. ਬਿਨਾਂ ਬਾਂਹ ਦਾ ਸਵੈਟਰ bina baaṅh ḍa sweater
15. ਪੂਰੀ ਬਾਂਹ ਦਾ ਸਵੈਟਰ poori baaṅh ḍa sweater
16. ਚੁੰਨੀ chuṅni
17. ਸ਼ਾਲ shawl
18. ਕਮੀਜ਼ kameez
19. ਸਲਵਾਰ salwar
20. ਕੋਟੀ koti
21. ਰੁਮਾਲ rumaal
22. ਸ਼ਮੀਜ਼ shameez
23. ਬੁਨੈਣ bunaiṇ
24. ਕਛਹਿਰਾ kachhahra

ਖੇਡਣ ਦੇ ਕਪੜੇ

Khedaṇ ḍe Kapṛe

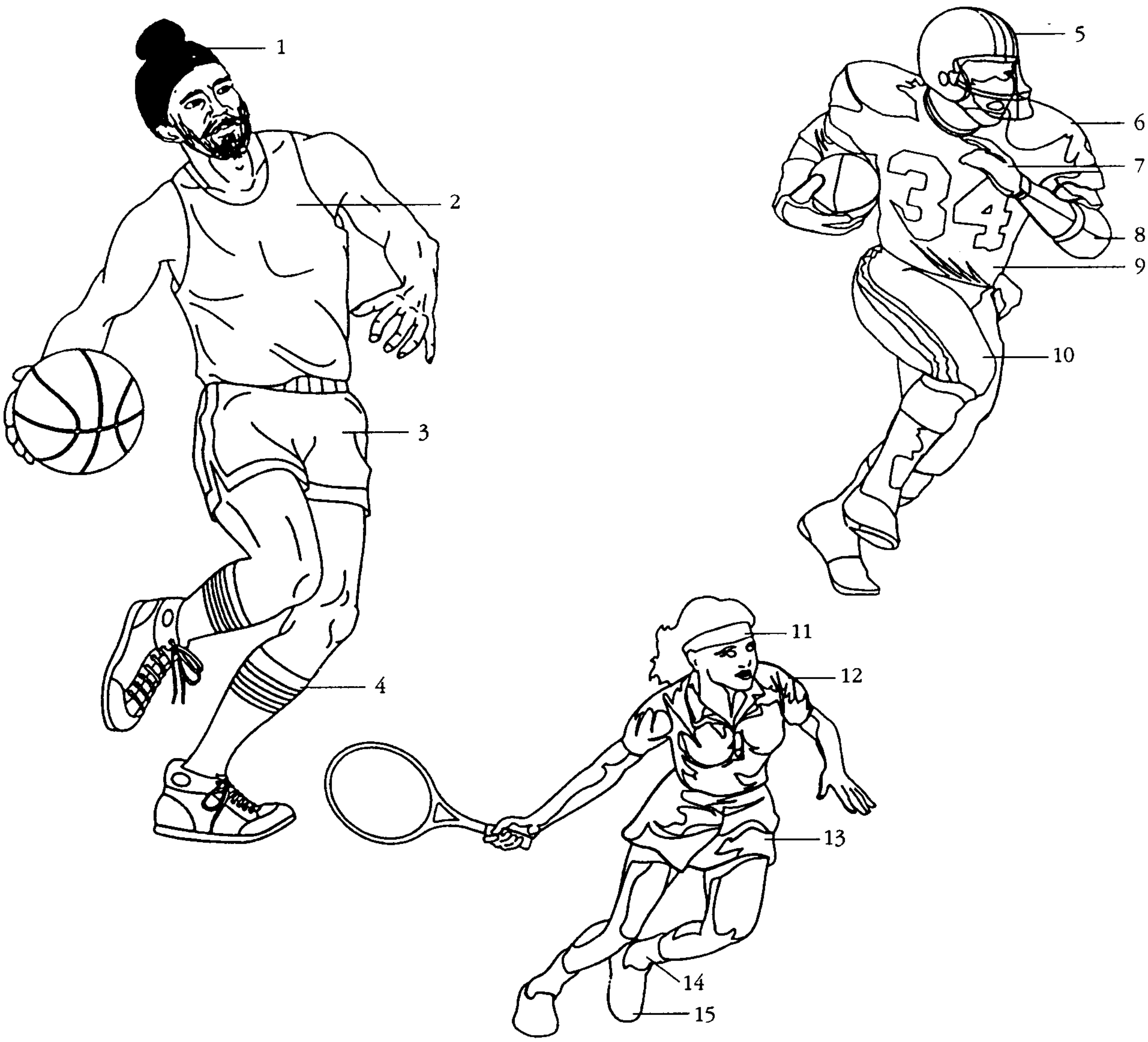

1. ਪਟਕਾ	patka	6. ਮੋਢੇ ਦਾ ਪੈਡ	modhe ḍa pad	11. ਸਿਰ ਦਾ ਪਟਾ	sir ḍa pata
2. ਟੈਂਕ ਟੌਪ	tank top	7. ਦਸਤਾਨੇ	ḍastaane	12. ਟੀ-ਸ਼ਰਟ	T-shirt
3. ਨਿੱਕਰ	nikkar	8. ਕੂਹਣੀ ਦਾ ਪਟਾ	koohṇi ḍa pata	13. ਨਿੱਕਰ	nikkar
4. ਜੁਰਾਬਾਂ	jurabaaṅ	9. ਜਰਸੀ	jersy	14. ਜੁਰਾਬਾਂ	juraabaaṅ
5. ਹੈਲਮਟ	helmet	10. ਜਰਸੀ ਪੈਂਟ	jersy pant	15. ਬੂਟ	boot

ਕਪੜੇ—ਅਭਿਆਸ

Kapṛe—Abhiaas

ਹੇਠਾਂ ਸਭ ਕਪੜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

Write down the names of all the clothes below.

1.	8.	15.	22.	29.
2.	9.	16.	23.	30.
3.	10.	17.	24.	31.
4.	11.	18.	25.	32.
5.	12.	19.	26.	33.
6.	13.	20.	27.	34.
7.	14.	21.	28.	35.

ਮੌਸਮ

Mausam

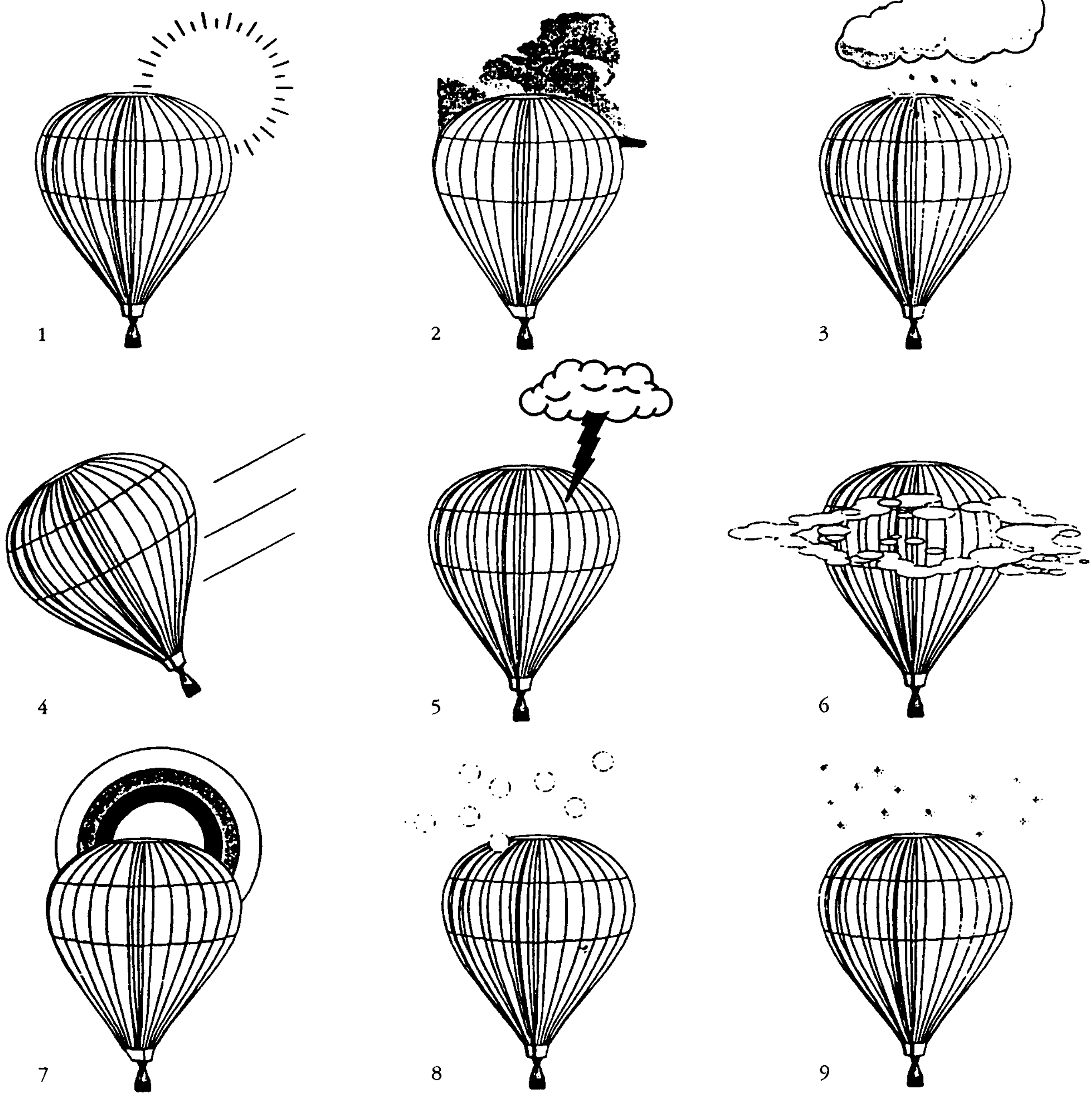

1. ਧੁੱਪ dhupp
2. ਬੱਦਲ baḍḍal
3. ਮੀਂਹ meeṅh
4. ਤੇਜ਼ ਹਵਾ ṭez hava
5. ਬਿਜਲੀ bijli
6. ਧੁੰਦ dhuṅḍ
7. ਸਤਰੰਗੀ ਪੀਂਘ saṭraṅgi peeṅgh
8. ਗੜੇ gaṛe
9. ਬਰਫ਼ baraf

ਮੌਸਮ—ਅਭਿਆਸ
Mausam—Abhiaas

ਹਨੇਰੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ।
Haneri chall rahi hai.

ਬਰਫ਼ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ।
Baraf pai rahi hai.

ਬਿਜਲੀ ਚਮਕ ਰਹੀ ਹੈ।
Bijli chamak rahi hai.

ਗੜੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ।
Gaṛe pai rahe han.

ਠੰਡੀ ਹਵਾ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ।
Thaṅdi hava chall rahi hai.

ਗਰਮੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ।
Garmi pai rahi hai.

ਨੰਬਰਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ

Nambraaṅ ḍi Jaaṇkaari

1. ik	੧.	ਇੱਕ	□
2. ḍo	੨.	ਦੋ	□ □
3. ṭiṅn	੩.	ਤਿੰਨ	□ □ □
4. chaar	੪.	ਚਾਰ	□ □ □ □
5. paṅj	੫.	ਪੰਜ	□ □ □ □ □
6. chhe	੬.	ਛੇ	□ □ □ □ □ □
7. saṭṭ	੭.	ਸੱਤ	□ □ □ □ □ □ □
8. atth	੮.	ਅੱਠ	□ □ □ □ □ □ □ □
9. nauṅ	੯.	ਨੌਂ	□ □ □ □ □ □ □ □ □
10. ḍas	੧੦.	ਦਸ	□ □ □ □ □ □ □ □ □ □

ਅਭਿਆਸ: ਹਰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਥੱਲੇ ਠੀਕ ਗੁਰਮੁਖੀ ਨੰਬਰ ਲਿਖੋ।

Write the correct Gurmukhi number under each picture.

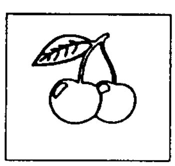

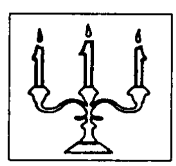

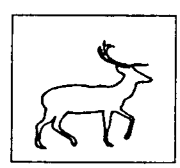

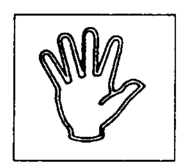

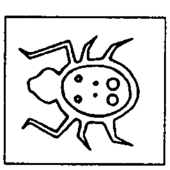

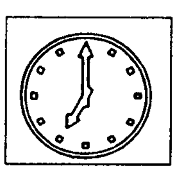

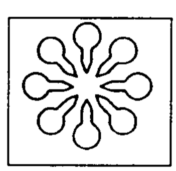

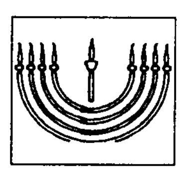

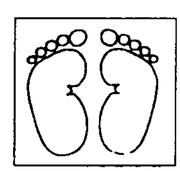

ਜਾਨਵਰ—1

Jaanvar—1

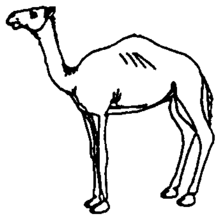
1

2

3

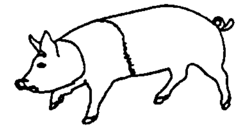
4

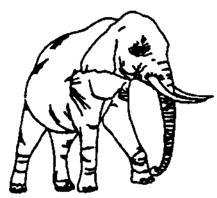
5

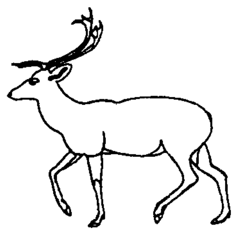
6

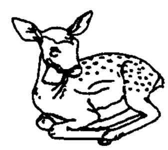
7

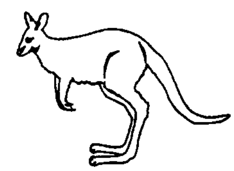
8

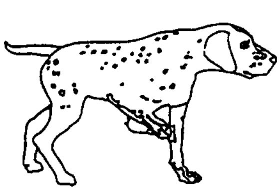
9

10

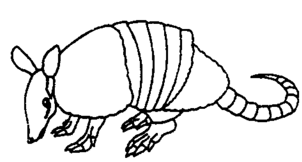
11

12

13

14

15

16

1. ਊਠ ooth
2. ਊਦ ਬਲਾ ooḍ blaw
3. ਸਮੁੰਦਰੀ ਸ਼ੇਰ samuṅḍri sher
4. ਸੂਰ soor
5. ਹਾਥੀ haaṭhi
6. ਹਿਰਨ hiran
7. ਹਿਰਨੋਟਾ hirnota
8. ਕੰਗਾਰੂ kaṅgaroo
9. ਕੁੱਤਾ kuṭṭa
10. ਕਤੂਰਾ kaṭoora
11. ਕੀੜੀ ਖੋਰ keeṛi khor
12. ਕੰਡੇਰਨਾ kaṅderna
13. ਖੱਚਰ khachchar
14. ਖੋਤਾ khoṭa
15. ਗਾਂ gaaṅ
16. ਗੈਂਡਾ gaiṅda

ਜਾਨਵਰ—2

Jaanvar—2

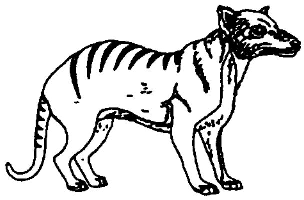
1

2

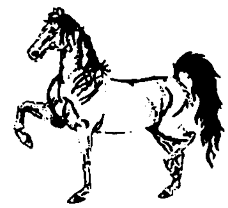
3

4

5

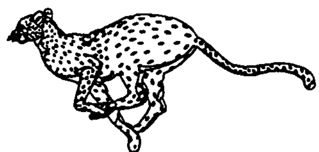
6

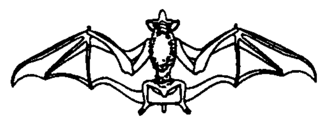
7

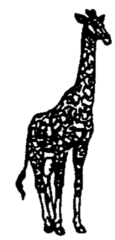
8

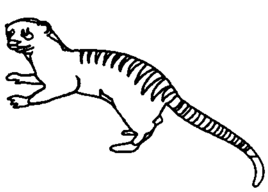
9

10

11

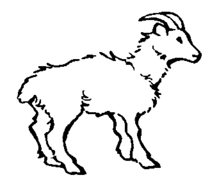
12

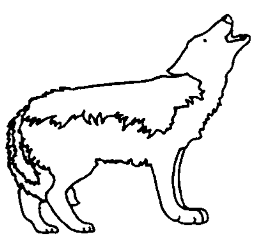
13

14

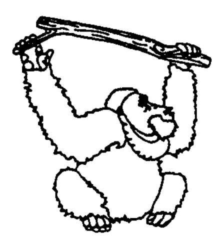
15

16

1.	ਗਿੱਦੜ	giddaṛ
2.	ਗਿਲਹਿਰੀ	gilahri
3.	ਘੋੜਾ	ghoṛa
4.	ਚੂਹਾ	chooha
5.	ਚਚੂੰਦਰ	chachooṅḍar
6.	ਚੀਤਾ	cheeṭa
7.	ਚਾਮਚੜਿਕ	chaamchaṛik
8.	ਜਿਰਾਫ਼	giraffe
9.	ਨਿਉਲਾ	niola
10.	ਪਾਂਡਾ	paaṅda
11.	ਪਲੈਟੀਪਸ	platypus
12.	ਬੱਕਰੀ	bakkri
13.	ਬਘਿਆੜ	baghiaaṛ
14.	ਬਾਂਦਰ	banḍar
15.	ਚਿਮਪੈਂਜ਼ੀ	chimpanzee
16.	ਬੈਬੂਨ	baboon

ਜਾਨਵਰ—3

Jaanvar—3

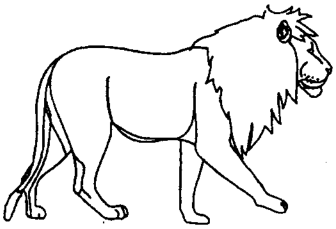

1

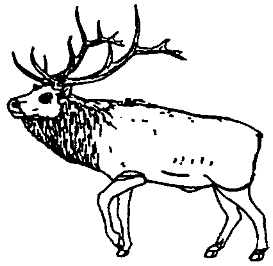

2

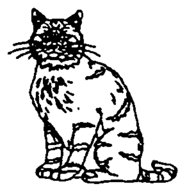

3

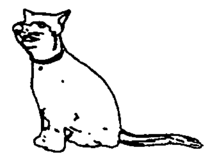

4

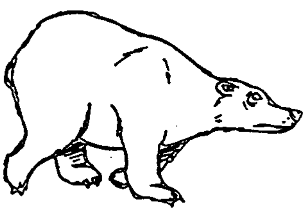

5

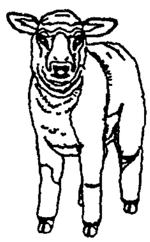

6

7

8

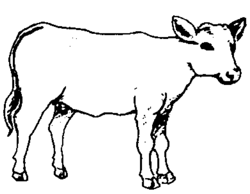

9

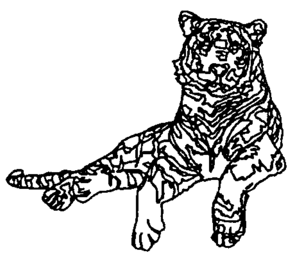

10

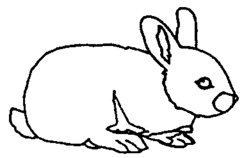

11

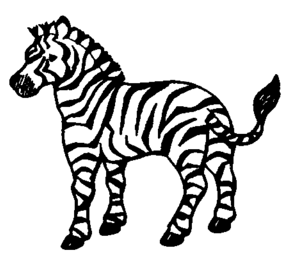

12

1. ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ	babbar sher	5. ਭਾਲੂ	bhaaloo	9. ਵੱਛਾ	vachchha
2. ਬਾਰਾਂ ਸਿੰਗਾ	baaraaṅ siṅga	6. ਮੇਮਣਾ	memṇa	10. ਸ਼ੇਰ	sher
3. ਬਿੱਲੀ	billy	7. ਯੂਨੀਕੋਰਨ	unicorn	11. ਖ਼ਰਗੋਸ਼	khargosh
4. ਬਲੂੰਗੜਾ	bloongṛa	8. ਰਿੱਛ	richh	12. ਜ਼ੀਬਰਾ	zebra

ਜਾਨਵਰ—ਅਭਿਆਸ

Jaanvar—Abhiaas

ਹੇਠਾਂ ਹਰ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

1

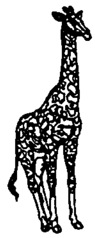

2

3

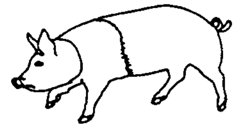

4

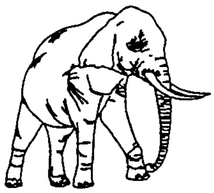

5

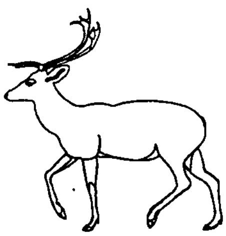

6

7

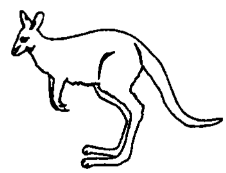

8

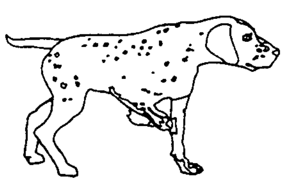

9

10

11

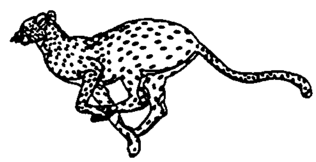

12

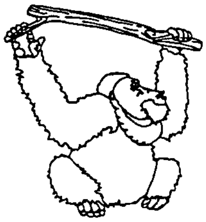

13

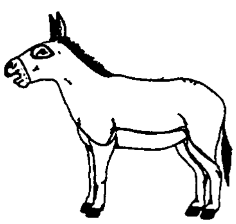

14

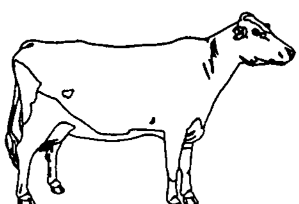

15

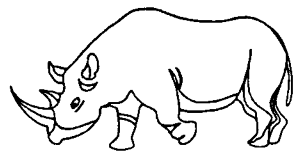

16

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.

ਪੰਛੀ—1

Pańchhi—1

1

2

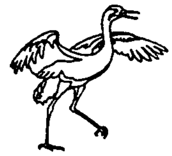
3

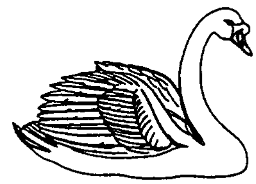
4

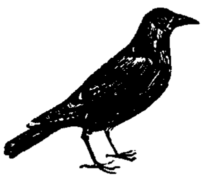
5

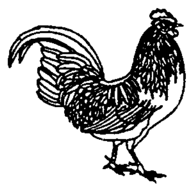
6

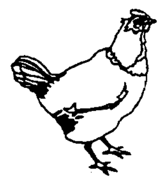
7

8

9

10

11

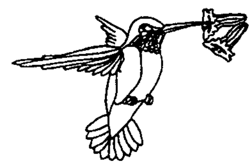
12

13

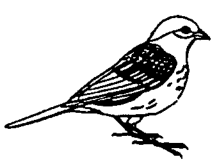
14

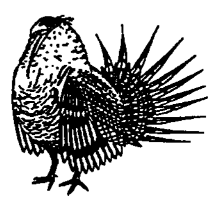
15

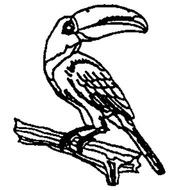
16

1. ਉੱਲੂ	ullu	7. ਕੁੱਕੜੀ	kukkṛi	13. ਚੂਚਾ	choocha
2. ਇੱਲ	ill	8. ਕਠਫੋੜਾ	kathphoṛa	14. ਚਿੜੀ	chiṛi
3. ਸਾਰਸ	saaras	9. ਕਬੂਤਰ	kabooṭar	15. ਜੰਗਲੀ ਕੁੱਕੜ	jańgli kukkaṛ
4. ਹੰਸ	hańs	10. ਗਿਰਝ	girajh	16. ਟੂਕਾਨ	toucan
5. ਕਾਂ	kaań	11. ਘੁੱਗੀ	ghuggi		
6. ਕੁੱਕੜ	kukkaṛ	12. ਘੂੰ-ਘੂੰ ਪੰਛੀ	ghooń-ghooń pańchhi		

ਪੰਛੀ—2

Paṅchhi—2

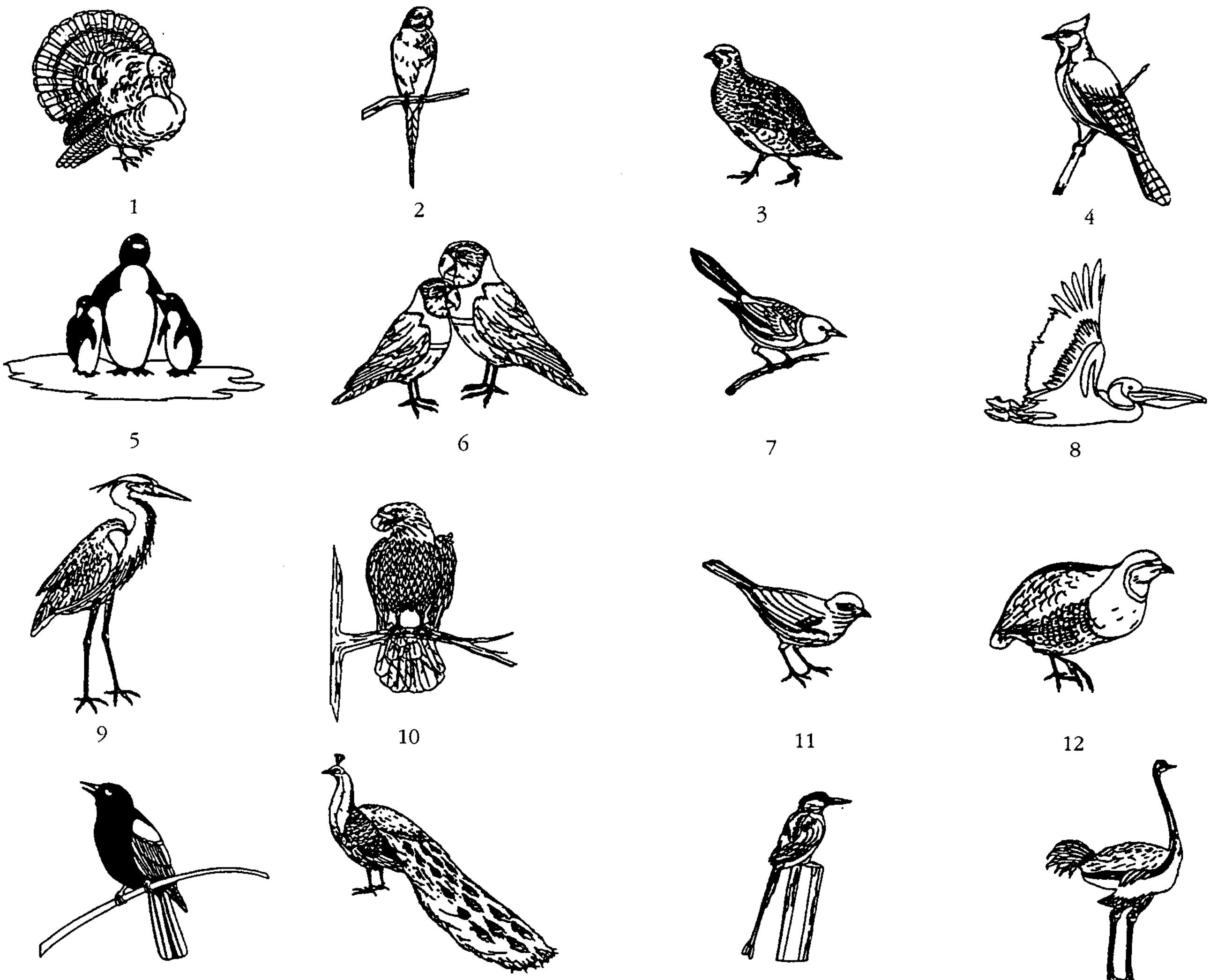

1.	ਟਰਕੀ	turkey
2.	ਤੋਤਾ	ṭoṭa
3.	ਤਿੱਤਰ	ṭiṭṭar
4.	ਨੀਲਕੰਠ	neelkaṅth
5.	ਪੈਂਗੁਇਨ	penguin
6.	ਪ੍ਰੇਮੀ ਪੰਛੀ	premi paṅchhi
7.	ਪੀਲਕ	peelak
8.	ਪੈਲੀਕਨ	pelican
9.	ਬਗਲਾ	bagla
10.	ਬਾਜ	baaj
11.	ਬਿਜੜਾ	bijṛa
12.	ਬਟੇਰਾ	batera
13.	ਬੁਲਬੁਲ	bulbul
14.	ਮੋਰ	mor
15.	ਰਾਮ-ਚਿੜੀ	ram-chiṛi
16.	ਸ਼ੁਤਰਮੁਰਗ	shuṭarmurg

ਪੰਛੀ—ਅਭਿਆਸ

Pańchhi—Abhiaas

ਹੇਠਾਂ ਹਰ ਪੰਛੀ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

1

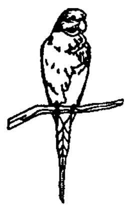
2

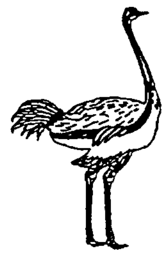
3

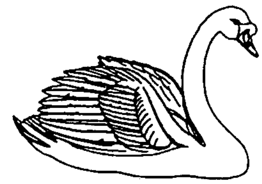
4

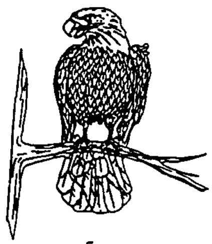
5

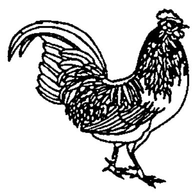
6

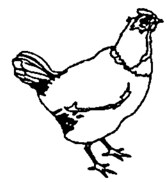
7

8

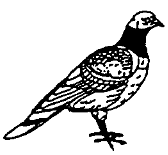
9

10

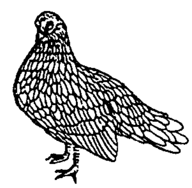
11

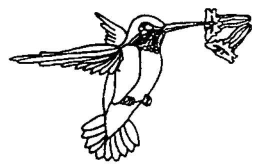
12

13

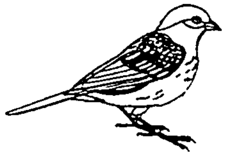
14

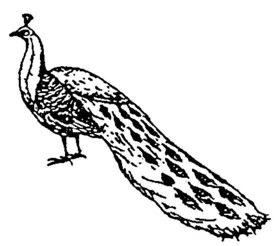
15

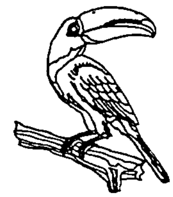
16

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.

ਖੇਡਾਂ

Khedaaṅ

1

2

3

4

5

6

7

8

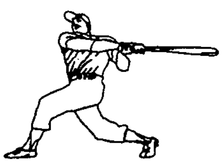
9

10

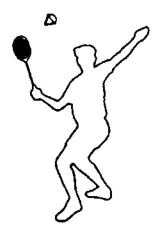
11

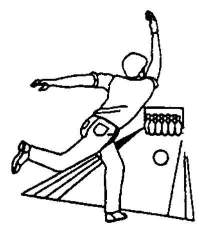
12

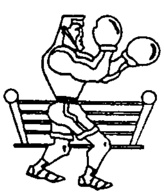
13

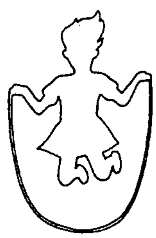
14

15

16

1. ਅਮਰੀਕਨ ਫੁਟਬਾਲ — American football
2. ਸਕੀਇੰਗ — skiing
3. ਕੁਸ਼ਤੀ — kushṭi
4. ਗੌਲ਼ਫ — golf
5. ਜਿਮਨਾਸਟਿਕ — gymnastic
6. ਟੈਨਿਸ — tennis
7. ਤੈਰਨਾ — ṭairna
8. ਦੌੜਨਾ — ḍauṛna
9. ਬੇਸਬਾਲ — baseball
10. ਬਾਸਕਿਟਬਾਲ — basketball
11. ਬੈਡਮਿੰਟਨ — badminton
12. ਬੋਅਲਿੰਗ — bowling
13. ਮੁੱਕਾਬਾਜ਼ੀ — mukkabaazi
14. ਰੱਸੀ ਟੱਪਣੀ — rassi tappṇi
15. ਵੌਲੀਬਾਲ — volleyball
16. ਫੁਟਬਾਲ — football

ਖੇਡਾਂ—ਅਭਿਆਸ

Khedaaṅ—Abhiaas

ਹੇਠਾਂ ਹਰ ਖੇਡ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

1

2

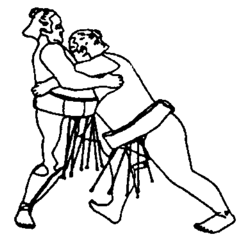
3

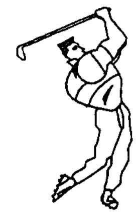
4

5

6

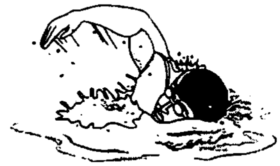
7

8

9

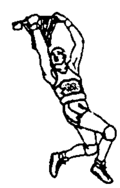
10

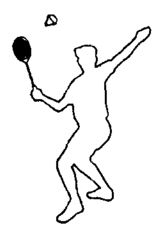
11

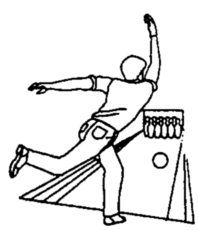
12

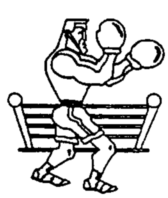
13

14

15

16

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.

ਘਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ—1

Ghar Ḍiaaṅ Cheezaaṅ—1

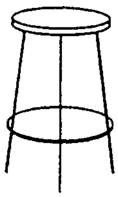
1

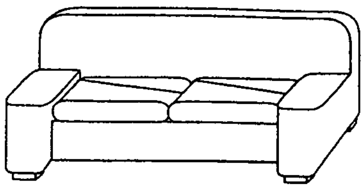
2

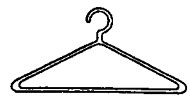
3

4

5

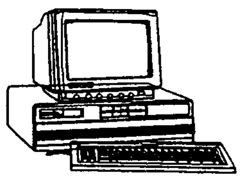
6

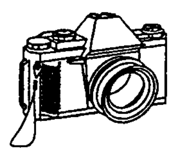
7

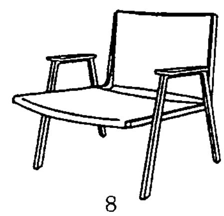
8

9

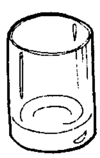
10

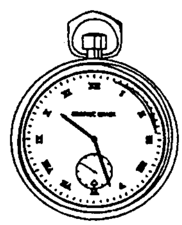
11

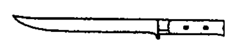
12

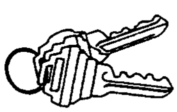
13

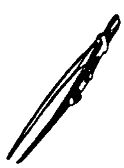
14

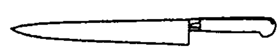
15

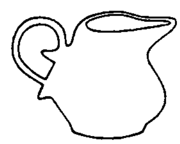
16

1. ਸਟੂਲ	stool	7. ਕੈਮਰਾ	camera	13. ਚਾਬੀ	chaabi
2. ਸੋਫ਼ਾ	sofa	8. ਕੁਰਸੀ	kursi	14. ਚਿਮਟੀ	chimti
3. ਹੈਂਗਰ	hanger	9. ਖੌਂਚਾ	khoṅcha	15. ਛੁਰੀ	chhuri
4. ਕੈਂਚੀ	kaiṅchi	10. ਗਲਾਸ	glass	16. ਜੱਗ	jug
5. ਕੇਤਲੀ	keṭli	11. ਘੜੀ	ghaṛi		
6. ਕੰਪਿਊਟਰ	computer	12. ਚਾਕੂ	chaaku		

ਘਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ—2

Ghar Ḍiaaṅ Cheezaaṅ—2

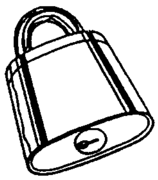
1

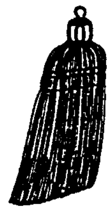
2

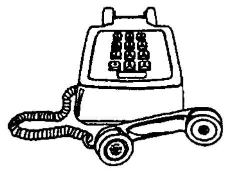
3

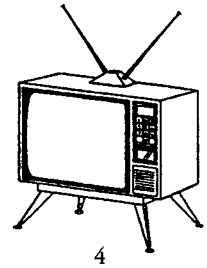
4

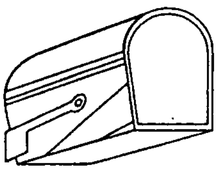
5

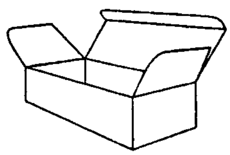
6

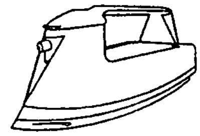
7

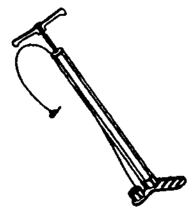
8

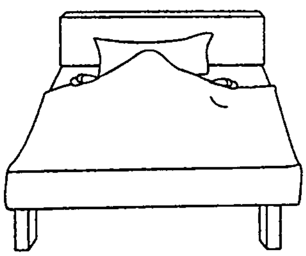
9

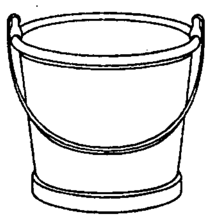
10

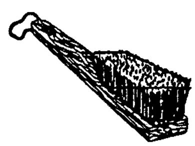
11

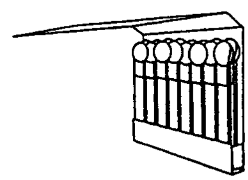
12

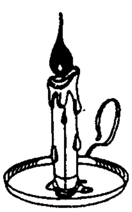
13

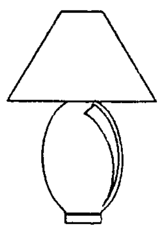
14

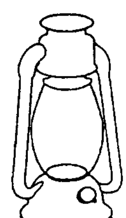
15

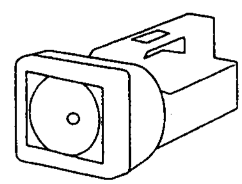
16

1. ਜੰਦਰਾ	jaṅdra	7. ਪਰੈਸ	press	13. ਮੋਮਬੱਤੀ	mombaṭṭi
2. ਝਾੜੂ	jhaaṛu	8. ਪੰਪ	pump	14. ਲੈਂਪ	lamp
3. ਟੈਲੀਫੋਨ	telephone	9. ਬਿਸਤਰਾ	bisṭra	15. ਲਾਲਟੇਨ	laalten
4. ਟੀ.ਵੀ.	T.V.	10. ਬਾਲਟੀ	baalti	16. ਫ਼ਲੈਸ਼ ਲਾਈਟ	flash Light
5. ਡਾਕਖ਼ਾਨਾ	daak-khaana	11. ਬੁਰਸ਼	bursh		
6. ਡੱਬਾ	dabba	12. ਮਾਚਿਸ	machis		

ਘਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ—ਅਭਿਆਸ
Ghar Ḍiaaṅ Cheezaaṅ—Abhiaas

ਹੇਠਾਂ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

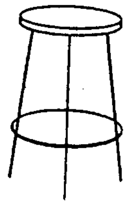
1

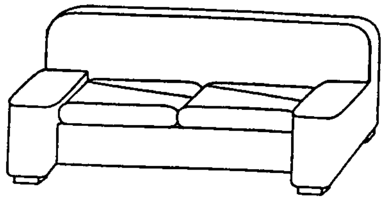
2

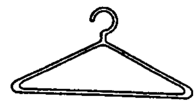
3

4

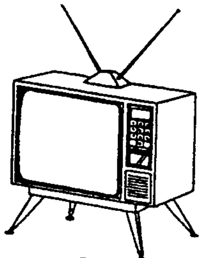
5

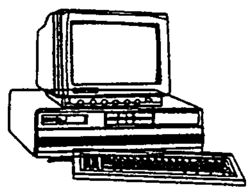
6

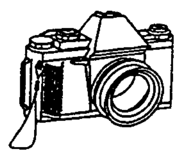
7

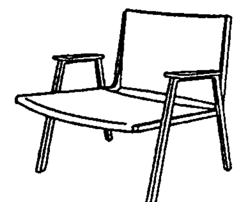
8

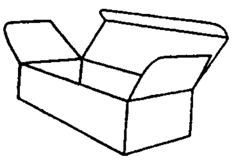
9

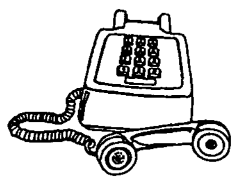
10

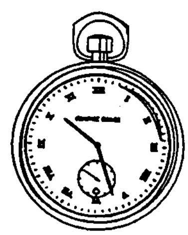
11

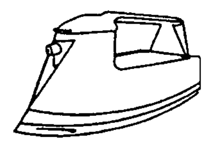
12

13

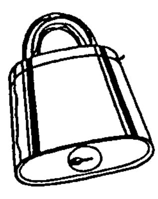
14

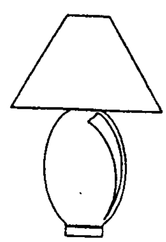
15

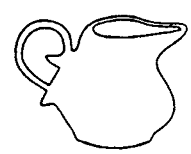
16

1.	5.	9.	13.
2.	6.	10.	14.
3.	7.	11.	15.
4.	8.	12.	16.

ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ

Aavaajaai ḍe Saadhan

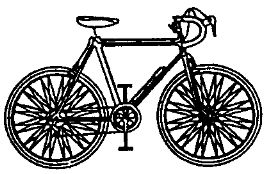
1

2

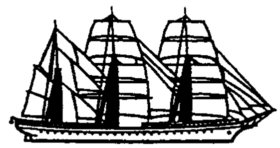
3

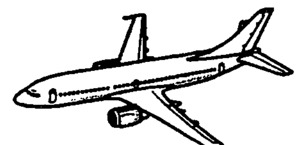
4

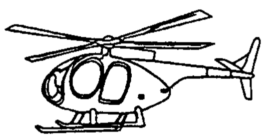
5

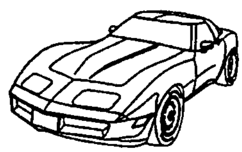
6

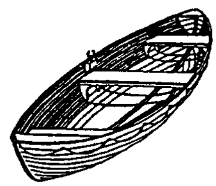
7

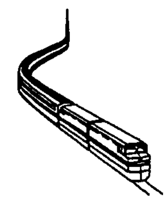
8

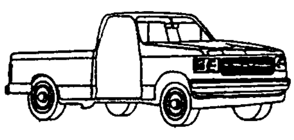
9

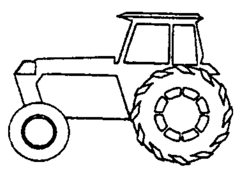
10

11

12

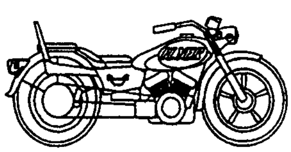
13

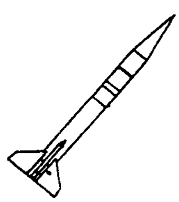
14

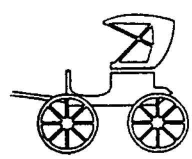
15

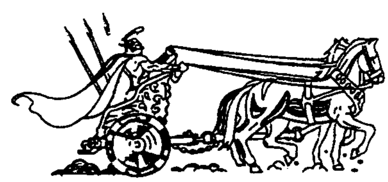
16

1. ਸਾਈਕਲ cycle
2. ਸਕੂਟਰ scooter
3. ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਹਾਜ਼ samunḍri jahaaz
4. ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ hwaai jahaaz
5. ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ helicopter
6. ਕਾਰ car
7. ਕਿਸ਼ਤੀ kishṭi
8. ਗੱਡੀ gaddi
9. ਟਰੱਕ truck
10. ਟਰੈਕਟਰ tractor
11. ਬੱਸ bus
12. ਬੱਘੀ baghi
13. ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ motorcycle
14. ਰਾਕਟ rocket
15. ਰਿਕਸ਼ਾ rickshaw
16. ਰਥ raṭh

ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ—ਅਭਿਆਸ

Aavaajaai ḍe Saadhan—Abhiaas

ਹੇਠਾਂ ਹਰ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

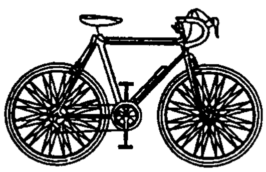
1

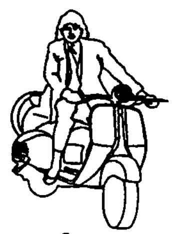
2

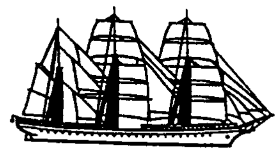
3

4

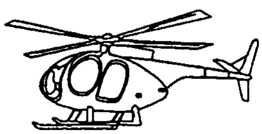
5

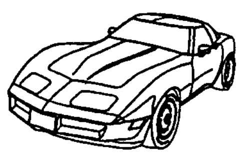
6

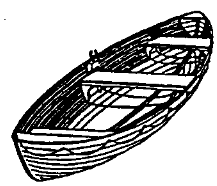
7

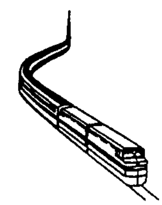
8

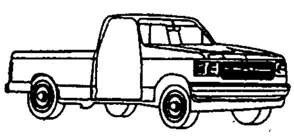
9

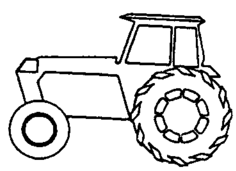
10

11

12

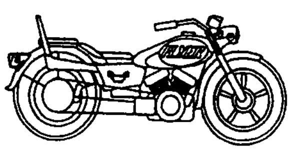
13

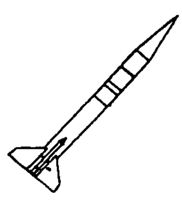
14

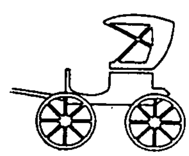
15

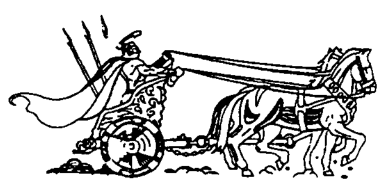
16

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.

ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ
Shabad Bhaṅdaar

ਜਾਨਵਰ	Jaanvar	Animals
1. ਊਠ	ooth	camel
2. ਊਦ ਬਲਾ	ooḍ blaw	beaver
3. ਸਮੁੰਦਰੀ ਸ਼ੇਰ	samunḍri sher	seal
4. ਸੂਰ	soor	pig
5. ਹਾਥੀ	haathi	elephant
6. ਹਿਰਨ	hiran	deer
7. ਹਿਰਨੋਟਾ	hirnota	fawn
8. ਕੰਗਾਰੂ	kaṅgaaroo	kangaroo
9. ਕੁੱਤਾ	kuṭṭa	dog
10. ਕਤੂਰਾ	kaṭoora	puppy
11. ਕੀੜੀ ਖੋਰ	keeṛi khor	ant-eater
12. ਕੰਡੇਰਨਾ	kaṅderna	porcupine
13. ਖੱਚਰ	khachchar	mule
14. ਖੋਤਾ	khoṭa	donkey
15. ਗਾਂ	gaaṅ	cow
16. ਗੈਂਡਾ	gaiṅda	rhino
17. ਗਿੱਦੜ	giḍḍaṛ	jackel
18. ਗਿਲਹਿਰੀ	gilahri	squirrel
19. ਘੋੜਾ	ghoṛa	horse
20. ਚੂਹਾ	chooha	mouse
21. ਚਚੂੰਦਰ	chachooṅdar	mole
22. ਚੀਤਾ	cheeṭa	cheeṭah
23. ਚਾਮਚੜਿਕ	chaamchaṛik	bat
24. ਚਿੰਪੈਂਜ਼ੀ	chimpanzee	chimpanzee
25. ਜਿਰਾਫ਼	giraaf	giraffe
26. ਨਿਉਲਾ	niola	mongoose
27. ਪਾਂਡਾ	paaṅda	pandacamel

28. ਪਲੈਟੀਪਸ	platypus	platypus
29. ਬੱਕਰੀ	bakkri	goat
30. ਬਘਿਆੜ	baghiaaṛ	wolf
31. ਬਾਂਦਰ	baaṅdar	monkey
32. ਬੈਬੂਨ	baboon	baboon
33. ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ	babbar sher	lion
34. ਬਾਰਾਂ ਸਿੰਗਾ	baaraṅ siṅga	moose
35. ਬਿੱਲੀ	billy	cat
36. ਬਲੂੰਗੜਾ	baloоṅgṛa	kitten
37. ਭਾਲੂ	bhaaloo	bear
38. ਮੇਮਣਾ	memṇa	lamp
39. ਯੂਨੀਕੋਰਨ	unicorn	unicorn
40. ਰਿੱਛ	richchh	bear
41. ਵੱਛਾ	vachchha	calf
42. ਸ਼ੇਰ	sher	tiger
43. ਖ਼ਰਗੋਸ਼	<u>kh</u>argosh	rabbit
44. ਜ਼ੀਬਰਾ	zeebra	zebra
ਪੰਛੀ	**Paṅchhee**	**Birds**
45. ਉੱਲੂ	ulloo	owl
46. ਇੱਲ	ill	kite
47. ਸਾਰਸ	saaras	crane
48. ਹੰਸ	haṅs	swan
49. ਕਾਂ	kaaṅ	crow
50. ਕੁੱਕੜ	kukkaṛ	rooster
51. ਕੁੱਕੜੀ	kukkaṛi	hen
52. ਕਠਫੋੜਾ	kathphoṛa	woodpecker
53. ਕਬੂਤਰ	kabootar	pigeon
54. ਗਿਰਝ	girajh	vulture
55. ਘੁੱਗੀ	ghuggi	dove
56. ਘੂੰ-ਘੂੰ ਪੰਛੀ	ghoon-ghoon paṅchhi	hummingbird
57. ਚੂਚਾ	choocha	chick
58. ਚਿੜੀ	chiṛi	sparrow
59. ਜੰਗਲੀ ਕੁੱਕੜ	juṅgli kukkaṛ	grouse
60. ਟੂਕਾਨ	toucan	toucan

61. ਟਰਕੀ	turkey	turkey
62. ਤੋਤਾ	ṭoṭa	parrot
63. ਤਿੱਤਰ	ṭiṭṭar	partridge
64. ਨੀਲਕੰਠ	neel kaṅth	bluejay
65. ਪੈਂਗੁਇਨ	paiṅguin	penguin
66. ਪ੍ਰੇਮੀ ਪੰਛੀ	premi paṅchhi	love birds
67. ਪੀਲਕ	peelak	oriole
68. ਪੈਲੀਕਨ	pailican	pelican
69. ਬਗਲਾ	bagla	heron
70. ਬਾਜ	baaj	eagle
71. ਬਿੱਜੜਾ	bijjṛa	weaver-bird
72. ਬਟੇਰਾ	batera	quail
73. ਬੁਲਬੁਲ	bulbul	nightingale
74. ਮੋਰ	mor	peacock
75. ਰਾਮ ਚਿੜੀ	Raam chiṛi	kingfisher
76. ਸ਼ੁਤਰਮੁਰਗ	shutarmurg	ostrich
ਖੇਡਾਂ	**Khedaaṅ**	**Sports**
77. ਅਮਰੀਕਨ ਫੁਟਬਾਲ	American football	American football
78. ਸਕੀਇੰਗ	skiing	skiing
79. ਕੁਸ਼ਤੀ	kushṭi	wrestling
80. ਗੋਲਫ਼	golf	golf
81. ਜਿਮਨਾਸਟਿਕ	gymnastic	gymnastic
82. ਟੈਨਿਸ	tennis	tennis
83. ਤੈਰਨਾ	ṭairna	swimming
84. ਦੌੜਨਾ	dauṛna	running
85. ਬੇਸਬਾਲ	baseball	baseball
86. ਬਾਸਕਿਟਬਾਲ	basketball	basketball
87. ਬੈਡਮਿੰਟਨ	badminton	badminton
88. ਬੋਅਲਿੰਗ	bowling	bowling
89. ਮੁੱਕਾਬਾਜ਼ੀ	mukkabaazi	boxing
90. ਰੱਸੀ ਟੱਪਣੀ	rassi tappṇi	jump rope
91. ਵੌਲੀਬਾਲ	volleyball	volleyball
92. ਫੁਟਬਾਲ	football	football

ਘਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ	Ghar Ḍiaan Cheezaan	House Articles
93. ਸਟੂਲ	stool	stool
94. ਸੋਫਾ	sofa	sofa
95. ਹੈਂਗਰ	haiṅger	hanger
96. ਕੈਂਚੀ	kaiṅchi	scissors
97. ਕੇਤਲੀ	ketli	kettle
98. ਕੰਪਿਊਟਰ	computer	computer
99. ਕੈਮਰਾ	camera	camera
100. ਕੁਰਸੀ	kursi	chair
101. ਖੌਂਚਾ	khoṅcha	shovel
102. ਗਲਾਸ	glass	glass
103. ਘੜੀ	ghaṛi	watch/clock
104. ਚਾਕੂ	chaaku	knife
105. ਚਾਬੀ	chaabi	key
106. ਚਿਮਟੀ	chimti	tweezer
107. ਛੁਰੀ	chhuri	knife
108. ਜੱਗ	jag	jug
109. ਜੰਦਰਾ	jaṅḍra	lock
110. ਝਾੜੂ	jhaaṛu	broom
111. ਟੈਲੀਫੋਨ	telephone	telephone
112. ਟੀਵੀ	teevee	TV
113. ਡਾਕਖ਼ਾਨਾ	daak-<u>kh</u>aana	mailbox
114. ਡੱਬਾ	dabba	box
115. ਪਰੈਸ	press	clothes iron
116. ਪੰਪ	pump	air pump
117. ਬਿਸਤਰਾ	bisṭra	bed
118. ਬਾਲਟੀ	baalti	bucket
119. ਬੁਰਸ਼	bursh	brush
120. ਮਾਚਿਸ	maachis	matches
121. ਮੋਮਬੱਤੀ	mombaṭṭi	candle
122. ਲੈਂਪ	lamp	lamp
123. ਲਾਲਟੇਨ	laalten	oil lamp
124. ਫ਼ਲੈਸ਼ ਲਾਈਟ	flash light	flash light

ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ	**Aavaajaai ḍe Saadhan**	**Transportation**
125. ਸਾਈਕਲ	cycle	bike
126. ਸਕੂਟਰ	scooter	scooter
127. ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਹਾਜ਼	samunḍri jahaaz	ship
128. ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼	hwaai jahaaz	airplane
129. ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ	helicopter	helicopter
130. ਕਾਰ	car	car
131. ਕਿਸ਼ਤੀ	kishṭi	boat
132. ਗੱਡੀ	gaddi	train
133. ਟਰੱਕ	truck	truck
134. ਟਰੈਕਟਰ	tractor	tractor
135. ਬੱਸ	bus	bus
136. ਬੱਘੀ	baghi	baghi
137. ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ	motorcycle	motorcycle
138. ਰਾਕਟ	rocket	rocket
139. ਰਿਕਸ਼ਾ	rickshaw	rickshaw
140. ਰਥ	raṭh	charriot

GURMUKHI WRITING

Punjabi is the language of Punjab, a province in Northern India. Holy Sikh scripture is written in Gurmukhi script modified by second Sikh Guru, Guru Angad Dev Ji.

Before starting to learn about writing Gurmukhi, it is presumed that you are well acquainted with Gurmukhi.

THE SCRIPT

- 35 letters and hence it is called *Paiṅti Akhri* (one with 35 letters)
- Additional five letters with subscript Biṅdi (dot)
- 11 Lagaaṅ or Moharni. Lag is an appendage to impart phonetic to a letter. Moharni is the table of the phonetics, plus two additional Lagaaṅ—Addhak and Subscript Biṅdi.
- Also used as subscript letters Haaha, Chachcha, Taiṅka, Ṭaṭṭa, Naṅna, Vavva.
- The standard Gurmukhi punctuation—Ik daṅdi ।, Do daṅdi ॥.
- The script has its own grammar.
- It has its own numerals.

Adopt any technique to learn Gurmukhi but learn the correct Gurmukhi terminologies also eg. Akhar, Paiṅti Akhri, Lagaaṅ, Matras, Moharni, Shabad, Aṅk etc.

PAIṄTI AKHRI

ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
ਕ	ਖ	ਗ	ਘ	ਙ
ਚ	ਛ	ਜ	ਝ	ਞ
ਟ	ਠ	ਡ	ਢ	ਣ
ਤ	ਥ	ਦ	ਧ	ਨ
ਪ	ਫ	ਬ	ਭ	ਮ
ਯ	ਰ	ਲ	ਵ	ੜ

ADDITIONAL CHARACTERS

5 in numbers. Made with subscript Biṅdi—ਸ਼=Sh, ਖ਼=kh, ਗ਼=Gh, ਜ਼=Z, ਫ਼=F

ENGLISH PRESENTATION

ੳ,	ਅ,	ੲ,	ਸ,	ਹ,	ਕ,	ਖ,	ਗ,	ਘ,	ਙ
O,U	A,Y	E	S	H	K	Kh	G	Gh	Ng
ਚ,	ਛ,	ਜ,	ਝ,	ਞ,	ਟ,	ਠ,	ਡ,	ਢ,	ਣ
Ch	Chh	J	Jh	Nj	T	Th	D	Dh	Ṇ
ਤ,	ਥ,	ਦ,	ਧ,	ਨ,	ਪ,	ਫ,	ਬ,	ਭ,	ਮ
Ṭ	Ṭh	Ḍ	Ḍh	N	P	Ph	B	Bh	M
ਯ,	ਰ,	ਲ,	ਵ,	ੜ,	ਸ਼,	ਖ਼,	ਗ਼,	ਜ਼,	ਫ਼
Y	R	L	V/W	Ṛ	Sh	Kh	Gh	Z	F

Oora and Eeree do not produce a sound without adding Lag (phonetic appending)

Oora can be represented as O,U with Auṅkaṛ (U) or as with Dulaiṅkaṛ (OO) and Eeṛee as I=short sound with Sihari or as Eee (E)=long sound with Bihari.

EQUIVALENTS IN ENGLISH LETTERS

Available—In single letters ੳ ਅ ੲ ਸ ਹ ਕ ਖ ਗ ਜ ਟ (T) ਡ ਨ ਪ ਬ ਮ ਯ ਰ ਲ ਵ ਫ਼ (F). In combination of letters for : ਖ ਘ ਚ ਛ ਝ ਢ ਫ (Ph) ਭ ਸ਼

Not available—Approximation only ਤ (T), ੜ (Ṛ). A dot (Biṅdi) is added below T and R to differentiate ਤ and ਟ, and ਰ and ੜ

Similar—Differentiated by adding more letter and/or dot at the bottom–ਥ (Ṭh), ਦ (Ḍ), ਧ (Ḍh), ਡ (D for dada), ਢ (Dh for dhada)

Nasal Sounds—Not available in English. Only approximations ਙ (Ng), ਞ (Nj), ਣ (Ṇ), ਨ (Ṅ),

Hard to represent—Crude approximation ਖ਼ (Kh), ਗ਼ (Gh)

Suggestion—To get English equivalents of Gurmukhi letters the individuals make their own combinations. This formulations has to be universally standardized. It will automatically standardize writing Punjabi (Gurmukhi) in Roman and this too, is an essential need.

Correct Phonetics—can be learnt by listening only.

Similarity in Characters—ਅ ਘ, ਸ ਮ, ਹ ਗ ਰ, ਖ ਥ ਬ, ਧ ਪ ਯ, ਕ ਛ, ਠ ਨ ਲ, ਤ ਡ ਭ, ਚ ਜ, ਞ ਵ, ਞ ਡ, ਢ ਦ ਫ।

LAGAAṄ ਲਗਾਂ (ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ)

Appendages linked to the letters for the phonetic effects.

Placing of Lagaaṅ

Subscript—Laavaṅ, Dulaavaṅ, Hoṛa, Kanauṛa, Tippi, Biṅdi, Addhak
On Sides—Kaṅna, Sihari, Bihari.
Subscript—Auṅkaṛ, Dulaiṅkaṛ (subscript Biṅdi)

Lagaaṅ

Mukta : This is a letter without Lag.

Kaṅna : ਾ gives the sound of AA=Raajaa

Sihari	ਿ	I	ਸਿਰ Sit, Hit, Git (Short sound)
Bihari	ੀ	ee/I	ਸੀਤਾ Meet, Semi (long drawn)
Auṅkaṛ	ੁ	u	ਉਸ
Dulaiṅkaṛ	ੂ	oo	ਊਠ
Laavaṅ	ੇ	e	ਲੇਟ
Dulaavaṅ	ੈ	ai	ਐਨਕ
Hoṛa	ੋ	o	ਕੋ (ko)
Kanauṛa	ੌ	au	ਔਰਤ
Tippi	ੰ	half n (ṅ)	ਦੰਦ

Tippi is used in place of Addhak over Naṅna to double its sound as in ਕੰਨ

Biṅdi ਂ ¼ (nasal) ṅ ਟਾਂਗਾ

It goes with Kaṅna, Dulavaaṅ, Bihari, Hoṛa, Kanauṛa

ਆਂ, ਏਂ, ਐਂ, ਈਂ, ਓਂ, ਔਂ

And with Ooṛa Auṅkaṛ and Ooṛa Dulaiṅkaṛ

ਉਂ, ਊਂ

Addhak ੱ doubles the sound of the word next to it as in ਗੱਤਾ

Subscript Biṅdi modifies the sound of the letter. These both are not in Phonetic table (Moharni).

Moharni

(Table of phonetics) Repitition

ਅ	ਆ	ਇ	ਈ	ਉ	ਊ	ਏ	ਐ
A Aiṛa	Aa-	I	Ee	U	OO	e	Ai
Mukta	Kaṅna	Sihari	Bihari	Auṅkaṛ	Dulaiṅkaṛ	Laavaṅ	Dulaavaṅ

ਓ	ਔ	ਅੰ	ਅਂ
O	Au	Aṅg	Aaṅ
Hoṛa	Kanauṛa	Tippi	Bindi

ਸ ਸਾ ਸਿ ਸੀ ਸੁ ਸੂ ਸੇ ਸੈ ਸੋ ਸੌ ਸੰ ਸਾਂ

ਹ ਹਾ ਹਿ ਹੀ ਹੁ ਹੂ ਹੇ ਹੈ ਹੋ ਹੌ ਹੰ ਹਾਂ

Same way all other letters

Matra

Matra is the time taken to say out a Lag (phonetic length) like a musical measure.

SPECIAL SOUNDS

Extra 5 letters for special sounds—ਸ਼ ਖ਼ ਗ਼ ਜ਼ ਫ਼
ਸ—ਸੇਬ, ਸ਼—ਸ਼ੱਕਰ; ਖ—ਖੋਤਾ, ਖ਼—ਖ਼ਰਬੂਜਾ; ਜ—ਜਲ, ਜ਼—ਜ਼ਖ਼ਮ; ਫ—ਫਲ, ਫ਼—ਫ਼ਰੂਟ
Recently added, Lalla with subscript Bindi ਲ਼ seems to be of no practical use.

Suggestion—To add subscript Bindi to ਧ ਢ ਘ ਝ ਭ ਟ to get a heavy sounds as in Hindi or Urdu.

TO KEEP IN MIND

No. 1

- Kaṅna does not go with Ooṛa and Eeṛee.
- Sihari and Bihari do not go with Ooṛa and Aiṛa.
- Auṅkaṛ and Dulaiṅkaṛ do not go with Aiṛa and Eeṛee.
- Laavaṅ does not go with Ooṛa and Aiṛa.
- Dulaavaṅ does not go with Ooṛa and Eeṛee.
- Hoṛa does not go with Aiṛa and Eeṛee.
- Kanauṛa does not go with Ooṛa and Eeṛee.
- Tippi is never put on Kaṅna, not used with Ooṛa and does not go with Bihari. (Tippi on Kaṅna and Tippi on right of Bihari have rarely been used in Gurmukhi).
- Addhak is not put on Oora and Eeree.

No. 2

- Laavaṅ is put on Eeṛee ੲ+ੇ = ਏ and other letters, not on Ooṛa and Aiṛa.
- Dulaavaṅ is used with Aiṛa ਅ+ੈ = ਐ and other letters, not on Ooṛa and Eeṛee.
- Hoṛa is used with other letters but not with Aiṛa and Eeṛee.
- Kanauṛa is used with ਅ+ੌ = ਔ and other letters, not with Ooṛa and Eeṛee.
- Biṅdi is put on Kaṅna ਾ+ਂ = ਾਂ and never a Tippi on it (Kaṅna). In old Gurmukhi, Biṅdi was put on Addhak as well to give nasal sound of N.
- Tippi ◌ੰ is used to double the sound of Naṅna as in ਕੰਨ and not Addhak ◌ੱ for this purpose. Tippi goes with Sihari ਿੰ and not with Bihari.
- ੳ takes Auṅkaṛ, Dulaiṅkaṛ, Hoṛa, Biṅdi.
- ਅ takes Kaṅna, Dulaavaṅ, Kanauṛa, Biṅdi, Tippi, Addhak.
- ੲ takes Sihari, Bihari, Laavaṅ, Biṅdi, Tippi.
- ੳ, ੲ—These two cannot be used as Mukt letters (Mukta) i.e. without a Lag. Without a Lag, these two letters have no phonetic expression.

GURMUKHI PUNCTUATION

Ik Daṅdi = A single vertical line is used as comma for a short stop.
Do Daṅdi = A double vertical line put a period for full stop.

SPECIAL PUNCTUATION

Usually used in modern Gurmukhi. Adopted from English Punctuation.

! " " , / ? —

Suggestion—It is not right to use these punctuations in Gurbani lest in time the coming generation takes them to be part of it, or a clear note should be given when using that these are not the part of Gurbani. Rather than using 'comma' while writing Gurbani, we can leave a space in its place or we may write it in descending lines (Portion coming after the point where 'comma' is needed should go to the next line)

SUBSCRIPT LETTERS

These give partial and so, rapid phonation of the parent letter.

- In modern writing only HA ੍ਹ is used.
- In Gurbani—used are Haaha, Chachcha, Taiṅka, Ṭaṭṭa, Naṅna and Vavva.
- In Old Gurmukhi more than the above were used eg. Yaya etc. like Haaha, are put without their top horizontal bars and are placed closer to the left of the bottom (Base) of the main letter.

SYMBOLS

These give partial and therefore rapid phonation of the parent letter. Example for letter 'Rara' = ਇਸਤ੍ਰੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ

SUBSCRIPT SYMBOLS

IN MODERN WRITING ONLY 'RARA' IS USED. The scholars recommend its limited use. In my view as far as possible subscript Rara-Symbol should be totally stopped and this will make Gurmukhi spelling easy.

Used in Gurbani

- Ra (Rara) put like a comma.
- Uddatt (Ha-Haaha) like a slash.
- Yaksh (Ya-Yaya) like a reverse hook.

GURMUKHI NUMERALS (ਅੰਕ)

੧ ੨ ੩ ੪ ੫ ੬ ੭ ੮ ੯ ੦

In modern Gurmukhi, English numerals are freely used.

GURMUKHI

Some of the spellings in old Gurmukhi were complicated combination of letters, Lagaaṅ, subscript letters and symbols. Slashed Sassa ਸ਼ to read like Shasha. Half Yaya etc. were also used.

Modern Gurmukhi writing is simpler and in it many English punctuation marks are used. Its vocabulary has been tremendously enriched. It is disappointing that rather than adopting simple words and terms from other languages, the scholars have taken pride in selecting very tough hard ones. A common man cannot understand it and they are the ones who need to be served the most. We need our writers to work for the masses.

To make Gurmukhi popular it needs to be made simpler–Futuristic Gurmukhi. For this, we have to start working right now. One of the most needed thing is the universal standardization of its spellings, to write it with basic letters of *Paiṅti Akhri* (as far as possible with the exclusion of non essential subscript letters and symbols), elimination of hard words and their replacement by the simple ones. Future will need self-fulfilling but understandable and easy to write Gurmukhi.

LET US LEARN GURMUKHI

[AN EASY PRIMER FOR GURMUKHI LEARNING]

BOOK IV

Compiled by

Shamsher Singh Puri

LET US LEARN GURMUKHI

ਆਓ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹੀਏ

[AN EASY PRIMER FOR GURMUKHI LEARNING]

BOOK IV

READING PRACTICES

ਪੜ੍ਹਨਾ

Compiled by

SHAMSHER SINGH PURI

Singh Brothers

Amritsar

LET US LEARN GURMUKHI - BOOK IV

[An Easy Primer for Gurmukhi Learning]

Compiled by

SHAMSHER SINGH PURI

President

ACADEMY OF SIKH STUDIES INC.

5235 STERLING TRACE CT.

LILBURN, GA. 30047

ISBN 81-7205-303-7

First Edition : January 2004

Reprint :

March 2010, May 2012

Price : Rs. 70-00

Publishers :

Singh Brothers

•

Bazar Mai Sewan, Amritsar - 143 006

•

S.C.O. 223-24, City Centre, Amritsar - 143 001

E-mail : singhbro@vsnl.com

Website : www.singhbrothers.com

Printers :

PRINTWELL, 146, INDUSTRIAL FOCAL POINT, AMRITSAR.

Contents

— Introduction 5

— ਇਕ ਅਰਦਾਸ 6

- ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਿੱਖ 7
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਬਚਪਨ 10
- ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ 14
- ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ, ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਤੇ ਵੰਡ ਕੇ ਛਕਣਾ 18
- ਹਰਿਦੁਆਰ 21
- ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ, ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ 24
- ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਪਾਉਣਾ 28
- ਸੱਜਣ ਠੱਗ 32
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਨੋਖੇ ਬਚਨ 37
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੱਕੇ ਵਿਚ 40
- ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ 44
- ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ 48
- ਸਭ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਗੁਰੂ 52

Introduction

Congratulations......After having learnt basics of Punjabi speaking, Gurmukhi writing and word building in the first three books you are ready to start reading practice and prepare yourself for reading *Guru Granth Sahib* and other literature about Sikhism, in Gurmukhi. These small stories (*Sakhis*) from Guru Nanak Dev Ji's life will give you a good start. Read them and try to understand them and practice reading these stories loud so that the pronunciation also becomes clear.

Shamsher Singh Puri
President,
Academy of Sikh Studies Inc.
5235 Sterling Trace Ct.
Lilburn, GA. 30047

ਇਕ ਅਰਦਾਸ

ਅਸੀਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਮਿਹਰ ਦੀ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
ਮਿਹਰ ਦੀ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਸੋਹਣੀ ਸਿਹਤ ਦੇਈਂ ਤੂੰ ਰੱਬਾ, ਚੰਗੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇਈਂ ਤੂੰ ਰੱਬਾ।
ਅਸੀਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਮਿਹਰ ਦੀ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਵਿੱਦਿਆ ਦਾਨ ਦੇਈਂ ਤੂੰ ਰੱਬਾ, ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਾਈਂ ਤੂੰ ਰੱਬਾ।
ਅਸੀਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਮਿਹਰ ਦੀ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀਏ, ਛੋਟਿਆਂ ਵੱਡਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰੀਏ।
ਅਸੀਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਮਿਹਰ ਦੀ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਸੱਚ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਾਈਂ ਤੂੰ ਰੱਬਾ, ਮਿੱਠੇ ਬੋਲ ਬੁਲਾਈਂ ਤੂੰ ਰੱਬਾ।
ਅਸੀਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਮਿਹਰ ਦੀ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਨਾਮ ਦਾ ਦਾਨ ਦੇਈਂ ਤੂੰ ਰੱਬਾ, ਮਿਹਰ ਦਾ ਹੱਥ ਰੱਖੀਂ ਤੂੰ ਰੱਬਾ।
ਅਸੀਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਮਿਹਰ ਦੀ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਪਾਠ 1

ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਿੱਖ

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਸਿੱਖੋ।

ਧਰਮ	duty/religion	ਭਗਤੀ	worship	ਸਰੂਪ	embodiment
ਹੁਕਮ	order	ਉਪਦੇਸ਼	teachings	ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ	pass away
ਦਾੜ੍ਹੀ	beard	ਕੇਸ	uncut hair	ਮੌਜੂਦਾ	current
ਜੋਤ	light	ਮਰਦ	man	ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ	symbols

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸੀ। ਜੋ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਦੇ ਅਤੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਿੱਖ ਹਨ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦਸ ਗੁਰੂ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਨ:

1. ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
2. ਦੂਜੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ
3. ਤੀਜੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ
4. ਚੌਥੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ
5. ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ
6. ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ
7. ਸਤਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ
8. ਅਠਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ
9. ਨੌਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ
10. ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਾਡੇ ਮੌਜੂਦਾ ਗੁਰੂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀ ਜੋਤ ਜਾਂ ਸਰੂਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਭ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਮਝਣ।

ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹਨ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਪਛਾਣ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਅਤੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਕੰਘਾ, ਹੱਥ 'ਚ ਕੜਾ, ਲੱਕ 'ਤੇ ਕਛਹਿਰਾ ਅਤੇ ਗਲ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਸਿੱਖ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਪੰਜੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੀ 'ਕ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਕੇਸ, ਕੰਘਾ, ਕੜਾ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਅਤੇ ਕਛਹਿਰੇ ਨੂੰ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਲਈ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾਓ :
   ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੜਾ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੰਘਾ ਕਛਹਿਰਾ

2. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਪੰਜ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ?
   ____________ ____________ ____________ ____________ ____________

3. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :
   ੧. ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਕੌਣ ਸਨ ?
   ____

   ੨. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀਆਂ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ?
   ____

   ੩. ਕਿਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਭ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਮਝਣ ?
   ____

4. ਠੀਕ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ ?
   ੧. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਚੌਥੇ ਗੁਰੂ ਸਨ। ____________
   ੨. ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਨ। ____________
   ੩. ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਨ। ____________
   ੪. ਪੰਜ ਕਕਾਰ 'ਕ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ____________
   ੫. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾਇਆ। ____________
   ੬. ਸਿੱਖ ਉਹ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ____________

ਸ਼ਬਦ-ਖੋਜ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭੋ :

ਗੁ	ਰੂ	ਨਾ	ਨ	ਕ	ਦੇ	ਵ	ਜੀ	ਗੁ	ਪਾ	ਨਿ	ਕਿ
ਰੂ	ਮ	ਨ	ਕ	ੜਾ	ਕ	ਨਿ	ਤ	ਰੂ	ਤਿ	ਸ਼ਾ	ਰ
ਗੋ	ਕੰ	ਘਾ	ਛ	ਸ	ੜ੍ਹਾ	ਸ਼ਾ	ਕੇ	ਗ੍ਰੰ	ਸ਼ਾ	ਨੀ	ਪਾ
ਬਿੰ	ਦਾ	ੜ੍ਹੀ	ਹਿ	ੜ	ਹ	ਨ	ਸ	ਥ	ਹੀ	ਆਂ	ਨ
ਦ	ਸ	ਤਾ	ਰਾ	ਕ	ਪ੍ਰ	ਸਾ	ਉ	ਸਾ	ਵਾ	ਜੋ	ਤ
ਸਿੰ	ਕ	ਕਾ	ਰ	ਸਿੱ	ਸ਼ਾ	ਹਿ	ਪ	ਹਿ	ਹਿ	ਗੁ	ਰੂ
ਘ	ਰੱ	ਬ	ਕ	ਖ	ਦਿ	ਬ	ਦੇ	ਬ	ਗੁ	ਰੂ	ਜੀ
ਜੀ	ਦ	ਸ	ਤਾ	ਰ	ਦੇ	ਨ	ਸ਼	ਜੀ	ਰੂ	ਦੂ	ਜੀ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ | ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ | ਗੁਰੂ ਜੀ

ਦਸਤਾਰ | ਵਾਹਿਗੁਰੂ | ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ | ਸਿੱਖ | ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ

ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ | ਕੇਸ | ਕਛਹਿਰਾ | ਕੰਘਾ | ਕੜਾ

ਕਿਰਪਾਨ | ਉਪਦੇਸ਼ | ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ | ਦਾੜ੍ਹੀ | ਕਕਾਰ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭ ਸਕਦੇ ਹੋ ?

____

ਪਾਠ 2

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਬਚਪਨ

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਸਿੱਖੋ।

ਜਨਮ	birth	ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ	full moon night	ਚਿਹਰਾ	face
ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ	district	ਵੱਡੀ	older	ਭੇਜਿਆ	sent
ਦਿਸ਼ਾ	direction	ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ	smartness	ਨਜ਼ਾਰਾ	scene
ਹੈਰਾਨ	surprised	ਰੱਬੀ	divine	ਖੁੱਡ	hole
ਦੁਨੀਆ	world	ਫੱਟੀ	wooden board	ਉਸਤਤ	praise
ਧੁੱਪ	sunlight	ਸੁਭਾਅ	nature	ਕੋਮਲ	gentle
ਪਰਛਾਵਾਂ	shadow	ਪਾਂਧਾ	teacher	ਚਰਨਾ	graze
ਫ਼ਨੀਅਰ ਸੱਪ	cobra	ਫ਼ਨ	hood	ਸੁਭਾਅ	nature

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਰਾਇ ਭੋਇ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸੰਨ 1469 ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਥਾਂ ਅੱਜ-ਕੱਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸ਼ੇਖ਼ੂਪੁਰਾ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਵੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਦੋਂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਆਪਣੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ ਪਾਂਧੇ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਾਂਧੇ ਨੇ ਫੱਟੀ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰੀ ਲਿਖ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਸਕਣ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰੀ ਨਾਲ ਰੱਬ ਦੀ ਉਸਤਤ ਲਿਖ ਕੇ ਫੱਟੀ ਭਰ ਦਿੱਤੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫਿਰ ਸਕੂਲ ਗਏ, ਪਰ ਚੁੱਪ ਕਰ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਪਾਂਧੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, "ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ?" ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਪਾਂਧਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ?" ਤਾਂ ਪਾਂਧੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਵੇਦ, ਸ਼ਾਸਤਰ ਪੜ੍ਹਨੇ ਤੇ ਪੈਸੇ

ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਰੱਖਣਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ।" ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ, "ਇਹ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਮੇਰੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਜੇਕਰ ਮੈਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰੱਬ ਦੀ ਗੱਲ ਪੜ੍ਹਾਓ।"

ਪਾਂਧੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਕੋਲ ਲੈ ਆਇਆ ਅਤੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, "ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ, ਇਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫ਼ਾਇਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਰੱਬੀ ਗੱਲਾਂ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ।" ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ।

ਕਾਲੂ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਸਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੱਝਾਂ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਮੱਝਾਂ ਨੂੰ ਘਾਹ ਚਰਨ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦੇਂਦੇ। ਮੱਝਾਂ ਹਰਾ-ਹਰਾ ਘਾਹ ਚਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਸੁਆਦ ਲੈਂਦੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਮੱਝਾਂ ਹਰਾ-ਹਰਾ ਘਾਹ ਚਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਦਰੱਖ਼ਤ ਦੀ ਛਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਜਪਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਰੱਖ਼ਤ ਦੀ ਛਾਂ ਥੱਲੇ ਹੀ ਸੌਂ ਗਏ। ਪਰ ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੁੱਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਖੁੱਡ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਫ਼ਨੀਅਰ ਸੱਪ ਨਿਕਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਫ਼ਨ ਖਿਲਾਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਛਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਇੰਨਾ ਕੋਮਲ ਸੀ ਕਿ ਜਾਨਵਰ ਵੀ ਆਪ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਜਦ ਇਹ ਨਜ਼ਾਰਾ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਰੂਪ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਲ ਕਦੀ ਗ਼ੁੱਸਾ ਨਾ ਕਰਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕੋਈ ਆਮ ਬਾਲਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਰੱਬ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹਨ।

ਇਕ ਦਿਨ ਫੇਰ, ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੱਝਾਂ ਚਾਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਫਿਰ ਉਸੇ ਦਰੱਖ਼ਤ ਥੱਲੇ ਸੌਂ ਗਏ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਜਦ ਸੂਰਜ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਬਦਲੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦਰੱਖ਼ਤਾਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦੂਸਰੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪੈ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਜਿਸ ਦਰੱਖ਼ਤ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਸ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉੱਤੇ ਹਾਲੀ ਵੀ ਛਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਨਜ਼ਾਰਾ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇਆ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ :

   ੧. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਾਂਧਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਕਿਉਂ ਲੈ ਆਇਆ ?
   (ੳ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਗੱਲਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।
   (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲੱਗੀ।
   (ੲ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋਸਤ ਨਹੀਂ ਸੀ।

   ੨. ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਝਾਂ ਚਾਰਨ ਲਈ ਕਿਉਂ ਭੇਜਿਆ ?
   (ੳ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਘਰ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ।
   (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਝਾਂ ਪਸੰਦ ਸਨ।
   (ੲ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਸਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

   ੩. ਜਦ ਮੱਝਾਂ ਘਾਹ ਚਰਦੀਆਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਕੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ?
   (ੳ) ਉਹ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਸਨ।
   (ਅ) ਉਹ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।
   (ੲ) ਉਹ ਦਰੱਖ਼ਤ ਥੱਲੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

2. ਠੀਕ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ ?

   ੧. ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਸੀ। ____________
   ੨. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਕਲ ਲੱਗੀ। ____________
   ੩. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੱਝਾਂ ਚਰਾਉਣ ਵੇਲੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ____________
   ੪. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰੱਬੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਪਛਾਣ ਸਕਿਆ। ____________

3. ਹੇਠਾਂ ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

   ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ____________ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸੰਨ____________ਵਿਚ ਰਾਇ ਭੋਇ ਦੀ____________ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ____________ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ____________ਦਾ ਨਾਂ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਅਤੇ____________ਦਾ ਨਾਂ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵੱਡੀ____________ਵੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਸੀ।

4. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਲਿਖੋ :

   ੧. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਕਿਸ ਸਾਲ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ?

   ____

   ੨. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਭੈਣ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

   ____

੩. ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ?

ਸ਼ਬਦ-ਖੋਜ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭੋ :

ਗੁ	ਰੂ	ਨਾ	ਨ	ਕ	ਦੇ	ਵ	ਜੀ	ਗੁ	ਘਾ	ਹ	ਬੇ
ਦ	ਮੱ	ਝਾਂ	ਕ	ਬ	ਚ	ਪ	ਨ	ਭੈ	ਣ	ਰਾ	ਬੇ
ਰੱ	ਮਾ	ਤਾ	ਤ੍ਰਿ	ਪ	ਤਾ	ਰੱ	ਨ	ਮ	ਸ਼ਾ	ਹ	ਨਾ
ਖ਼	ਸ	ਕੇ	ਜੰ	ੜ੍ਹ	ਹ	ਬੀ	ਕਾ	ਹਿ	ਰ	ਰਾ	ਨ
ਤ	ਟ	ਰ	ਗ	ਨ	ਪ	ਗੱ	ਣਾ	ਤਾ	ਵਾ	ਤ	ਕੀ
ਸਿੰ	ਰ	ਕਾ	ਲ	ਸਿੱ	ੜ੍ਹ	ਲਾਂ	ਸਾ	ਕਾ	ਹਿ	ਲ	ਸੱ
ਘਾ	ਸ	ਕੂ	ਲ	ਖ	ਨ	ਬ	ਹਿ	ਲੂ	ਗੁ	ਵੰ	ਪ
ਰ	ਕਾ	ਲਾ	ਬਾ	ਬਾ	ਲਾ	ਨ	ਬ	ਰੂ	ਜੰ	ਡੀ	ਲ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ — ਬਚਪਨ — ਬਾਲਾ — ਤਲਵੰਡੀ

ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ — ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ — ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ — ਭੈਣ — ਘਾਹ

ਮੱਝਾਂ — ਦਰੱਖ਼ਤ — ਮਾਸਟਰ — ਜੰਗਲ — ਸਕੂਲ

ਪੜ੍ਹਨ — ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ — ਰੱਬੀ ਗੱਲਾਂ — ਹਰਾ ਹਰਾ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭ ਸਕਦੇ ਹੋ ?

ਪਾਠ 3

ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਸਿੱਖੋ।

ਵਪਾਰ	business	ਜਾਚ	ways	ਸਾਧੂ	saints
ਭੁੱਖੇ	hungry	ਭੋਜਨ	food	ਸੌਦਾ	trade
ਲਾਭਵੰਦ	profitable	ਵਧੇਰੇ	more	ਲੋੜਵੰਦ	needy
ਬੇਨਤੀ	request	ਭੁੱਖ	hunger	ਸੱਚਾ/ਖਰਾ	true

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕੁਝ ਸਾਲ ਮੱਝਾਂ ਚਾਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੰਦਰਾਂ-ਸੋਲਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਉਣੀ ਚਾਹੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਜਾਉ ਪੁੱਤਰ ਜੀ, ਜਾ ਕੇ ਕੋਈ ਲਾਭਵੰਦ ਸੌਦਾ ਕਰ ਆਉ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆ ਅਤੇ ਘਰੋਂ ਤੁਰ ਪਏ। ਬਾਰਾਂ ਕੁ ਮੀਲ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਹ ਪਿੰਡ ਚੂਹੜਕਾਣੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਥੇ ਇਕ ਦਰੱਖ਼ਤ ਹੇਠਾਂ ਕੁਝ ਸਾਧੂ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਗਏ। ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਚਾਰ ਦਿਨ ਤੋਂ ਭੁੱਖੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ, "ਬਾਲਿਆ, ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਲਾਭਵੰਦ ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਭੁੱਖੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਖੁਆਉਣਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਲਾ ਕੰਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਤਾਂ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਹੈ। ਚੱਲ ਬਾਲਿਆ, ਕਹਿਣਾ ਮੰਨ।"

"ਨਾਨਕ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪੈਸੇ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪ ਇਹਨਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਕਰ ਕੇ ਘਰ ਜਾਉ," ਬਾਲੇ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।

"ਪਰ ਬਾਲਿਆ, ਪੈਸੇ ਦਾ ਵਪਾਰ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਲੋੜਵੰਦ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਹੀ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਹੈ। ਆ, ਘਬਰਾ ਨਾ," ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ। ਬਾਲਾ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਖ਼ਰੀਦਿਆ ਅਤੇ ਭੁੱਖੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਛਕਾਇਆ। ਫਿਰ ਖ਼ਾਲੀ ਹੱਥ ਘਰ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਏ।

ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਬਾਲੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਨਾਨਕ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਬਹੁਤ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋਣਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਖ਼ਾਲੀ ਹੱਥ ਹੀ ਘਰ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ। ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਲਾਭਵੰਦ ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ।" ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਬਾਲੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ।

ਬਾਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਗ਼ੁੱਸਾ ਆਇਆ। ਉਹ ਉਸ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚੇ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗ਼ੁੱਸੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਥੱਪੜ ਮਾਰੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਪਿਤਾ ਜੀ, ਭੁੱਖੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਛਕਾਉਣਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਹੈ।" ਪਰ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੇ ਇਕ ਨਾ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ।

ਬਾਲਾ ਦੌੜ ਕੇ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਨੂੰ ਲੈ ਆਇਆ। ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਸੀ, ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੈ ਗਈ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ :

   ੧. ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤੇ ?
   (ੳ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਵਿਚ।
   (ਅ) ਤਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਛਕਾ ਸਕਣ।
   (ੲ) ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ।

   ੨. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਸਾਧੂ ਭੁੱਖੇ ਹਨ ?
   (ੳ) ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੂਹੜਕਾਣੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ।
   (ਅ) ਸਾਧੂ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਰੋ ਰਹੇ ਸਨ।
   (ੲ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ।

   ੩. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਕੀ ਸੀ ?
   (ੳ) ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖ਼ਰੀਦਣੀਆਂ।
   (ਅ) ਵੀਹ ਤੋਂ ਚਾਲੀ ਰੁਪਏ ਬਣਾਉਣੇ।
   (ੲ) ਭੁੱਖੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨੀ।

   ੪. ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਥੱਪੜ ਕਿਉਂ ਮਾਰੇ ?
   (ੳ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਘਰ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚੇ।
   (ਅ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਦਾ ਲਾਭਵੰਦ ਵਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ।
   (ੲ) ਬਾਲੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ।

੫. ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਕਿਉਂ ਲੈ ਗਈ ?
(ੳ) ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਗ਼ੁੱਸਾ ਸੀ।
(ਅ) ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਲੈ ਗਈ।
(ੲ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਮਨ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਦਾ।

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

੧. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੇ ਕੀ ਸਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ ?

____

੨. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੇ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ?

____

੩. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੌਣ ਗਿਆ ?

____

੪. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖ਼ਰਚੇ ?

____

੫. ਜਦੋਂ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਖਰੇ ਸੌਦੇ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ?

____

੬. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ?

____

3. ਠੀਕ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ ?

੧. ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ। ________

੨. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਵੀਹ ਰੁਪਇਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਖ਼ਰੀਦਿਆ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਿੰਡ ਜਾ ਕੇ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ। ________

੩. ਬਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਧੂਆਂ ਲਈ ਭੋਜਨ ਖ਼ਰੀਦਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਲਾ ਜੀ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ________

੪. ਜਦ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਖਰੇ ਸੌਦੇ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋਏ। ________

ਸ਼ਬਦ-ਖੋਜ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭੋ :

ਗੁ	ਰੂ	ਨਾ	ਨ	ਕ	ਦੇ	ਵ	ਜੀ	ਗੁ	ਘਾ	ਹ	ਵੀ
ਦ	ਮੱ	ਝਾਂ	ਭੋ	ਸਾ	ਧੂ	ਪਾ	ਨ	ਭੈ	ਣ	ਰਾ	ਹ
ਰੱ	ਮਾ	ਤਾ	ਜ	ਭੁੱ	ਖੇ	ਰ	ਨ	ਨੀ	ਲਾ	ਲੋ	ਬਾ
ਖ਼	ਸ	ਧੂ	ਨ	ਖ	ਸੌਂ	ਦਾ	ਕਾ	ਲਾ	ਰ	ੜ	ਰਾਂ
ਤ	ਲਾ	ਭ	ਵੰ	ਦ	ਸ	ਸੰ	ਤ	ਗੀ	ਵਾ	ਵੰ	ਮੀ
ਪੰ	ਜਾ	ਬੀ	ਖਾ	ਸਾ	ਕੂ	ਲਾਂ	ਸਾ	ਕਾ	ਹਿ	ਦ	ਲ
ਘ	ਸੱ	ਚਾ	ਲ	ਥੀ	ਲ	ਬ	ਹਿ	ਲੂ	ਗੁ	ਲਾ	ਲ
ਰ	ਕਾ	ਲਾ	ਬਾ	ਬਾ	ਲਾ	ਨ	ਬ	ਗੁ	ਰ	ਮੁ	ਖੀ

ਭੋਜਨ ਸਾਧੂ ਵੀਹ ਸੌਂਦਾ ਦਰੱਖ਼ਤ

ਸਾਥੀ ਲਾਭਵੰਦ ਲੋੜਵੰਦ ਭੁੱਖ ਭੁੱਖੇ

ਵਪਾਰ ਸੱਚਾ ਬਾਲਾ ਬਾਰਾਂ ਮੀਲ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੱਝਾਂ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭ ਸਕਦੇ ਹੋ ?

ਪਾਠ 4

ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ, ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਤੇ ਵੰਡ ਕੇ ਛਕਣਾ

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਸਿੱਖੋ।

ਹਾਕਮ	ruler	ਮੋਦੀਖ਼ਾਨਾ	store	ਸਰਕਾਰ	government
ਨੌਕਰ	servant/employee	ਘਾਟਾ	loss	ਤਨਖ਼ਾਹ	salary
ਮੁਫ਼ਤ	free	ਨੁਕਸਾਨ	damage	ਅਸੂਲ	principles
ਕਿਰਤ	honest labour or work			ਵਾਧਾ	excess
ਧਰਮ	religion	ਦੁਕਾਨ	shop		

ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਪਾਠਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਬਚਪਨ ਅਤੇ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕੋਈ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਭੁੱਖੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਛਕਾ ਕੇ ਘਰ ਆਏ ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਗ਼ੁੱਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੈ ਗਈ। ਉਥੇ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਸ਼੍ਰੀ ਜੈ ਰਾਮ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਦੇ ਹਾਕਮ, ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖ਼ਾਂ ਲੋਧੀ ਦੇ ਮੋਦੀਖ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਮੋਦੀ ਲੁਆ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਮੋਦੀਖ਼ਾਨਾ ਇਕ ਵੱਡੀ ਦੁਕਾਨ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਮੋਦੀ ਦਾ ਕੰਮ ਇਸ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸੇ ਲੈਣੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਵੀ ਮੋਦੀ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੋਦੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਬਦਲੇ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੁਫ਼ਤ ਅਤੇ ਕੁਝ ਤਨਖ਼ਾਹ ਮਿਲਦੀ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮੋਦੀ ਦਾ ਇਹ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਾਇਆ। ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਈ ਵਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਦੇਂਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੋ ਘਾਟਾ ਪੈਂਦਾ, ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦੇਂਦੇ।

ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਜਪਣ, ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵੰਡ ਕੇ ਛਕਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। ਪਰ ਕੁਝ ਭੈੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾਨਕ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ।

ਨਵਾਬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਖ਼ੁਸ਼ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਲੇਖਾ ਕਈ ਵਾਰੀ ਚੈੱਕ ਕਰਵਾਇਆ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਧਾ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਨਵਾਬ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਅਸੂਲ ਸਿੱਖ ਅੱਜ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ:
   ੧. ਮੋਦੀਖ਼ਾਨਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?
      (ੳ) ਮੋਦੀਖ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਮੋਦੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
      (ਅ) ਮੋਦੀਖ਼ਾਨਾ ਇਕ ਵੱਡੀ ਦੁਕਾਨ ਹੈ।
      (ੲ) ਮੋਦੀਖ਼ਾਨਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੈ।
   ੨. ਮੋਦੀ ਦਾ ਕੀ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?
      (ੳ) ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ।
      (ਅ) ਦੁਕਾਨ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਰੱਖਣਾ।
      (ੲ) ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸੇ ਲੈਣੇ ਅਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇਣੀਆਂ।
   ੩. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਤਿੰਨ ਅਸੂਲ ਦੱਸੇ?
      (ੳ) ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ, ਦਸਵੰਧ ਦੇਣਾ ਤੇ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ।
      (ਅ) ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ, ਵੰਡ ਛਕਣਾ ਤੇ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ।
      (ੲ) ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ, ਵੰਡ ਛਕਣਾ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣਾ।
   ੪. ਨਵਾਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਲੇਖਾ ਕਿਉਂ ਚੈੱਕ ਕਰਵਾਇਆ?
      (ੳ) ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਸਾਮਾਨ ਦਿੰਦੇ ਸਨ।
      (ਅ) ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਾਮਾਨ ਦਿੰਦੇ ਸਨ।
      (ੲ) ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ ਭੈੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ।

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ:
   ੧. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮੋਦੀਖ਼ਾਨੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਿਵੇਂ ਚਲਾਇਆ?

____

____

੨. ਮੋਦੀਖ਼ਾਨੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਤਿੰਨ ਅਸੂਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਏ ?

____

____

੩. ਗੁਰੂ ਜੀ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ?

____

____

ਸ਼ਬਦ-ਖੋਜ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭੋ :

ਗੁ	ਰੂ	ਨਾ	ਨ	ਕ	ਦੇ	ਵ	ਜੀ	ਕਿ	ਘਾ	ਟਾ	ਵੰ
ਹਾ	ਨੁ	ਕਿ	ਭੋ	ਵਾ	ਧੂ	ਪਾ	ਨਾ	ਰ	ਮੁ	ਰਾ	ਡ
ਕ	ਕ	ਰ	ਪਾਂ	ਧਾ	ਨੌ	ਦ	ਮ	ਤ	ਫ਼	ਸ	ਛ
ਮ	ਸਾ	ਤ	ਲ	ਅ	ਕ	ਨ	ਜ	ਕ	ਤ	ਰ	ਕ
ਤ	ਨ	ਖ਼ਾ	ਹ	ਸੂ	ਰ	ਵਾ	ਪ	ਰ	ਲੋ	ਕਾ	ਣਾ
ਪੰ	ਗੁ	ਰੂ	ਜੀ	ਲ	ਝ	ਬ	ਣਾ	ਨੀ	ਕ	ਰ	ਕੰ
ਉ	ਪ	ਦੇ	ਸ਼	ਮਾ	ਲਾ	ਦੁ	ਕਾ	ਨ	ਧ	ਰ	ਮ
ਮੋ	ਦੀ	ਖ਼ਾ	ਨਾ	ਬਾ	ਲਾ	ਨ	ਬ	ਗੁ	ਰ	ਮੁ	ਖੀ

ਹਾਕਮ	ਸਰਕਾਰ	ਤਨਖ਼ਾਹ	ਘਾਟਾ	ਕਿਰਤ
ਮੋਦੀਖ਼ਾਨਾ	ਨੌਕਰ	ਮੁਫ਼ਤ	ਅਸੂਲ	ਵਾਧਾ
ਨੁਕਸਾਨ	ਨਵਾਬ	ਉਪਦੇਸ਼	ਨਾਮ ਜਪਣਾ	ਦੁਕਾਨ
ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ	ਲੋਕ	ਵੰਡ ਛਕਣਾ	ਗੁਰੂ ਜੀ	ਧਰਮ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭ ਸਕਦੇ ਹੋ ?

____

ਪਾਠ 5

ਹਰਿਦੁਆਰ

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਸਿੱਖੋ।

ਕੰਢੇ	bank	ਅਹਿਸਾਸ	realization	ਗ਼ਲਤੀ	misunderstanding
ਤੀਰਥ-ਅਸਥਾਨ	pilgrimage	ਬੁੱਕ	handful	ਦੂਰ ਦੂਰ	far away
ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ	politely	ਨਾਰਾਜ਼	upset	ਮੇਲਾ	fair
ਨਿਮਰਤਾ	politeness	ਸੈਂਕੜੇ	hundreds	ਵੱਡੇ-ਵਡੇਰੇ	elders/ancestors
ਲੱਖ-ਕਰੋੜ	hundreds of thousands			ਕੋਹ	a measure of length

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਜਿਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰਿਦੁਆਰ ਗਏ। ਹਰਿਦੁਆਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਹਾਨ ਤੀਰਥ-ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਇਥੇ ਹਿੰਦੂ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ-ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਮਨਾਉਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਗੰਗਾ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਖੜੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਸੀ। ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਬੁੱਕਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਭਰ ਕੇ ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਸੁੱਟ ਰਹੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਕਰ ਕੇ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੁੱਕਾਂ ਭਰ ਕੇ ਸੁੱਟਣ ਲੱਗੇ। ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ। ਕਈ ਨਾਰਾਜ਼ ਵੀ ਹੋਏ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਵੱਡੇ-ਵਡੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਆਪ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਪਾਣੀ ਸੁੱਟ ਰਹੇ ਹੋ। ਆਪ ਇਹ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ?"

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।"

ਲੋਕ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਹੱਸਣ ਲੱਗੇ, "ਪੰਜਾਬ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਸੈਂਕੜੇ ਮੀਲ ਦੂਰ ਹੈ, ਉਥੇ ਤੁਹਾਡਾ ਪਾਣੀ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ?"

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਸੂਰਜ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ-ਕਰੋੜਾਂ ਮੀਲ ਦੂਰ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡਾ ਸੁੱਟਿਆ ਪਾਣੀ ਇੰਨੀ ਦੂਰ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਸੁੱਟਿਆ ਪਾਣੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ?" ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫਿਰ ਪਾਣੀ ਸੁੱਟਣ ਲੱਗ ਪਏ।

ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਉਣ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਵੱਡੇ-ਵਡੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੀ ਅਤੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸ ਗ਼ਲਤੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਪਾਣੀ ਸੁੱਟਣ ਤੋਂ ਹਟ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਪਏ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ :

   ੧. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੂਰ ਦੂਰ ਕਿਉਂ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ?
   (ੳ) ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਸੈਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ੌਂਕ ਸੀ।
   (ਅ) ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸਨ।
   (ੲ) ਉਹ ਦੂਰ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

   ੨. ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰਿਦੁਆਰ ਕਿਉਂ ਗਏ ?
   (ੳ) ਹਰਿਦੁਆਰ ਗੰਗਾ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ।
   (ਅ) ਹਰਿਦੁਆਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਲੋਕ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।
   (ੲ) ਹਰਿਦੁਆਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਥੇ ਦੇ ਭੁੱਲੇ-ਭਟਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

   ੩. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ?
   (ੳ) ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ।
   (ਅ) ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ-ਵਡੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ।
   (ੲ) ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕੀਤਾ।

   ੪. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ?
   (ੳ) ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਪਾਣੀ ਸੁੱਟ ਕੇ।
   (ਅ) ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਚੰਗੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਤੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ।
   (ੲ) ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੇ।

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

੧. ਹਰਿਦੁਆਰ ਕਿਥੇ ਹੈ ?

____

੨. ਹਰਿਦੁਆਰ ਦੀ ਕੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ ?

____

੩. ਸੂਰਜ ਕਿਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ?

____

੪. ਸੂਰਜ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਕਿੰਨੀ ਦੂਰ ਹੈ ?

____

੫. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਖੇਤ ਕਿਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸਨ ?

____

੬. ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਪਾਣੀ ਕਿਉਂ ਸੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੀ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ?

____

3. ਠੀਕ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ ?

੧. ਹਰਿਦੁਆਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ। _______________

੨. ਹਰਿਦੁਆਰ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ-ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਮਨਾਉਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। _______________

੩. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਸੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। _______________

੪. ਪੰਜਾਬ ਹਰਿਦੁਆਰ ਤੋਂ ਉਤਨੀ ਹੀ ਦੂਰ ਹੈ ਜਿਤਨਾ ਕਿ ਸੂਰਜ। _______________

੫. ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚੱਲਣਾ ਹੈ। _______________

੬. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੂਰ ਦੂਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। _______________

੭. ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਸੂਰਜ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। _______________

ਪਾਠ 6

ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ, ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਸਿੱਖੋ।

ਸਾਂਝਾ	common	ਤਰਸ	pity	ਭਗਤੀ	meditation
ਪਖੰਡ	hypocricy	ਧਰਮੀ	religious	ਧੋਖਾ	deceit
ਨਮਾਜ਼	Muslim prayer	ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਣਾ	to be ashamed		

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿਚ ਹੀ 'ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ, ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ' ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕੇਵਲ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਗੋਂ ਚੰਗੇ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਬਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਸਭ ਲੋਕ ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ, ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਚੰਗੇ ਨਾ ਲੱਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਬੜਾ ਗ਼ੁੱਸਾ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਨਵਾਬ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਕ ਫ਼ਕੀਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਗੱਲਾਂ ਸਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬੰਦਾ ਭੇਜ ਕੇ ਬੁਲਾਇਆ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਵਾਬ ਕੋਲ ਆਏ। ਉਥੇ ਕਾਜ਼ੀ ਵੀ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, "ਆਪ ਇਹ ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹੋ ਕਿ 'ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ, ਨਾ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ?' ਸਾਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੱਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, "ਧਰਮੀ ਹੋਣ ਲਈ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਧਰਮੀ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਧਰਮੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਰੱਬ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲੱਗਣ।" ਕਾਜ਼ੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਉੱਤਰ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ, "ਉਹ ਕੰਮ ਕੀ ਹਨ ?"

"ਰੱਬ ਦੇ ਜੀਆਂ 'ਤੇ ਤਰਸ ਕਰਨਾ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਾ ਦੇਣਾ, ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ, ਵੰਡ ਕੇ ਛਕਣਾ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ, ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਜਾਣਨਾ ਹੀ ਉਹ ਕੰਮ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਰੱਬ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਹੀ ਰੱਬ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਭ ਬਰਾਬਰ ਹਾਂ।" ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉੱਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਕਾਜ਼ੀ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਨਮਾਜ਼ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਨਵਾਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਚੱਲ ਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੋ।" ਸਭ ਮਸੀਤ ਚਲੇ ਗਏ। ਨਵਾਬ ਅਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗੇ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਨਵਾਬ ਅਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, "ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਬਚਨ ਪੂਰਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ? ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ ?"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਮੈਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨੀ ਤਾਂ ਸੀ, ਪਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਕਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ? ਮੂੰਹੋਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸੀ, ਪਰ ਮਨ ਤੁਹਾਡਾ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਸੀ। ਨਵਾਬ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕਾਬਲ ਤੋਂ ਘੋੜੇ ਖ਼ਰੀਦ ਰਹੇ ਸੀ। ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਭੱਜੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਘੋੜੀ ਦਾ ਵਛੇਰਾ ਖੂਹੀ ਵਿਚ ਨਾ ਡਿੱਗ ਪਵੇ।"

ਨਵਾਬ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਨ ਗਏ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ, "ਸੱਚੀ ਨਮਾਜ਼, ਸੱਚੀ ਪੂਜਾ, ਸੱਚਾ ਪਾਠ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਮਨ ਲਾ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਭ ਪਖੰਡ ਹੈ, ਸਭ ਧੋਖਾ ਹੈ।"

ਅਭਿਆਸ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ :

   ੧. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿਚ ਕੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ?
   (ੳ) ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਹੈ।
   (ਅ) ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।
   (ੲ) ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ, ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ।

   ੨. ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ ?
   (ੳ) ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ।
   (ਅ) ਕਿਉਂਕਿ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਸੀ।
   (ੲ) ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਗ਼ਲਤ ਸੀ।

   ੩. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਮੰਦੇ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦੇ ਹਾਂ ?
   (ੳ) ਸੋਹਣੇ ਕਪੜੇ ਪਾ ਕੇ।
   (ਅ) ਪਾਠ ਕਰ ਕੇ।
   (ੲ) ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ।

   ੪. ਨਵਾਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ?
   (ੳ) ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਸਨ।
   (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਰੋਜ਼ ਉਸ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।
   (ੲ) ਉਹ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

੧. ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਨਵਾਬ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ?

____

____

੨. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਬ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਕੰਮ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ?

____

____

੩. ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਨਵਾਬ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਿਥੇ ਸੀ ?

____

____

੪. ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਕਾਜ਼ੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੀ ਡਰ ਸੀ ?

____

____

੫. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਚਾ ਪਾਠ, ਸੱਚੀ ਪੂਜਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?

____

____

੬. ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ?

____

____

ਸ਼ਬਦ-ਖੋਜ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭੋ :

ਹਿੰ	ਖੂ	ਨਾ	ਨ	ਕ	ਮੁ	ਸ	ਲ	ਮਾ	ਨ	ਗੀ	ਖੂ
ਦੂ	ਨ	ਵਾ	ਬ	ਸਾ	ਰੱ	ਪਾ	ਸ਼	ਭੈ	ਕਾ	ਜ਼ੀ	ਹੀ
ਮ	ਮਾ	ਤਾ	ਸਾਂ	ਭੁੱ	ਬ	ਚ	ਰ	ਨੀ	ਲਾ	ਲੋ	ਬਾ
ਮ	ਸੀ	ਤ	ਝਾ	ਧੋ	ਇ	ਦਾ	ਮਿੰ	ਲਾ	ਰ	ੜ	ਰਾਂ
ਤ	ਲਾ	ਸ਼	ਵੰ	ਖਾ	ਮਾ	ਸੰ	ਦੇ	ਗੀ	ਵਾ	ਵੰ	ਮੀ
ਪੰ	ਜਾ	ਬ	ਖਾ	ਸਾ	ਨ	ਲਾਂ	ਸਾ	ਪ	ਖੰ	ਡ	ਲ
ਘੋ	ੜੇ	ਦ	ਲ	ਥੀ	ਦਾ	ਬ	ਚ	ਨ	ਗੁ	ਲਾ	ਕੰ
ਰ	ਕਾ	ਵ	ਛੇ	ਰਾ	ਗੀ	ਨ	ਬ	ਗੁ	ਰ	ਮੁ	ਮ

ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸ਼ਬਦ ਨਵਾਬ ਸਾਂਝਾ

ਰੱਬ ਕੰਮ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਮਸੀਤ ਬਚਨ

ਘੋੜੇ ਵਛੇਰਾ ਖੂਹੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਪਖੰਡ

ਧੋਖਾ ਕਾਜ਼ੀ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭ ਸਕਦੇ ਹੋ ?

ਪਾਠ 7

ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਪਾਉਣਾ

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਸਿੱਖੋ।

ਉਪਦੇਸ਼	teachings	ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ	ashamed	ਰਿਸ਼ਵਤ	bribery
ਚੰਗਿਆਈ	goodness	ਫ਼ੈਸਲਾ	decision	ਅਭਿਮਾਨ	pride
ਨਫ਼ਰਤ	hatred	ਭੇਦ ਭਾਵ	discrimination	ਘੁੱਟਿਆ	pressed
ਇਕੱਠਾ	collect				

ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਬਾਰਾਂ-ਤੇਰਾਂ ਸਾਲ ਰਹੇ। ਮੋਦੀਖ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਸੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਨਾਮ ਜਪਦੇ-ਜਪਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਵੰਡ ਛਕਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਸਭ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨ ਆਏ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੂਰ ਦੂਰ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਤੇ ਚੰਗਿਆਈ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਏ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਐਮਨਾਬਾਦ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਥੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਗ਼ਰੀਬ ਆਦਮੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਸੀ। ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਤਰਖਾਣ ਸੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਗ਼ਰੀਬ ਸੀ। ਉਸ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ ਜਾਂ ਬੋਲਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕ ਉਚ-ਨੀਚ ਦਾ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਲੋਕ ਕਈ ਜਾਤਾਂ ਜਾਂ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਹਰ ਜਾਤ ਨੂੰ ਇਕ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਆਮ ਕਰਕੇ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੀ ਜਾਤ ਨੀਵੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਲਾਲੋ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸੱਚ ਬੋਲਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਭ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਠਹਿਰੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਭ ਇੱਕੋ ਹੀ ਰੱਬ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਮੰਦੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ ਬਣਦੇ ਹਾਂ, ਨਾ ਕਿ ਪੈਸੇ ਨਾਲ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਕੋਲ ਰਹਿ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਣ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਉਸਦੇ ਘਰੋਂ ਹੀ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦੇ ਰਹੇ।

ਇਸੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇਕ ਵੱਡਾ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ ਸੀ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਕੋਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਪੈਸਾ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਪੈਸੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਅਭਿਮਾਨ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ-ਸਾਧੂਆਂ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਭੋਜਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਲਾਇਆ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗ਼ੁੱਸਾ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਪਾਹੀ ਭੇਜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ, "ਗੁਰੂ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਗ਼ਰੀਬ ਦੇ ਘਰ ਤਾਂ ਖਾਣਾ ਖਾ ਰਹੇ ਹੋ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਸੋਹਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਬਣੇ ਵਧੀਆ ਖਾਣੇ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਏ ?"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਰੁੱਖੀ-ਸੁੱਕੀ ਰੋਟੀ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ ਦੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਇਕ ਪੂਰੀ ਲੈ ਕੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜੀ। ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਾਲੋ ਦੀ ਸੁੱਕੀ ਰੋਟੀ ਲੈ ਲਈ। ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਘੁੱਟਿਆ। ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੀ ਰੋਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਦੁੱਧ ਨਿਕਲਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਲਹੂ ਦੇ ਕਤਰੇ ਨਿਕਲਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਏ। ਸਭ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਸੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਸਭ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ ਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚੱਲਦਾ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਸੁੱਕੀ ਰੋਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਸੱਚੇ ਕਿਰਤੀ ਦੀ ਸਫਲ ਕਮਾਈ ਦਾ ਦੁੱਧ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਤੇਰੀ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇ ਕੇ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਤੇਰੇ ਸੁਆਦੀ ਖਾਣੇ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦਾ ਲਹੂ ਵਗਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਸ਼ਾਹੀ ਭੋਜਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।"

ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ, "ਲਾਲੋ ਨੀਚ ਜਾਤ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਨੀਚ ਜਾਤ ਦਾ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਨੀਚ ਕੰਮ ਕਰੇ। ਲਾਲੋ ਨੇਕੀ ਤੇ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਕੇ ਰੋਟੀ ਲਈ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸਦੀ ਜਾਤ ਉੱਚੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਤੇ ਉਸਦੀ ਰੁੱਖੀ-ਸੁੱਕੀ ਖਾਣ ਵਿਚ ਸੁੱਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਇਕ ਚੰਗਾ ਮਨੁੱਖ ਬਣੇਗਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਵਾਂਗ ਧਰਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਪਾ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਸਫ਼ਰ 'ਤੇ ਚੱਲ ਪਏ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

   ੧. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਉਂ ਗਏ ?

   ____

   ____

   ੨. ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਚੰਗੇ ਗੁਣ ਕੀ ਸਨ ?

   ____

   ____

   ੩. ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਏ ?

   ____

   ੪. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਅਸੀਂ ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਮੰਦੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਦੇ ਹਾਂ ?

   ____

2. ਹੇਠਾਂ ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਵਿਚ ਇਕ ਫ਼ਰਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਫ਼ਰਕ ਲਿਖੋ :

   ੧. ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਧਰਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਪੈਸੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਸੀ।

   ੨. ______________________________

   ੩. ______________________________

   ੪. ______________________________

3. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੜੀਵਾਰ ਨੰਬਰ ਲਿਖੋ :

   (ੳ) ________ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ ਦੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਗਏ।

   (ਅ) ________ਗੁਰੂ ਜੀ ਐਮਨਾਬਾਦ ਪਹੁੰਚੇ।

   (ੲ) ________ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭੋਜਨ 'ਤੇ ਬੁਲਾਇਆ।

   (ਸ) ________ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਘਰ ਠਹਿਰੇ।

4. ਠੀਕ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ ?

   ੧. ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਸੀ। ____________

   ੨. ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਇਕ ਗ਼ਰੀਬ ਤਰਖਾਣ ਸੀ। ____________

ਸ਼ਬਦ-ਖੋਜ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭੋ :

ਉ	ਫ਼ੈ	ਸ	ਲਾ	ਕ	ਚੰ	ਗ	ਆ	ਈ	ਘਾ	ਟਾ	ਨ
ਭੇ	ਨ਼	ਰਿ	ਸ਼	ਵ	ਤ	ਸਾ	ਨਾ	ਰ	ਣ	ਗਾ	ਫ਼
ਦ	ਕ	ਰ	ਰ	ਧਾ	ਉ	ਧੂ	ਮ	ਤ	ਅ	ਮੀ	ਰ
ਭਾ	ਅ	ਤ	ਮਿੰ	ਅ	ਪ	ਨ	ਜ	ਕ	ਗ	ਰੀ	ਤ
ਵ	ਭਿ	ਖਾ	ਦਾ	ਸੂ	ਦੇ	ਵਾ	ਪਾ	ਰ	ਗੀ	ਕਾ	ਣਾ
ਪੰ	ਮਾ	ਰੂ	ਜੀ	ਲ	ਸ਼	ਬ	ਪ	ਨੀ	ਬ	ਰ	ਕੰ
ਉ	ਨ	ਦੇ	ਸ਼	ਮਾ	ਬਾ	ਦੂ	ਕਾ	ਨ	ਧ	ਰ	ਮ
ਸੁ	ਆ	ਦੀ	ਨਾ	ਤੇ	ਰਾਂ	ਨ	ਬ	ਰਿ	ਸ਼	ਮੁ	ਖੀ

ਉਪਦੇਸ਼ ਫ਼ੈਸਲਾ ਚੰਗਿਆਈ ਨਫ਼ਰਤ ਭੇਦਭਾਵ

ਰਿਸ਼ਵਤ ਅਭਿਮਾਨ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਅਮੀਰ ਗ਼ਰੀਬ

ਪਾਪ ਲਹੂ ਜਾਤ ਧਰਮ ਸਾਧੂ

ਬਾਰਾਂ ਤੇਰਾਂ ਸੁਆਦੀ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭ ਸਕਦੇ ਹੋ ?

ਪਾਠ 8

ਸੱਜਣ ਠੱਗ

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਸਿਖੋ।

ਤਕੜਾ	strong	ਹਵੇਲੀ	mansion	ਹੋਸ਼ ਉਡਣੇ	to be shocked
ਕੋਨਾ	corner	ਠੱਗ	cheater	ਨੇਕ	honest
ਸੇਵਕ	servant	ਧਰਮਸਾਲਾ	gurdwara	ਬਿਸਤਰਾ	bed
ਭੁਗਤਣਾ	to pay for	ਸੱਜਣ	friend	ਖੂਹ	well
ਧਾਰਮਿਕ	religious	ਖ਼ਿਆਲ	ideas	ਸਾਫ਼	clean
ਮੁਸਾਫ਼ਰ	traveler	ਜਾਪਦਾ	seemed	ਇਨਸਾਨ	person
ਬੰਦਗੀ	prayer	ਸਰਾਂ	resting place	ਗੁਨਾਹ	sins
ਪੈਰ ਚੁੰਮਣੇ	to kiss feet				

ਇਕ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਤੁਲੰਭਾ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਗਏ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਤਕੜਾ ਆਦਮੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸੱਜਣ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਵੱਡੀ ਹਵੇਲੀ ਸੀ। ਉਸ ਹਵੇਲੀ ਦੇ ਇਕ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਮਸੀਤ ਬਣਾ ਰੱਖੀ ਸੀ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਮੰਦਰ। ਮਸੀਤ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਰੱਬ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ ਤੇ ਮੰਦਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ। ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਲਈ ਇਕ ਵੱਡੀ ਸਰਾਂ ਵੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਰਾਤ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਸਨ।

ਉਹ ਸਾਧੂਆਂ ਵਾਲੇ ਕਪੜੇ ਪਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸੱਜਣ ਬਹੁਤ ਹੀ ਧਾਰਮਿਕ ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਵਾਲਾ ਇਨਸਾਨ ਹੈ। ਜਦ ਵੀ ਕੋਈ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਸੱਜਣ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਭੋਜਨ ਖੁਆਉਂਦਾ। ਸੌਣ ਲਈ ਸਾਫ਼ ਬਿਸਤਰਾ ਦੇਂਦਾ।

ਪਰ ਜਦ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਸੌਂ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਸੱਜਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਉਸ ਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਕੇ ਮਾਰ ਦੇਂਦੇ ਤੇ ਉਸ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਦੀਆਂ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਪੈਸਾ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸੱਜਣ ਵਰਗੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਭੈੜੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ।

ਸੱਜਣ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਰੱਬ ਦਾ ਨੂਰ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਪੁੱਛਿਆ। ਸੱਜਣ ਬੋਲਿਆ, "ਜੀ ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਸੱਜਣ ਹੈ। ਤੇ ਮੈਂ ਸਭ ਦਾ ਸੱਜਣ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਭ ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਭ ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।" ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਬੋਲੇ, "ਤੇਰਾ ਨਾਂ ਤਾਂ ਸੱਜਣ ਹੈ, ਪਰ ਕੀ ਤੂੰ ਕੰਮ ਵੀ ਸੱਜਣਾਂ ਵਾਲੇ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ?" ਸੱਜਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਘਬਰਾ ਗਿਆ।

ਫਿਰ ਰਾਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਸੱਜਣਾ, ਅਸੀਂ ਰੱਬ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿ ਕੇ ਸੌਂਵਾਂਗੇ।" ਤਾਂ ਸੱਜਣ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਜੀ, ਜ਼ਰੂਰ ਕਹੋ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੱਜਣ ਦੇ ਹੋਸ਼ ਉਡ ਗਏ। ਉਹ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਸਭ ਭੈੜੇ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰ ਚੁੰਮੇ ਤੇ ਬੋਲਿਆ, "ਗੁਰੂ ਜੀ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਪਾਪ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਗੁਨਾਹ ਮਾਫ਼ ਕਰੋ।"

"ਸੱਜਣਾ, ਰੱਬ ਤੇਰੇ ਸਭ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਤੂੰ ਇਹ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਇਸ ਨੇ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਪਰ ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪਾਪ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੁਗਤਣਾ ਪਵੇਗਾ।" ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਜਦ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਰੋਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਪੈ ਗਿਆ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਸਾਰਾ ਪੈਸਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਪੈਸਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਖ਼ਰਚਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਸੱਜਣ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਮੰਨਿਆ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਵਰਗੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਸੱਜਣ ਬਣਾਇਆ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ :

   ੧. ਸੱਜਣ ਨੇ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਮੰਦਰ ਤੇ ਮਸੀਤ ਕਿਉਂ ਬਣਾਏ ਸਨ ?
   (ੳ) ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਸੀ।
   (ਅ) ਉਹ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਦੋਵਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਸੀ।
   (ੲ) ਉਸ ਨੇ ਦੋਨਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਲਈ ਇਹ ਥਾਵਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਸਨ।

   ੨. ਸੱਜਣ ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ?
   (ੳ) ਉਹ ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਖਾਣਾ ਖੁਆਉਂਦਾ ਤੇ ਸੈਰ ਕਰਨ ਲੈ ਜਾਂਦਾ।
   (ਅ) ਉਹ ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਖਾਣਾ ਖੁਆਉਂਦਾ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਬਿਸਤਰਾ ਦਿੰਦਾ।
   (ੲ) ਉਹ ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਖਾਣਾ ਖੁਆਉਂਦਾ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਾਉਂਦਾ।

   ੩. ਜਦ ਰਾਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸੱਜਣ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ?
   (ੳ) ਹੁਣ ਰਾਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਆਪ ਹੁਣ ਸੌਂ ਜਾਵੋ।
   (ਅ) ਸੌਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਉ।
   (ੲ) ਸੌਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾਵੋ।

   ੪. ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਸੱਜਣ ਦੇ ਹੋਸ਼ ਕਿਉਂ ਉੱਡ ਗਏ ?
   (ੳ) ਉਸਨੇ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਸੀ।
   (ਅ) ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਬਾਰੇ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।
   (ੲ) ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ।

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

   ੧. ਸੱਜਣ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕੀ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ?

   ____

   ੨. ਸੱਜਣ ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਦੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ?

   ____

   ੩. ਜਦ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਸੱਜਣ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਕੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ?

   ____

   ੪. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸੱਜਣ ਕੋਲ ਕਿਉਂ ਗਏ ?

   ____

   ੫. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੌਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀ ਕੀਤਾ ?

   ____

੬. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ?

____

3. ਠੀਕ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ ?

੧. ਸੱਜਣ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਬੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਸਭ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ________

੨. ਸੱਜਣ ਬਹੁਤ ਫ਼ੈਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਂਦਾ ਸੀ। ________

੩. ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੱਜਣ ਦੇ ਘਰ ਸੇਵਾ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਗਏ ਸਨ। ________

੪. ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੱਜਣ ਦੇ ਘਰ ਉਸ ਨੂੰ ਭੈੜੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਗਏ ਸਨ। ________

੫. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੋ ਧਨ ਸੱਜਣ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਮਰਨ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ________

4. ਤੁਹਾਡੇ ਖ਼ਿਆਲ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕੀ ਹਨ ?

____

____

____

____

5. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੋ :

ਧਰਮਸਾਲਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਰਾਂਅ ਘਰ

____

____

____

____

____

ਸ਼ਬਦ-ਖੋਜ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭੋ :

ਗੁ	ਰੂ	ਨਾ	ਨ	ਕ	ਦੇ	ਵ	ਜੀ	ਕਿ	ਘਾ	ਟਾ	ਵੰ
ਹਾ	ਨੁ	ਕਿ	ਭੋ	ਵਾ	ਧੂ	ਪਾ	ਨਾ	ਰ	ਮੁ	ਰਾ	ਡ
ਕ	ਕ	ਰ	ਪਾਂ	ਧਾ	ਨੌ	ਦ	ਮ	ਤ	ਫ਼	ਸ	ਛ
ਮ	ਸਾ	ਤ	ਲ	ਅ	ਕ	ਨ	ਜ	ਕ	ਤ	ਰ	ਕ
ਤ	ਨ	ਖ਼ਾ	ਹ	ਸੂ	ਰ	ਵਾ	ਪ	ਰ	ਲੋ	ਕਾ	ਣਾ
ਪੰ	ਗੁ	ਰੂ	ਜੀ	ਲ	ੜ	ਬ	ਣਾ	ਨੀ	ਕ	ਰ	ਕੰ
ਉ	ਪ	ਦੇ	ਸ਼	ਮਾ	ਲਾ	ਦੁ	ਕਾ	ਨ	ਧ	ਰ	ਮ
ਮੋ	ਦੀ	ਖ਼ਾ	ਨਾ	ਬਾ	ਲਾ	ਨ	ਬ	ਗੁ	ਰ	ਮੁ	ਖੀ

ਹਾਕਮ ਸਰਕਾਰ ਤਨਖ਼ਾਹ ਘਾਟਾ ਕਿਰਤ

ਮੋਦੀਖ਼ਾਨਾ ਨੌਕਰ ਮੁਫ਼ਤ ਅਮੁੱਲ ਵਾਧਾ

ਨੁਕਸਾਨ ਨਵਾਬ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ

ਲੋਕ ਵੰਡ ਛਕਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਧਰਮ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭ ਸਕਦੇ ਹੋ ?

ਪਾਠ 9

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਨੋਖੇ ਬਚਨ

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਸਿੱਖੋ।

ਭੈੜੇ	bad/mean	ਖ਼ੁਸ਼ਬੋ	fragrance	ਹੈਰਾਨ	surprised
ਭੇਜਿਆ	sent	ਸਲੂਕ	behaviour	ਚੰਦਨ	sandalwood
ਮੁਸਕਰਾਉਣਾ	smile	ਵਰ	blessing	ਤਸੱਲੀ	satisfaction
ਉੱਜੜ ਜਾਓ	live in desolation/move about				
ਵੱਸਦੇ ਰਹੋ	live happily at one place/stay put				

ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰਸਤੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਗਏ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਭੈੜੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਭੈੜਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾ ਕੁਝ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਰਾਤ ਰਹਿਣ ਲਈ ਥਾਂ ਵੀ ਨਾ ਦਿੱਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦ ਉਥੋਂ ਤੁਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵਰ ਦਿੱਤਾ, "ਵੱਸਦੇ ਰਹੋ, ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਓ!"

ਅਗਲੇ ਪਿੰਡ ਗਏ ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਭੋਜਨ ਛਕਾਇਆ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਲਈ ਬਿਸਤਰਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਉਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਰਾਤ ਬਿਤਾਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦ ਉਥੋਂ ਤੁਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰ ਦਿੱਤਾ, "ਉੱਜੜ ਜਾਓ, ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਓ!"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਅਨੋਖੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਗੁਰੂ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇੰਨਾ ਭੈੜਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ, ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਖੁਆਇਆ, ਰਾਤ ਸੌਣ ਨੂੰ ਬਿਸਤਰਾ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਵੱਸਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵਰ ਦਿੱਤਾ। ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ, ਸਾਡੀ ਇੰਨੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਚੰਗਾ ਖਾਣਾ ਖੁਆਇਆ, ਸੌਣ ਲਈ ਬਿਸਤਰਾ ਦਿੱਤਾ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਉੱਜੜ ਜਾਣ ਦਾ ਵਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਆਂ ਹੈ?"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਬੋਲੇ, "ਮਰਦਾਨਿਆ, ਪਹਿਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਰੋਗੀ ਹਨ। ਉਹ ਜਿਥੇ ਵੀ ਜਾਣਗੇ, ਉਥੇ ਹੀ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਗੀ ਕਰਨਗੇ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਭੈੜਾ ਸੁਭਾਅ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਭੈੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਸਿੱਖ ਜਾਣ। ਦੂਸਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਚੰਦਨ ਦੀ ਲੱਕੜੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਉਹ ਜਿਥੇ ਵੀ ਜਾਣਗੇ, ਆਪਣੇ ਚੰਗੇ ਗੁਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਣਗੇ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਦਨ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ਬੋ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਕੇ ਹੋਰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਿੱਖ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉੱਜੜ ਜਾਣ ਦਾ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਉਹ ਅਗਲੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਏ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ:

   ੧. ਦੋਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਕੀ ਫ਼ਰਕ ਸੀ?
   (ੳ) ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਅਮੀਰ ਸਨ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਗ਼ਰੀਬ।
   (ਅ) ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਲੰਮੇ ਸਨ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਛੋਟੇ।
   (ੲ) ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਚੰਗੇ ਸਨ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਭੈੜੇ।

   ੨. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਵਰ ਸੁਣ ਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ?
   (ੳ) ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਲੱਗੇ।
   (ਅ) ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ।
   (ੲ) ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਰ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੱਸਿਆ।

   ੩. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭੈੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਸੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵਰ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤਾ?
   (ੳ) ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖ਼ੁਸ਼ ਰਹਿਣ।
   (ਅ) ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲਣ।
   (ੲ) ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਭ ਲੋਕ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਰਗੇ ਬਣ ਜਾਣ।

   ੪. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚੰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉੱਜੜ ਜਾਣ ਦਾ ਵਰ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤਾ?
   (ੳ) ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਿਖਾਉਣ।
   (ਅ) ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਕਿਤੇ ਵੀ ਖ਼ੁਸ਼ ਨਾ ਰਹਿਣ।
   (ੲ) ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਾ ਰਹੇ।

   ੫. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ (comparison) ਕਿਸ ਨਾਲ ਕੀਤੀ?
   (ੳ) ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ਬੋ ਨਾਲ।
   (ਅ) ਚੰਦਨ ਦੀ ਲੱਕੜੀ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ਬੋ ਨਾਲ।
   (ੲ) ਸਰੀਰ ਦੇ ਰੋਗ ਨਾਲ।

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

੧. ਪਹਿਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਭੈੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ?

____

____

੨. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ?

____

____

੩. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭੈੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਵਰ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤਾ ?

____

____

੪. ਦੂਸਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ?

____

____

੫. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚੰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ?

____

____

੬. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚੰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉੱਜੜ ਜਾਣ ਦਾ ਵਰ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤਾ ?

____

____

3. ਹੇਠਾਂ ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

ਦੂਸਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ__________ਦੀ ਲਕੜੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਉਹ ਜਿਥੇ ਵੀ ਜਾਣਗੇ, ਆਪਣੇ__________ ਗੁਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਣਗੇ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਦਨ ਦੀ__________। ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਕੇ ਹੋਰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ__________ਗੱਲਾਂ ਸਿੱਖ ਜਾਣਗੇ।

ਪਾਠ 10

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੱਕੇ ਵਿਚ

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਸਿਖੋ।

ਪਵਿੱਤਰ	holy	ਅਸਥਾਨ	place	ਪੱਥਰ	stone
ਇੱਛਾ	desire	ਘਸੀਟੇ	dragged	ਘੁੰਮਣਾ	to turn
ਕੌਤਕ	chrisma	ਦਰਵੇਸ਼	holy man	ਚਰਨ	feet
ਵੱਲ	towards	ਅੱਲਾ	Islamic name for God		
ਹਾਜੀ	one who goes on Hajj to Mecca				

ਮੱਕਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪੱਥਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਅਬਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੀ ਇਹ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਮੱਕੇ ਜਾ ਕੇ ਕਾਅਬੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੇ। ਮੱਕੇ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਨੂੰ ਹੱਜ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਲੋਕ ਜੋ ਕਿ ਮੱਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਾਜੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਕ ਵਾਰ ਮੱਕੇ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਿਖਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਕ ਹਾਜੀ ਵੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗਰਮੀ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਅਚਾਨਕ ਇਕ ਬੱਦਲ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਹਾਜੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਅੱਲਾ ਨੇ ਛਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਦਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਜੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਉੱਤੇ ਬੱਦਲ ਦੀ ਛਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

"ਹੇ ਦਰਵੇਸ਼, ਤੂੰ ਹਿੰਦੂ ਹੈਂ ਨਾ ? ਤੂੰ ਮੱਕੇ ਨਾ ਜਾ। ਉਥੇ ਤੇਰਾ ਕੀ ਕੰਮ ? ਪਰ ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਜਾਂ ਪਿੱਛੇ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਨਾ ਚੱਲ।" ਹਾਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

ਹਾਜੀ ਦੇ ਅਜਿਹਾ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰਸਤਾ ਹੀ ਬਦਲ ਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਥੋਂ ਜਾਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਹਾਜੀ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਫਿਰ ਧੁੱਪ ਆ ਚੜ੍ਹੀ। ਹੁਣ ਉਥੇ ਨਾ ਛਾਂ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਛਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੱਦਲ। ਹਾਜੀ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੱਕੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਥੇ ਉਹ ਕਾਅਬੇ ਵੱਲ ਪੈਰ ਕਰ ਕੇ ਸੌਂ ਗਏ। ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਜਦ

ਜੀਵਨ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰ ਕਾਅਬੇ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਗ਼ੁੱਸੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲੱਤ ਮਾਰੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਖਾਂ ਮਲਦੇ ਉਠ ਪਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਭਲੇ ਲੋਕ, ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ?" ਜੀਵਨ ਬੋਲਿਆ, "ਤੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਘਰ ਵੱਲ ਪੈਰ ਕਰ ਕੇ ਕਿਉਂ ਸੁੱਤਾ ਹੈਂ ?" ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬੋਲੇ, "ਰੱਬ ਦੇ ਬੰਦੇ, ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਰੱਬ ਦਾ ਘਰ ਜਾਂ ਕਾਅਬਾ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਪੈਰ ਉਸ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦੇ ਤੇ ਗ਼ੁੱਸੇ ਨਾ ਹੋ।"

ਗ਼ੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਜੀਵਨ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰ ਪਕੜ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਘਸੀਟੇ। ਪਰ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰ ਹਨ, ਉਸ ਪਾਸੇ ਹੀ ਕਾਅਬਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੇ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰ ਘੁਮਾਏ, ਮੱਕਾ ਵੀ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੀ ਘੁੰਮਦਾ ਜਾਪਿਆ।

ਜੀਵਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕੌਤਕ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਕਾਜ਼ੀ ਰੁਕਨ ਦੀਨ ਤੇ ਹੋਰ ਹਾਜੀ ਵੀ ਉਥੇ ਆ ਗਏ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਰੱਬ ਕਿਸੇ ਇਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਰੱਬ ਤਾਂ ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਹਾਜੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ :
   ੧. ਮੱਕਾ ਕੀ ਹੈ ?
      (ੳ) ਮੱਕਾ ਇਕ ਪਵਿੱਤਰ ਪੱਥਰ ਹੈ।
      (ਅ) ਮੱਕਾ ਇਕ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ।
      (ੲ) ਮੱਕਾ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਹੈ।
   ੨. ਕਾਅਬਾ ਕੀ ਹੈ ?
      (ੳ) ਕਾਅਬਾ ਇਕ ਪਵਿੱਤਰ ਪੱਥਰ ਹੈ।
      (ਅ) ਕਾਅਬਾ ਇਕ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ।
      (ੲ) ਕਾਅਬਾ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਹੈ।
   ੩. ਹਾਜੀ ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
      (ੳ) ਹਾਜੀ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ।
      (ਅ) ਹਾਜੀ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।
      (ੲ) ਹਾਜੀ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਹੱਜ ਕਰਨ ਮੱਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
   ੪. ਜਦ ਹਾਜੀ ਨੇ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਬੱਦਲ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ?
      (ੳ) ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ।
      (ਅ) ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸਨ।
      (ੲ) ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਦਲ ਹਾਜੀ ਨੂੰ ਛਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ।

੫. ਜਦ ਜੀਵਨ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲੱਤ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ?
(ੳ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ।
(ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਲੱਤ ਫੜ ਲਈ।
(ੲ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ।

੬. ਜਦ ਜੀਵਨ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰ ਘਸੀਟੇ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ ?
(ੳ) ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਉਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ।
(ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦਰਦ ਹੋਈ।
(ੲ) ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਮੱਕਾ ਘੁੰਮਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ।

੭. ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਫਿਰ ਉਹ ਮੱਕੇ ਕਿਉਂ ਗਏ ?
(ੳ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਭ ਧਰਮ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਸਨ।
(ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਿਖਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।
(ੲ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰ ਸਾਲ ਮੱਕੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

2. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

੧. ਲੋਕ ਮੱਕੇ ਕਿਉਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ?

____

੨. ਜੀਵਨ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲੱਤ ਕਿਉਂ ਮਾਰੀ ?

____

੩. ਇਸ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ?

____

3. ਹੇਠਾਂ ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ____________ਕਿ____________ਕਿਸੇ ਇਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਰੱਬ ਤਾਂ____________ਥਾਂ 'ਤੇ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ-ਖੋਜ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭੋ :

ਕੌ	ਤ	ਕ	ਲਾ	ਜੀ	ਚੰ	ਗ	ਆ	ਮੱ	ਕਾ	ਟਾ	ਨ
ਭੇ	ਨੁ	ਰਿ	ਸ਼	ਵ	ਮ	ਅ	ਸ	ਥਾ	ਨ	ਗੁ	ਪਿ
ਦ	ਰ	ਸ਼	ਨ	ਣ	ਉ	ਚੰ	ਗੀ	ਪ	ਅ	ਰੂ	ਆ
ਨ	ਜ਼	ਰ	ਮਿੰ	ਅ	ਪ	ਗੀ	ਜ	ਥੱ	ਗ	ਜੀ	ਰ
ਵ	ਰੂ	ਖਾ	ਕਾ	ਅ	ਬਾ	ਆਂ	ਦ	ਰ	ਸ਼	ਨ	ਣਾ
ਲ	ਰ	ਪ	ਵਿੱ	ਤ	ਰ	ਬੱ	ਰ	ਨੀ	ਬ	ਰ਼	ਜ਼ਿੰ
ਸ	ਨ	ਦੇ	ਸ਼	ਰੱ	ਬ	ਦ	ਵੇ	ਹਾ	ਸਾ	ਰ	ਦ
ਮੁ	ਸ	ਲ	ਮਾ	ਨ	ਰਾਂ	ਲ	ਸ਼	ਜੀ	ਸ਼	ਮੁ	ਗੀ

ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਪੱਥਰ ਕੌਤਕ ਚਰਨ

ਜੀਵਨ ਮੱਕਾ ਕਾਅਬਾ ਹਾਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਰੱਬ ਬੱਦਲ ਪਿਆਰ ਨਜ਼ਰ ਦਰਵੇਸ਼

ਚੰਗੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਰਸ਼ਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜ਼ਰੂਰ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭ ਸਕਦੇ ਹੋ ?

ਪਾਠ 11

ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਸਿੱਖੋ।

ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ	Durga goddess	ਕਿੱਲਾ	stake	ਬੁੱਤ	statues
ਪੁਜਾਰੀ	priest	ਮਹਾਂਪੁਰਖ	great holy man	ਧਰਮ	religion
ਘੁੰਗਰੂ	jingle bells	ਪੂਜਾ	worship	ਫ਼ੈਸਲਾ	decision
ਨੱਚਣਾ	to dance	ਭਜਨ	religious songs	ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ	pilgrimage

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪਿੰਡ ਖਡੂਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਹਿੰਦੂ ਸਨ ਤੇ ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਲਹਿਣਾ ਸੀ। ਉਹ ਦੇਵੀ ਦੇ ਭਜਨ ਗਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਗਰੂ ਪਾ ਕੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਬੁੱਤ ਦੇ ਅੱਗੇ ਨੱਚਦਾ। ਹਰ ਸਾਲ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਜਾਂਦਾ। ਉਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਸਿੱਖ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਹਰ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਭਾਈ ਜੋਧਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਜੋਧੇ 'ਤੇ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਹੱਸਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਾਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸੀ। ਉਹ ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਜੋਧਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਬਾਣੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਏ। ਪਾਠ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਆਨੰਦ ਆਇਆ। ਉਹ ਭਾਈ ਜੋਧਾ ਕੋਲ ਗਏ ਤੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ, "ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸ ਦੇ ਹਨ?" ਤਾਂ ਭਾਈ ਜੋਧਾ ਬੋਲਿਆ, "ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਹਨ।" ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਦੇ ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਭਾਈ ਜੋਧੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਪਿੰਡ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਯਾਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਜਾਣਗੇ।

ਜਦ ਉਹ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ

ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਆਪ ਆਏ। ਪਰ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਆ ਪੁਰਖਾ, ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਘੋੜੀ ਲੈ ਆ।"

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਤੇ ਆਪ ਦੂਸਰੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿੱਲੇ ਨਾਲ ਘੋੜੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਤੇ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ, ਇਹ ਤਾਂ ਉਹ ਹੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹਨ, ਜੋ ਗਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਨ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿਮਰਤਾ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮ ਆਈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੈਦਲ ਚੱਲ ਕੇ ਆਏ, ਪਰ ਆਪ ਉਹ ਘੋੜੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਆਏ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਏ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, "ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਬਖ਼ਸ਼ੋ।" ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਏ। "ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖਾ, ਤੇਰਾ ਨਾਂ ਕੀ ਹੈ ?" ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। "ਜੀ, ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਲਹਿਣਾ ਹੈ," ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। "ਗੁਰਮੁਖਾ, ਤੂੰ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਤੇਰਾ ਦੇਣਾ ਹੈ," ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਬੋਲੇ। ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਨਾ ਆਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ-ਗੱਦੀ ਸੰਭਾਲਣੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕੋਲ ਰਹਿ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸਾਥੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤਕ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ, ਪਿਆਰ ਤੇ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਏ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ :
   ੧. ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਕਿਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ?
      (ੳ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ।
      (ਅ) ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ ਦੀ।
      (ੲ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ।
   ੨. ਭਾਈ ਜੋਧਾ ਬਾਕੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖਰਾ ਸੀ ?
      (ੳ) ਉਹ ਪਗੜੀ ਪਾਉਂਦਾ ਸੀ।
      (ਅ) ਉਹ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।
      (ੲ) ਉਹ ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ।

੩. ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਰੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ?
(ੳ) ਉਸ ਨੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ।
(ਅ) ਉਸ ਨੇ ਭਾਈ ਜੋਧੇ ਕੋਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜੋਧੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ।
(ੲ) ਉਹ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਰੁਕਿਆ।

੪. ਜਦ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਘੋੜੀ ਨੂੰ ਕਿੱਲੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਘਰ ਅੰਦਰ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ?
(ੳ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।
(ਅ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਉਹ ਹੀ ਇਨਸਾਨ ਸਨ, ਜਿਹੜੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤਕ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ।
(ੲ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਘਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ।

੫. ਜਦ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ?
(ੳ) ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ।
(ਅ) ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਨਿਮਰਤਾ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ ਸ਼ਰਮ ਆਈ।
(ਸ) ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਡਰ ਲੱਗਾ।

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

੧. ਭਾਈ ਜੋਧੇ 'ਤੇ ਖਡੂਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਕਿਉਂ ਹੱਸਦੇ ਸਨ ?

____

____

੨. ਭਾਈ ਜੋਧੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ?

____

____

੩. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਏ ?

____

____

3. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਲਈ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾਓ :

ਹੈਰਾਨ ਚਿਹਰਾ

ਸ਼ਰਮ ਵਾਲਾ ਚਿਹਰਾ

ਹੱਸਦਾ ਚਿਹਰਾ

4. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੋ :

ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪਾਠ ਘੋੜੀ ਸ਼ਬਦ

ਪਾਠ 12

ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਸਿਖੋ।

ਪੱਖਾ ਕਰਨਾ	to fan	ਭੋਜਨ	food	ਚਿੱਕੜ	mud
ਆਗਿਆ	permission	ਅਸੂਲ	principles	ਝੂਣਨਾ	to shake
ਆਦਰ	respect	ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣਾ	to wash dishes	ਪ੍ਰੀਖਿਆ	test
ਫ਼ਟਾਫ਼ਟ	quickly	ਪੈਦਲ	to walk on foot	ਨਿਮਰਤਾ	humility
ਮੁਸਕਰਾਏ	smiled	ਉਤਾਵਲੇ	eager		

ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੱਗ ਪਏ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੱਖਾ ਕਰਦੇ, ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਦੇ ਤੇ ਹੋਰ ਜੋ ਵੀ ਕੰਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਪ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰਦੇ।

ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਨੂੰ ਘਰ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਵਾਪਸ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਨਾ ਲੱਗਿਆ ਤੇ ਆਪ ਵਾਪਸ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਏ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਘਰ ਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਪੈਦਲ ਹੀ ਗਏ ਤੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਇਕ ਲੂਣ ਦੀ ਭਾਰੀ ਪੰਡ ਚੁਕ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਇਹ ਲੂਣ ਲੰਗਰ ਲਈ ਸੀ।

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਨੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੂਣ ਦੀ ਪੰਡ ਉਤਰਵਾਈ। ਆਦਰ ਨਾਲ ਬਿਠਾਇਆ। ਪਰ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਤਾ ਕਰ ਕੇ ਫ਼ਟਾਫਟ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ।

ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਘਾਹ ਪੱਤੇ ਕੱਢ ਰਹੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਬੂਟੇ ਪੁੱਟਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਕਦੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਘਾਹ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਬੂਟੇ ਵੀ ਪੁੱਟਣ ਲੱਗੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਮੁਸਕਰਾਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਨੂੰ, ਜੋ ਘਾਹ ਪੱਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਪਏ ਸਨ, ਘਰ ਲਿਜਾ ਕੇ ਮੱਝਾਂ-ਗਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖੁਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।

ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆ ਤੇ ਫਟਾਫਟ ਗੰਦੇ ਚਿੱਕੜ ਵਿਚ ਭਿੱਜੇ ਘਾਹ ਦੀ ਪੰਡ ਨੂੰ ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਆ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਕੱਪੜੇ ਚਿੱਕੜ ਨਾਲ ਲਿੱਬੜ ਗਏ। ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਤਿ ਪਿਆਰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ। ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਘਰ ਆਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, "ਆਪ ਨੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਇੰਨਾ ਗੰਦ ਵਾਲਾ ਭਾਰ ਕਿਉਂ ਚੁਕਾਇਆ ?" ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਾਰ ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਡਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।"

ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਣਥੱਕ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਬਹੁਤ ਮੀਂਹ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਭ ਲੱਕੜ ਗਿੱਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਸੰਗਤਾਂ ਬਹੁਤ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਪਰ ਲੱਕੜ ਗਿੱਲੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਲੰਗਰ ਨਾ ਪੱਕ ਸਕਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਪੁੱਤਰ, ਮੀਂਹ ਰੁਕਿਆ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਜਾਉ, ਦਰਖ਼ਤ ਨੂੰ ਝੂਣੋ ਅਤੇ ਜੋ ਭੋਜਨ ਥੱਲੇ ਡਿੱਗੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਲੈ ਆਵੋ।"

ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਹੱਸ ਕੇ ਬੋਲੇ, "ਪਿਤਾ ਜੀ, ਦਰੱਖ਼ਤਾਂ ਨਾਲ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਛੋਟੇ ਪੁੱਤਰ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਦਰੱਖ਼ਤ ਝੂਣਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਨੇ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਵਾਲਾ ਹੀ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਦਰੱਖ਼ਤ ਹਿਲਾ ਕੇ ਸੰਗਤ ਲਈ ਭੋਜਨ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦਰੱਖ਼ਤ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦਰੱਖ਼ਤ ਨੂੰ ਝੂਣਿਆ। ਦਰੱਖ਼ਤ ਤੋਂ ਜੋ ਵੀ ਫਲ ਡਿੱਗੇ, ਸੰਗਤਾਂ ਖਾ ਕੇ ਰੱਜ ਗਈਆਂ।

ਮੀਂਹਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ ਵਾਰ ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੀ ਕੰਧ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਤੇ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਨੂੰ ਕੰਧ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਦੋਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਜੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਲੈਣ ਦਿਓ ਤੇ ਮੀਂਹ ਰੁਕ ਲੈਣ ਦਿਓ, ਫਿਰ ਕੰਧ ਬਣਾਵਾਂਗੇ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਨੂੰ ਕੰਧ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ 'ਸਤਿ ਬਚਨ' ਕਹਿ ਕੇ ਕੰਧ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਮੀਂਹ ਵਿਚ ਕੰਧ ਫਿਰ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਫਿਰ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਕੰਧ ਫਿਰ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਕੰਧ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਕੰਧ ਡਿੱਗਦੀ ਰਹੀ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕਿਹਾ ਮੰਨਿਆ।

ਇਕ ਵਾਰ ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਹਾਉਣ ਲਈ ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ 'ਤੇ ਗਏ। ਕਈ ਸਿੱਖ ਆਪ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ। ਮੀਂਹ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਘਰ ਚਲੇ ਗਏ, ਪਰ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਲੈ ਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਉਹ ਸਰਦੀ ਨਾਲ ਠੰਡੇ ਹੋ ਗਏ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਗਏ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਲਈ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ

ਜੀ ਹਰ ਵਾਰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਉਤਰੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਇਸ ਕਰਕੇ ਲਈ ਤਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਲਈ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਪੱਕੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਿਮਰਤਾ ਆਵੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਸਵਾਰਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਆਉਣ 'ਤੇ ਗੁਰੂ-ਗੱਦੀ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਗੁਰੂ ਬਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਸੂਲ ਸਿੱਖਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਰਹੇ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ :

   ੧. ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਖਡੂਰ ਤੋਂ ਕੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ?
   (ੳ) ਸੁਹਣੇ ਕੱਪੜੇ।
   (ਅ) ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਲੂਣ ਦੀ ਪੰਡ।
   (ੲ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਈ ਸੁਗਾਤਾਂ।

   ੨. ਜਦ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਖਡੂਰ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਮੁੜੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਿਥੇ ਸਨ ?
   (ੳ) ਘਰ ਵਿਚ।
   (ਅ) ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ।
   (ੲ) ਬਾਗ਼ ਵਿਚ।

   ੩. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਕੀ ਸਨ ?
   (ੳ) ਚੰਦ ਤੇ ਲਖਮੀ।
   (ਅ) ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਲਖਮੀ ਚੰਦ।
   (ੲ) ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਲਖਮੀ ਦਾਸ।

   ੪. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਨੂੰ ਵੱਸਦੇ ਮੀਂਹ ਵਿਚ ਹੀ ਕੰਧ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ?
   (ੳ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਡਿੱਗੀ ਕੰਧ ਚੰਗੀ ਨਾ ਲੱਗੀ।
   (ਅ) ਉਹ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲੈ ਰਹੇ ਸਨ।
   (ੲ) ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿੱਖ ਕੰਧ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

   ੫. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਿਉਂ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ?
   (ੳ) ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਕਿੰਨੇ ਸਿਆਣੇ ਹਨ।
   (ਅ) ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਪਿਆਰ ਹੈ।
   (ੲ) ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਿਮਰਤਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਘਰ ਲਈ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਲਈ।

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

   ੧. ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਖਡੂਰ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਵਾਪਸ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਕਿਉਂ ਆ ਗਏ ?

   ____

੨. ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਘਾਹ-ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਬੂਟੇ ਕਿਉਂ ਪੁੱਟ ਰਹੇ ਸਨ ?

____

੩. ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡਾ ਫ਼ਰਕ ਕੀ ਸੀ ?

____

੪. ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦਾ ਹਰ ਕਹਿਣਾ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ? ਕਿਉਂ ਜਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ?

____

3. ਠੀਕ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ ?
   ੧. ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਆਏ। ____________
   ੨. ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਇਕ ਅਮੀਰ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ। ____________

ਸ਼ਬਦ-ਖੋਜ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭੋ :

ਆ	ਦ	ਰ	ਲਾ	ਕੱ	ਚੰ	ਖ਼ੁ	ਸ਼ੀ	ਈ	ਘਾ	ਟਾ	ਨ
ਪੱ	ਖੇ	ਰਿ	ਸ਼	ਪ	ਭੋ	ਜ	ਨ	ਚਿੱ	ਕ	ੜ	ਫ਼
ਲੂ	ਣ	ਰ	ਰ	ੜੇ	ਲੰ	ਗ	ਰ	ਫ਼	ਟਾ	ਫ਼	ਟ
ਲ	ਦ	ਭਾਂ	ਮਿੰ	ਅ	ਪ	ਭਾਂ	ਡੇ	ਟਾ	ਗ	ਅ	ਤ
ਕ	ਰ	ਤਾ	ਰ	ਪੁ	ਰ	ਵਾ	ਪੈ	ਦ	ਲ	ਸੂ	ਣਾ
ਪੰ	ਖ਼	ਰੂ	ਪ੍ਰੀ	ਖਿ	ਸ਼	ਖ	ਸੋ	ਹ	ਣੇ	ਲ	ਰ
ਪੰ	ਤ	ਤ	ਖਿ	ਮਾ	ਬਾ	ਡੂ	ਪੱ	ਸਿ	ਰ	ਰ	ਜ
ਡ	ਆ	ਦੀ	ਆ	ਗਿ	ਆ	ਰ	ਬ	ਪੱ	ਖਾ	ਮੁ	ਨ

ਆਗਿਆ	ਆਦਰ	ਭਾਂਡੇ	ਫ਼ਟਾਫ਼ਟ	ਅਸੂਲ
ਚਿੱਕੜ	ਕੱਪੜੇ	ਪੈਦਲ	ਪ੍ਰੀਖਿਆ	ਭੋਜਨ
ਪੱਖਾ	ਲੰਗਰ	ਖ਼ੁਸ਼ੀ	ਖਡੂਰ	ਲੂਣ
ਕਰਤਾਰਪੁਰ	ਸਿਰ	ਪੰਡ	ਸੋਹਣੇ	ਦਰਖ਼ਤ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭ ਸਕਦੇ ਹੋ ?

____

ਪਾਠ 13
ਸਭ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਗੁਰੂ

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਸਿਖੋ।

ਸਾਂਝੇ	common	ਨਰੋਇਆ	nutritious	ਸੱਚਮੁੱਚ	truly
ਕਸਰਤ	excercise	ਅਲੋਪ ਹੋਣਾ	to disappear	ਮੋਢੀ	leader
ਸਸਕਾਰ	cremation	ਤੰਦਰੁਸਤ	healthy	ਤਾਜ਼ਾ	fresh
ਮੁਤਾਬਕ	according to	ਕੁਮਲਾਉਣਾ	to wilt	ਧਿਰ	side
ਦੇਹ/ਸਰੀਰ	body	ਝਗੜਾ	argument	ਪਰਿਵਾਰ	family
ਸੱਚਖੰਡ	heaven	ਰੀਤ	tradition	ਧਰਮ	religion
ਦਬਾਉਣਾ/ ਦਫ਼ਨ ਕਰਨਾ	to bury	ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ	to pass away	ਖੇਤ	fields

ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਪਾ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਉਥੇ ਉਹ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਸੱਤਰ (70) ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਬਹੁਤ ਤੰਦਰੁਸਤ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕਸਰਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਖਾਣਾ ਵੀ ਤਾਜ਼ਾ ਅਤੇ ਨਰੋਇਆ ਖਾਂਦੇ ਸਨ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਖ਼ੁਸ਼ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਭ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ, ਵੰਡ ਕੇ ਛਕਦੇ, ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਜਪਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਲੰਗਰ ਹਰ ਕਿਸੇ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਇਕ ਚੰਗਾ ਜੀਵਨ ਜੀ ਰਹੇ ਸਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਇਕ ਵੱਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੂ ਸਨ ਤੇ ਕਈ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ। ਪਰ ਹੁਣ ਸਭ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੋਢੀ ਸਨ, ਸਾਂਝੇ ਪਿਤਾ ਸਨ।

ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ

ਨੂੰ ਕੋਲ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ-ਗੱਦੀ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਝਗੜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੂ ਸਨ, ਉਹ ਕਹਿਣ ਕਿ "ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦੇਹ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਮੁਤਾਬਕ ਕਰਨਾ ਹੈ।" ਤੇ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਨ, ਉਹ ਕਹਿਣ ਕਿ "ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰੀਤ ਨਾਲ ਦਬਾਉਣਾ ਹੈ।" ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਪਾਸੇ ਫੁੱਲ ਰੱਖ ਦੇਣੇ। ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਦੇ ਫੁੱਲ ਸਵੇਰ ਤਕ ਕੁਮਲਾਉਣ ਨਾ, ਉਹ ਧਿਰ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਾਹੇ, ਜਲਾ ਕੇ ਸਸਕਾਰ ਕਰੇ ਜਾਂ ਦਫ਼ਨ ਕਰੇ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ। ਸੰਗਤਾਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲੱਗੀਆਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਚਾਦਰ ਪਾ ਲਈ, ਮੂੰਹ ਤੋਂ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਿਹਾ ਤੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਦੋਨਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਫੁੱਲ ਤਾਜ਼ੇ ਰਹੇ ਤੇ ਕੁਮਲਾਏ ਨਹੀਂ। ਸੰਗਤਾਂ ਬਹੁਤ ਖ਼ੁਸ਼ ਸਨ। ਪਰ ਜਦ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਚਾਦਰ ਚੁੱਕੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦੇਹ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਅਲੋਪ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਸੱਚਖੰਡ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਗੁਰੂ ਸਨ।

ਅਭਿਆਸ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ :

   ੧. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸੱਤਰ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਵੀ ਤੰਦਰੁਸਤ ਕਿਉਂ ਸੀ ?
   (ੳ) ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਦੇ ਸਨ।
   (ਅ) ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।
   (ੲ) ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਸਰਤ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਚੰਗਾ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਚੰਗਾ ਜੀਵਨ ਜੀਂਦੇ ਸਨ।

   ੨. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ ?
   (ੳ) ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੇ।
   (ਅ) ਉਹ ਕੰਮ ਜਿਹੜੇ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।
   (ੲ) ਉਹ ਕੰਮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਨ ਨਾ ਦੁਖੇ।

   ੩. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਧਰਮਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ ?
   (ੳ) ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚੋਂ।
   (ਅ) ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਵਿੱਚੋਂ।
   (ੲ) ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ।

   ੪. ਹਿੰਦੂ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦੇਹ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ?
   (ੳ) ਦਫ਼ਨਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
   (ਅ) ਸਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
   (ੲ) ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟਦੇ ਹਨ।

੫. ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦੇਹ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ?
(ੲ) ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟਦੇ ਹਨ।
(ੳ) ਦਫ਼ਨਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
(ਅ) ਸਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

੬. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਕੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ?
(ੳ) ਦਫ਼ਨਾਇਆ ਗਿਆ।
(ਅ) ਜਲਾ ਕੇ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
(ੲ) ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੇਹ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈ।

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੋ :

ਤਾਜ਼ਾ ਸਰੀਰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਝਗੜਾ ਸਿੱਖ

____

____

____

____

____

3. ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਯਾਦ ਕਰੋ :

ਦਸ	੧੦	10
ਵੀਹ	੨੦	20
ਤੀਹ	੩੦	30
ਚਾਲ੍ਹੀ	੪੦	40
ਪੰਜਾਹ	੫੦	50
ਸੱਠ	੬੦	60
ਸੱਤਰ	੭੦	70
ਅੱਸੀ	੮੦	80
ਨੱਬੇ	੯੦	90
ਸੌ	੧੦੦	100

4. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅਸੂਲ ਹਨ—ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ, ਵੰਡ ਛਕਣਾ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣਾ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਅਸੂਲ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪਣਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ? ਤਸਵੀਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਤਿੰਨ ਅਸੂਲ ਦਿਖਾਓ।

੧. ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ

੨. ਵੰਡ ਛਕਣਾ

੩. ਨਾਮ ਜਪਣਾ

5. ਠੀਕ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ ?

੧. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸੱਤਰ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਵੀ ਤੰਦਰੁਸਤ ਸਨ। __________

੨. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਦੁਕਾਨ ਸੀ। __________

੩. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। __________

੪. ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸਨ। __________

੫. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ। __________

6. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੜੀਵਾਰ ਨੰਬਰ ਲਿਖੋ :

(ੳ) __________ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾ ਗਏ।

(ਅ) __________ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

(ੲ) __________ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ।

(ਸ) __________ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਝਗੜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ।

(ਹ) __________ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚਾਦਰ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਪਾ ਲਈ।

7. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਭਰੋ:

ਕਿਰਤ　　ਖ਼ੁਸ਼　　ਨਾਮ　　ਸਭ　　ਸਨ　　ਸਿੱਖਾਂ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹਰ ਵੇਲੇ__________ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ__________ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ__________ਕਰਦੇ, ਵੰਡ ਛਕਦੇ, __________ਜਪਦੇ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਜਪਾਉਂਦੇ__________। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਲੰਗਰ ਹਰ ਕਿਸੇ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ__________ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਸ਼ਬਦ-ਖੋਜ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭੋ:

ਸਾਂ	ਗ	ਸ	ਲਾ	ਕੀ	ਸੱ	ਚ	ਖੰ	ਡ	ਘਾ	ਤੰ	ਨ
ਝੇ	ਨੂ	ਕ	ਸ	ਰ	ਤ	ਸਾ	ਨਾ	ਰ	ਸ	ਦ	ਜ
ਦ	ਕ	ਰ	ਰੀ	ਤ	ਦ	ਇ	ਮ	ਤ	ਵੇ	ਰੁ	ਪ
ਪ	ਰਿ	ਵਾ	ਰ	ਨ	ਰੁ	ਸ	ਚਾ	ਦ	ਰ	ਸ	ਦੇ
ਲੰ	ਭਿ	ਮੁ	ਦਾ	ਮੁ	ਸ	ਲਾ	ਮਾ	ਨ	ਰੀ	ਤ	ਣਾ
ਗ	ਜ	ਪ	ਜੀ	ਹੁ	ਕ	ਮ	ਪ	ਅ	ਲੋ	ਪ	ਕੰ
ਰ	ਤਾ	ਜ	ਸ਼	ਕਿ	ਰ	ਤ	ਫੁੱ	ਲ	ਧ	ਰ	ਮ
ਸੁ	ਜ਼ਾ	ਦੀ	ਭੋ	ਜ	ਨ	ਨ	ਮ	ਇ	ਸ	ਲਾ	ਮ

ਸਾਂਝੇ	ਕਸਰਤ	ਸਰੀਰ	ਤੰਦਰੁਸਤ	ਪਰਿਵਾਰ
ਰੀਤ	ਤਾਜ਼ਾ	ਭੋਜਨ	ਕਿਰਤ	ਜਪਦੇ
ਲੰਗਰ	ਇਸਲਾਮ	ਮੁਸਲਮਾਨ	ਕੀਰਤਨ	ਹੁਕਮ
ਫੁੱਲ	ਚਾਦਰ	ਸਵੇਰ	ਅਲੋਪ	ਸੱਚਖੰਡ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭ ਸਕਦੇ ਹੋ?

____